

Univerzita Pardubice

**Fakulta ekonomicko-správní
Ústav matematiky a kvantitativních metod**

Analýza vybraných dopadů ekonomické krize ve východních Čechách

Bc. Jana Petrová

**Diplomová práce
2013**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Petrová**
Osobní číslo: **E11619**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu: **Analýza vybraných dopadů ekonomické krize ve Východních Čechách**
Zadávací katedra: **Ústav matematiky a kvantitativních metod**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je komparace určitých skupin a odvětví, které lze sledovat z různých úhlů pohledu. Popsat a vhodnými statistickými metodami zkoumat vliv ekonomické krize ve Východních Čechách. Součástí práce bude analýza vývoje nezaměstnanosti, vytváření pracovních příležitostí a rozvoj regionálních business příležitostí s budoucí predikcí.

- Příčiny krize
- Důsledky krize
- Komparace ukazatelů
- Analýza vývoje dat
- Vyhodnocení výsledků dle analýz
- Závěrečná doporučení a budoucí predikce

Rozsah grafických prací: –
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

KISLINGEROVÁ, Eva. Podnik v časech krize: jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží: zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0.

KRAFT, Jiří. Východiska z krize: cesty zmírnění negativních efektů hospodářské krize v ČR : monografie. Vyd. 1. V Liberci: Technická univerzita, 2011, 132 s. ISBN 978-80-7372-787-1.

KUBANOVÁ, Jana. Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi. Vyd. 3., dopl. Bratislava: Statis, 2008, 247 s. ISBN 978-80-85659-47-4.

MIKESZOVÁ, Martina. Dopady hospodářské krize na finanční dostupnost bydlení - analýza a možné nástroje státu. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 67 s. ISBN -97880-7330-18. 2-8

SOUČEK, Eduard. Statistika pro ekonomy. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007, 267 s. ISBN 80-86730-06-9.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. David Zapletal, Ph.D.**
Ústav matematiky a kvantitativních metod

Datum zadání diplomové práce: **30. září 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2013**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 3. října 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 4. 2013

Bc. Jana Petrová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce panu Mgr. Davidu Zapletalovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování mé diplomové práce.

ANOTACE

Cílem práce je analýza příčin a dopadů ekonomické krize ve Spojených státech, Evropské unii a v České republice. Dále popsat zkoumané vlivy ekonomické krize na východní Čechy, resp. na Královéhradecký a Pardubický kraj a za pomoci vhodných statistických metod zkoumat vývoj nezaměstnanosti v těchto krajích.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ekonomická krize, příčiny krize, dopady krize, východní Čechy

TITLE

Analysis of Selected Economic Impacts of the Crisis in East Bohemia.

ANNOTATION

The aim of the work is analyze the causes and effects of the economic crisis in the United States, the European Union and the Czech Republic. I described examining the impact of economic crisis on Eastern Bohemia, respectively the Hradec Králové region, Pardubice region and using appropriate statistical methods to explore the development of unemployment in the regions.

KEYWORDS

The economic crisis, the causes of the crisis, the impact of the crisis, East Bohemia

OBSAH

ÚVOD	11
1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O VÝCHODNÍCH ČECHÁCH	13
1.1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O KRÁLOVÉHRADECKÉM A PARDUBICKÉM KRAJI.....	14
1.1.1 Královéhradecký kraj	14
1.1.2 Pardubický kraj	15
2 VÝVOJ EKONOMICKÉ KRIZE V USA	17
2.1 PŘÍČINY KRIZE	17
2.1.1 Internetová bublina (1998 - 2000).....	18
2.1.2 Nekontrolovatelné utrácení (2001-2004).....	19
2.2 HYPOTEČNÍ KRIZE.....	20
2.2.1 Vznik (2005-2007)	20
2.2.2 Důsledky (2007- 2008)	22
2.3 FINANČNÍ KRIZE (2008 A DÁLE)	23
2.3.1 Sekuritizace.....	24
2.3.2 Lehman Brothers	24
2.3.3 General Motors	24
2.4 DOPADY FINANČNÍ KRIZE V USA.....	25
2.4.1 Poptávka v USA.....	25
2.4.2 Vývoj nezaměstnanosti.....	26
2.4.3 Míra růstu reálného HDP v USA.....	26
2.4.4 Zahraniční investování	27
3 DOPADY EKONOMICKÉ KRIZE NA TRH EVROPSKÉ UNIE.....	28
3.1 PŘÍČINY KRIZE V EU	28
3.2 VYBRANÉ UKAZATELE EKONOMIKY V EVROPSKÉ UNII (2002 - 2012).....	29
3.2.1 Míra růstu HDP v EU.....	29
3.2.2 Zahraniční obchod.....	30
3.2.3 Hospodářská a měnová situace na trhu EU	33
3.2.4 Vliv krize na nezaměstnanost v EU.....	35
4 DOPADY EKONOMICKÉ KRIZE NA TRH ČESKÉ REPUBLIKY	37
4.1 VYBRANÉ UKAZATELE EKONOMIKY V ČESKÉ REPUBLICE.....	37
4.1.1 HDP v České republice.....	37
4.1.2 Zahraniční obchod v České republice	39
4.1.3 Vliv krize na nezaměstnanost v České republice.....	40
4.1.4 Hospodářská situace a některá opatření vlády České republiky	41
5 ANALÝZA VYBRANÝCH DOPADŮ EKONOMICKÉ KRIZE V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI.....	46
5.1 HDP.....	46
5.2 PODNIKATELSKÝ SEKTOR	48
5.3 PRŮMYSL.....	50
5.4 TRH PRÁCE.....	51
5.4.1 Uchazeči o zaměstnání	51
5.4.2 Míra nezaměstnanosti.....	52
5.5 REALITNÍ TRH	54
5.6 HOSPODAŘENÍ KRAJE.....	54
5.6.1 Zadluženost.....	54
5.6.2 Příjmy a výdaje kraje.....	55

6	ANALÝZA VYBRANÝCH DOPADŮ EKONOMICKÉ KRIZE V PARDUBICKÉM KRAJI.....	59
6.1	HDP.....	59
6.2	PODNIKATELSKÝ SEKTOR	60
6.3	PRŮMYSL.....	62
6.4	TRH PRÁCE.....	63
6.4.1	<i>Uchazeči o zaměstnání</i>	63
6.4.2	<i>Míra nezaměstnanosti</i>	64
6.5	REALITNÍ TRH.....	65
6.6	HOSPODAŘENÍ KRAJE.....	66
6.6.1	<i>Zadluženost kraje</i>	66
6.6.2	<i>Příjmy a výdaje kraje</i>	67
7	STATISTICKÉ ANALÝZA ZJIŠTĚNÝCH DAT VÝCHODNÍCH ČECH.....	71
7.1	REGRESNÍ ANALÝZA	71
7.1.1	<i>Královéhradecký kraj</i>	72
7.1.2	<i>Pardubický kraj</i>	74
7.2	SHLUKOVÁ ANALÝZA	75
7.2.1	<i>Shluková analýza pro okresy Královéhradeckého a Pardubického kraje</i>	76
	ZÁVĚR.....	80
	POUŽITÁ LITERATURA	83

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: HDP v České republice (2006-2012)	38
Tabulka 2: Průměrná meziroční míra inflace v % (2006-2012).....	42
Tabulka 3: Ekonomické subjekty podle kategorie počtu zaměstnanců v Královéhradeckém kraji.....	50
Tabulka 4: Vývoj průmyslových podniků v Královéhradeckém kraji v letech 2005-2011	51
Tabulka 5: Vývoj průmyslových podniků v Pardubickém kraji v letech 2005-2011.....	62
Tabulka 6: Zdrojová tabulka pro výpočet regresní funkce v Královéhradeckém kraji.....	72
Tabulka 7: Zdrojová tabulka pro výpočet regresní funkce v Pardubickém kraji	74
Tabulka 8: Zdrojová tabulka Královéhradeckého a Pardubického kraje pro shlukovou analýzu	76
Tabulka 9: Standardizovaná tabulka připravena pro výpočet shlukové analýzy.....	77

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Východní Čechy.....	13
Obrázek 2: Královéhradecký kraj.....	14
Obrázek 3: Pardubický kraj	15
Obrázek 4: Dendrogram vygenerovaný za pomoci programu STATISTICA.....	77

Graf 1: Vývoj indexu NASDAQ	18
Graf 2: Základní úroková sazba FEDu v USA v %	19
Graf 3: Vývoj hypoteční úrokové míry v USA	20
Graf 4: Celkový počet prodaných nových domů v USA v tis. (2001-2010).....	21
Graf 5: Základní úroková sazba FEDu v USA v % (1996-2008).....	22
Graf 6: Index spotřebitelských cen v USA v % (2003-2012)	25
Graf 7: Celkový průměr míry nezaměstnanosti v USA v % (2003-2012)	26
Graf 8: Míra růstu reálného HDP v USA v%(2003-2012).....	27
Graf 9: Míra růstu HDP v EU/USA (2003-2012) v %	30
Graf 10: Hlavní obchodní partneři ve vývozu EU v % (2010).....	31
Graf 11: Hlavní obchodní partneři v dovozu EU v % (2010)	32
Graf 12: Směna zboží v EU i mimo ni v % (2010)	33
Graf 13: Míra nezaměstnanosti v Eurozóně, EU, Japonsku a v USA v % (2000-2012).....	36
Graf 14: Podíl vývozu na tvorbu HDP v ČR v mld. Kč. (2006-2011).....	39
Graf 15: Zahraniční obchod v České republice v mil. Kč (2005-2012).....	39
Graf 16: Obecná míra nezaměstnanosti v ČR v % (2005-2012).....	41
Graf 17: HDP na jednoho obyvatele v Královéhradeckém kraji (2005-2011).....	47
Graf 18: Ekonomické subjekty v Královéhradeckém kraji (2005-2012)	48
Graf 19: Vzniklé a zaniklé ekonomické subjekty v Královéhradeckém kraji (2005-2011).....	49
Graf 20: Počet uchazečů o zaměstnání v královéhradeckém kraji v tis. (2005-2013)	52
Graf 21: Míra nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji v % (2005-2012)	53
Graf 22: Zadluženost Královéhradeckého kraje v mld. Kč (2005-2011).....	55
Graf 23: Příjmy Královéhradeckého kraje v % (2008 - 2011)	56
Graf 24: Výdaje Královéhradeckého kraje v % (2008 - 2011).....	57
Graf 25: Hospodaření Královéhradeckého kraje v mld. Kč (2008-2011).....	58
Graf 26: HDP na jednoho obyvatele v Pardubickém kraji (2005-2011).....	59
Graf 27: Počet ekonomických subjektů v Pardubickém a Královéhradeckém kraji v období 2005-2011	61
Graf 28: Vzniklé a zaniklé ekonomické subjekty v Pardubickém kraji (2005-2012)	61

Graf 29: Počet uchazečů o zaměstnání v Pardubickém kraji (2005-2012).....	63
Graf 30: Míra registrované nezaměstnanosti v Pardubickém v % (2005-2012)	64
Graf 31: Indexy cen nemovitostí v Pardubickém kraji v letech 2006-2011 podle čtvrtletí.....	65
Graf 32: Zadluženost Pardubického kraje v mld. Kč (2005-2011)	66
Graf 33: Příjmy Pardubického kraje v letech 2008 - 2011 (v %)	68
Graf 34: Výdaje Pardubického kraje v roce 2008 - 2011 (v %)	69
Graf 35: Hospodaření Pardubického kraje v mld. Kč (2008-2011)	70
Graf 36: Podíl nezaměstnaných osob v Královéhradeckém kraji - regresní parabola.....	73
Graf 37: Podíl nezaměstnaných osob v Pardubickém kraji - regresní parabola.....	74

SEZNAM ZKRATEK

CDO	Zajištěná dluhová obligace
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ECB	Evropská centrální banka
EFSB	Evropská nástroj finanční stability
EFSM	Evropský mechanismus finanční stability
ESM	Evropský mechanismus stability
EU	Evropská Unie
EURO	Měna EU
FED	Federální rezervní systém
GM	General motors
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
NASDAQ	Burza s cennými papíry v USA
PZI	Přímé zahraniční investice
RES	Registr ekonomických subjektů
USA	Spojené státy americké
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil

ÚVOD

I přesto, že se píše rok 2013, důsledky celosvětové ekonomické krize nejsou úplně zažehnány. Počátky ekonomické krize se datují k roku 2007 a odkrývají se na vzdáleném americkém kontinentu. Dopady této krize však nejsou omezeny jen na Spojené státy americké, ale svou vahou postihly celý svět.

Práce je strukturována tak, aby došlo k naplnění stanoveného cíle s tím, že jednotlivé kapitoly na sebe navazují a pokouší se vystihnout ucelený pohled na celosvětovou ekonomickou krizi.

První kapitola bude popisovat charakteristiky Královéhradeckého a Pardubického kraje. Tato kapitola bude zde začleněna proto, aby měl čtenář v podvědomí, že práce bude směřovat k rozboru a analýze těchto krajů. Budou zde uvedeny nejvýznamnější informace, které lze považovat za nezbytné.

Pro lepší zkoumání ekonomice krize, budou součástí této práce i příčiny celosvětové ekonomické krize, které měly své počátky ve Spojených státech. V druhé kapitole budou definovány příčiny krize, které byly způsobeny splasknutím hypoteční bubliny v USA a následně zapříčinily hypoteční krizi. Hypoteční krize se později přeměnila v krizi finanční a tím negativně postihla i ostatní odvětví ekonomiky. To mělo za následek snížení poptávky po zboží v USA, zvýšení nezaměstnanosti, snížení reálného HDP či omezení zahraničního investování.

Lze konstatovat, že ekonomická krize, která propukla v USA, zaznamenala své negativní dopady u členských států EU. Tím se bude zabývat následující kapitola, která popisuje jak přesun krize z USA na evropský kontinent, tak některé vybrané ukazatele ekonomiky, které byly krizí ovlivněny. Součástí této kapitoly bude zhodnocení ekonomické situace a popis některých vybraných protikrizových opatření EU.

Dopady celosvětové ekonomické krize zasáhly i Českou republiku. Krize zasáhla většinu sektoru národního hospodářství a nepříznivě se promítla i v zahraničním investování či vývoji nezaměstnanosti. Součástí této kapitoly bude zhodnocení ekonomické situace a popis některých nutných protikrizových opatření.

Pátá a šestá kapitola se bude zabývat analýzou vybraných dopadů ekonomické krize v Královéhradeckém a Pardubickém kraji. Pro lepší orientaci budou kapitoly zpracovány obdobně. Kapitoly budou především popisovat zkoumané dopady ekonomické krize na zadluženost krajů, dále pak podnikatelský sektor, průmysl, realitní trh a trh práce.

Poslední kapitola se bude věnovat regresní analýze, která umožní predikovat budoucí vývoj nezaměstnanosti v Královéhradeckém a Pardubickém kraji a to pro měsíc březen roku 2013. Výpočty této analýzy lze srovnat s aktuálně zjištěnými daty. Součástí poslední kapitoly bude dále shluková analýza, která umožní sloučit okresní města do skupin, a to na základě míry podobnosti získaných dat.

1 ZÁKLADNÍ ÚDAJE O VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

V úvodní kapitole bych ráda seznámila čtenáře s lokalitou, kterou budu dále zkoumat, a na jejím území provedu některé vybrané analýzy. Kdybych zde měla uvést většinu měst a obcí, byl by seznam byl příliš obširný. Proto budu postupovat jednodušší formou a vyberu si kraje, které jsou součástí východních Čech. Jedná se o kraj Královéhradecký, Pardubický (Obrázek 1).

Obrázek 1: Východní Čechy

Zdroj:[33]

A proč jsem si vybrala východní Čechy?

Je to prosté. Narodila jsem se v Náchodě, kde jsem strávila většinu svého života, nyní přechodně bydlím v Hradci Králové a navštěvuji Univerzitu v Pardubicích. Mohu říci, že tato tři města jsou mi velmi blízká, a proto i koncept této práce bude zaměřen na ně.

Cílem mé práce je zaměřit se na srovnání obou krajů, které budu dále zkoumat z pohledu vybraných dopadů globální ekonomické krize. Tyto analýzy jsou součástí šesté kapitoly mé práce.

V první kapitole se budu věnovat základní údajům o východních Čechách, které provázu vybranými geografickými a ekonomickými údaji.

1.1 Základní údaje o Královéhradeckém a Pardubickém kraji

Východní Čechy pokrývají dva kraje, Královéhradecký a Pardubický.

1.1.1 Královéhradecký kraj

Geografické údaje

Královéhradecký kraj leží v severovýchodní části Čech. Hranice kraje je tvořena z více jak jedné třetiny státní hranicí s Polskem o délce 208 km. Spolu se sousedním Libereckým a Pardubickým krajem tvoří oblast Severovýchod, která patří mezi tři největší oblasti v České republice, a to jak rozlohou, tak počtem obyvatel. Posledním sousedním krajem je Středočeský kraj. Metropolitní město Hradec Králové je vzdáleno přibližně 112 km od hlavního města Prahy [5].

Obrázek 2: Královéhradecký kraj

Zdroj: [36]

Na severní a severovýchodní straně se rozkládají Krkonoše a Orlické hory. Obě pohoří od sebe odděluje Broumovský výběžek. V Královéhradeckém kraji můžeme spatřit „skalní města“. Jedná se o Teplické a Adršpašské skály, Broumovské stěny, Křížový vrch a Ostaš. Tato oblast patří mezi nejvýznamnější zásobárny pitné vody v České republice. Hlavními vodními toky jsou Labe a přítoky Orlice a Metuje. Území kraje tvoří pět okresů: Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov. Rozlohou 4 759 km² se kraj řadí na 9. místo v pořadí krajů ČR. Královéhradecký kraj lze charakterizovat jako zemědělsko-průmyslový kraj s rozvinutým cestovním ruchem. Na HDP se nejvíce podílí zpracovatelský průmysl - výroba motorových vozidel, elektrických zařízení a textilní výroba [5].

Statistické údaje [5]

Počet obyvatel v kraji: 552 989

Průměrná mzda: 22 199 Kč

Podíl nezaměstnaných osob¹: 7,25 %

Regionální HDP: 174 701 mil. Kč

Počet ekonomických subjektů: 135 372

1.1.2 Pardubický kraj

Geografické údaje

Pardubický kraj se nachází na východní straně Čech. Je obklopen krajem Středočeským, Královéhradeckým, Jihomoravským, Olomouckým a Vysočinou. Severní část Pardubického kraje tvoří státní hranici České republiky s Polskem. Jižní stranu kraje ohraničují Orlické hory a západní Hrubý Jeseník. Svou rozlohou 4 519 km² patří Pardubický kraj mezi 5 nejmenších krajů ČR. Území kraje tvoří čtyři okresy; Pardubice, Chrudim, Svitavy a Ústí nad Orlicí. Na tvorbu HDP působí v kraji z největší části služby, průmysl a stavebnictví [6].

Obrázek 3: Pardubický kraj

Zdroj:[38]

¹ Jedná se o podíl vyjádřený v procentech, kde v čitateli je počet neumístěných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let, občanů ČR a občanů EU, vedených úřady práce podle bydliště ke konci sledovaného období [40].

Statistické údaje [6]

Počet obyvatel v kraji: 516 383

Průměrná mzda: 21 445 Kč

Podíl nezaměstnaných osob: 7,85 %

Regionální HDP: 153 224 mil. Kč

Počet ekonomických subjektů: 115 333

2 VÝVOJ EKONOMICKÉ KRIZE V USA

Roky 2007, 2008 a 2009 se zcela jistě zapíší do dějin světové ekonomiky jako časy globální hospodářské krize. Lze konstatovat, že doposud neumíme ještě kvantifikovat její velikost, váhu, hloubku, ale vnímáme ji tak, že se zrodila ekonomická recese s prvky určitého počítačového viru. Jeví se nám jako neobyčejně nápaditá, adaptabilní a vysoce inovativní [27].

Celosvětová ekonomická krize je považována za systematické selhání ekonomického, politického a sociálního modelu, který vládne v několika posledních letech. V této kapitole bych se ráda věnovala popisu příčin a vývoje ekonomické krize v USA.

2.1 Příčiny krize

Dnes už není pochybností, že celosvětová ekonomická krize datuje své počátky ve Spojených státech amerických. Nejprve bych tedy ráda objasnila, co bylo jejími příčinami. Abych tyto příčiny lépe vysvětlila, vrátím se do 70. let. 20. století, kdy se finanční trh začal postupně liberalizovat.

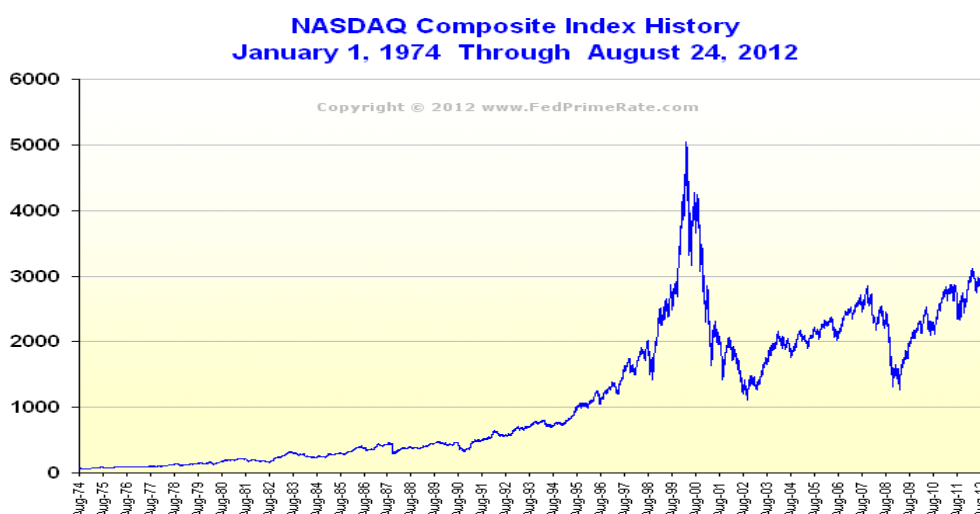
Lze konstatovat, že to byla právě velká podpora vlády USA pro ty, kteří se mohli stát vlastníky realit, protože právě ony byly tím nejhodnotnějším aktivem majetků domácností. Jednalo se tedy o podporu vlastnictví.

Další příčinou ekonomické krize je považována změna pravidel pro finanční instituce z roku 1977. V tomto roce vláda USA schválila zákon The Community Reinvestment Act (Zákon o komunitním reinvestování a pozitivní diskriminaci při poskytování půjček). Tento zákon prakticky nařídil finančním institucím a bankám půjčovat peníze takřka bez ohledu na to, kdo žádá o úvěr (hypotéku). Zejména se tím otevřela možnost čerpání úvěrů obyvatelům s nižším příjmem. V předchozím období byly banky obezřetnější ve sjednávání půjček a nabízely své produkty jen klientům, kteří byli prověřeni různými ekonomickými metodami. Někteří zastánci tohoto zákon, avšak proklamovali, že banky dále nemohou diskriminovat ostatní žadatele.

A jako třetí podnět krize je uváděno působení Federálního rezervního systému (dále jen FED), který měl za úkol pozitivně působit na likviditu amerického národního hospodářství.

2.1.1 Internetová bublina (1998 - 2000)

Již v roce 2000 došlo k pádu nadhodnocených technologických akcií v USA. Index NASDAQ² (National Association of Securities Dealers Automated Quotations) tehdy zaznamenal pokles z 5000 bodů na 2500 bodů. Další roky jeho hodnota klesla až k 1200 bodů. Ale nejednalo se o reálné informace, protože tato čísla nevyjadřovala skutečnou hodnotu technologických firem, které se účastnily na americké burze obchodování. Můžeme říct, že šlo spíše o virtuální hodnotu internetových firem, která byla uměle zvyšována, především vírou akcionářů. Tedy vírou v růst tržeb a zisků. Na následujícím grafu si můžeme povšimnout, že index NASDAQ až do roku 1998 kopíroval situaci na trhu.

Graf 1: Vývoj indexu NASDAQ

Zdroj:[20]

V důsledku pádu nadhodnocených akcií v roce 2000 musely některé americké firmy přijmout restrukturalizační opatření, která byla nezbytná k udržení ekonomické rovnováhy. Následně se trh s investicemi do internetových technologií značně snížil. Domácnosti, které byly zadluženy, začaly omezovat své výdaje a kurz dolaru začal oslabovat oproti ostatním měnám. Díky odlivu investic se ekonomika postupně dostávala do stádia recese [45].

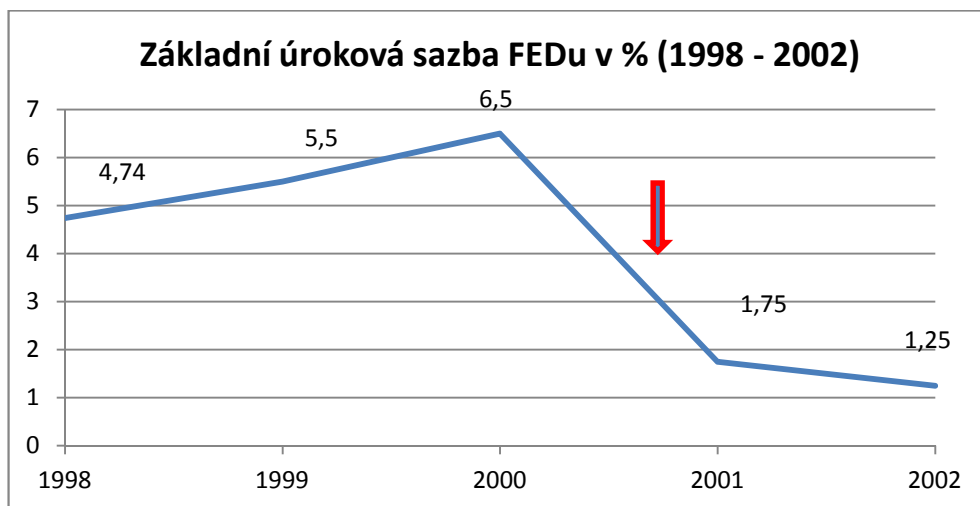
FED (Federální rezervní systém)

Na pomoc přichází FED v čele s Alanem Greenspanem, který dokázal snížit základní úrokovou sazbu z 6,50 % na 1,75 % (viz Graf 1, což představovalo jednu z nejnižších hodnot úrokových sazeb v historii USA [22]. FED tímto tahem otevřel tok peněz do ekonomiky, čímž pomohl mnohým firmám, které dříve registrovaly vysoké ztráty. Dále přílivem levných

² NASDAQ je nejznámější elektronický burzovní trh v USA. Je to počítačová a technologická síť, která spojuje jednotlivé finanční instituce. Nezaměstnává žádné specialisty, ale poskytuje technologické zázemí pro jednotlivé účastníky trhu, tedy tvůrce trhu. Počet účastníků tohoto trhu není omezen[25].

spotřebitelských úvěrů pomohl i domácnostem, které se nemusely zásadně omezovat ve výdajích.

V tomto prostředí levných úvěrů rostla poptávka po hypotékách a americké banky nabízely stále více rizikových hypoték. Inflace setrvala na nízkých hodnotách v důsledku růstu produktivity práce, konkurenci a levnému dovozu čínského zboží [23].

Graf 2: Základní úroková sazba FEDu v USA v %

Zdroj: vlastní zpracování [21]

K predikované recesi v roce 2001 vzhledem k zásahu FEDu nakonec nedošlo. Spotřeba domácností pomalu klesala a některé firmy pokryly své ztrátové hospodaření překlenovacími a levnými úvěry. Souběžně poklesl i hrubý domácí produkt³ (dále jen HDP).

Od roku 2002 ukazatel ekonomické výkonnosti opět stoupal a predikoval pozitivní vývoj. V souvislosti s tímto faktem, vzrůstaly akciové trhy společně s indexy NASDAQ a Dow Jones⁴.

2.1.2 Nekontrolovatelné utrácení (2001-2004)

Díky výše popisovaným změnám se domácnosti nemusely tolik omezovat ve svých výdajích a začaly nashromážděné prostředky měnit na dostupná aktiva. Investice domácností byly převážně dvojího druhu - nákupy spotřebního zboží a nákupy dostupných nemovitostí.

V důsledku poklesu dolarového kurzu bylo importované zboží v porovnání s americkým daleko více poptávané, což zapříčinilo příliv zahraničního kapitálu, následný propad vnitřního

³ HDP je tržní hodnota veškerého zboží a služeb vyrobených v dané zemi, tedy v USA, která je očištěna o inflaci. Je uváděna v přesných číslech nebo v procentech.

⁴ The Dow Jones Industrial Average je jedním z nejznámějších akciových indexů světového trhu. Byl vytvořen z 12 amerických průmyslových akcií, nyní v sobě zahrnuje i další odvětví (finance, technologie, maloobchod, atd.). Jeho hodnota je ovlivněna pouze cenou akcií [35].

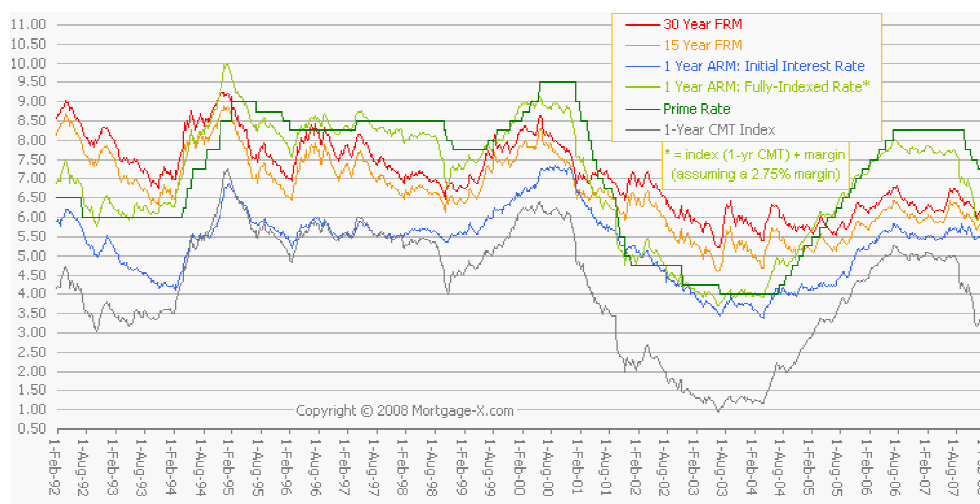
obchodu a pokles obchodní bilance. To v kombinaci s odlivem portfoliových investic z USA vlivem nízkých bankovních úroků vedlo k pádu dolaru na světovém měnovém trhu [45].

Druhou velice poptávanou oblastí, byla oblast investování do nemovitostí. Nízké úrokové sazby vedly k poklesu hypotečních úrokových sazeb a právě tyto instrumenty odstartovaly a zapříčinily následnou americkou hypoteční krizi

2.2 Hypoteční krize

2.2.1 Vznik (2005-2007)

Z velmi nízkých hypotečních úrokových sazeb (viz Graf 3), které zaznamenaly pokles až na 3,5% (rok 2001) můžeme odvodit, že se významně zvýšil počet žádostí o hypotéky, nazývaných rovněž jako „subprime hypotéky“⁵.

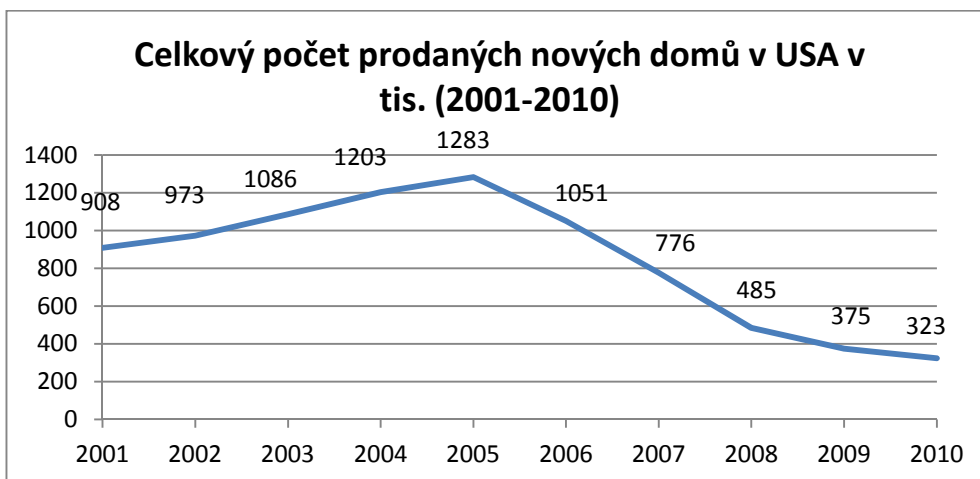
Graf 3: Vývoj hypoteční úrokové míry v USA

Zdroj:[45]

Vzhledem k tomu, jak klesala úroková sazba FEDu a následně i úroková sazba hypotečních úvěrů, vzrostly žádosti o hypoteční úvěry. Domácnosti si sjednávaly úvěry bez pragmatického zvážení možnosti úhrady v objemu a čase. Dopad na některé domácnosti byl vskutku zásadní, protože nebyly schopny hradit splátky subprime hypoték, které uzavřely. Jiné domácnosti se naopak zadlužily, jen aby mohly investovat do dalších nemovitostí. A proč ne, když úroková sazba hypotečních úvěrů byla tak nízká. Při poklesu na 3,5 % představovala neodolatelnou příležitost.

⁵ Subprime hypotéka je hypotéka, která byla uzavřena, ale znovu odprodána za nízkou cenu jiné nebankovní instituci. Jde o hypotéku bez dlouhodobé fixace úrokových sazeb. V České republice se s ní nesetkáme.

V roce 2002 vzrostl počet nakupovaných realit a představoval nárůst na 973 000 domů. V roce 2003 se ukázalo, že prodaných nových domů bylo 1 086 000 a tento nárůst pokračoval až do roku 2005, kde zaznamenal nejvyšší počet prodaných domů v počtu 1 283 000. Graf 4 dokazuje průběžný vývoj počtu prodaných domů vlivem pohyblivých úrokových sazeb v letech 2001 až 2010 v USA.

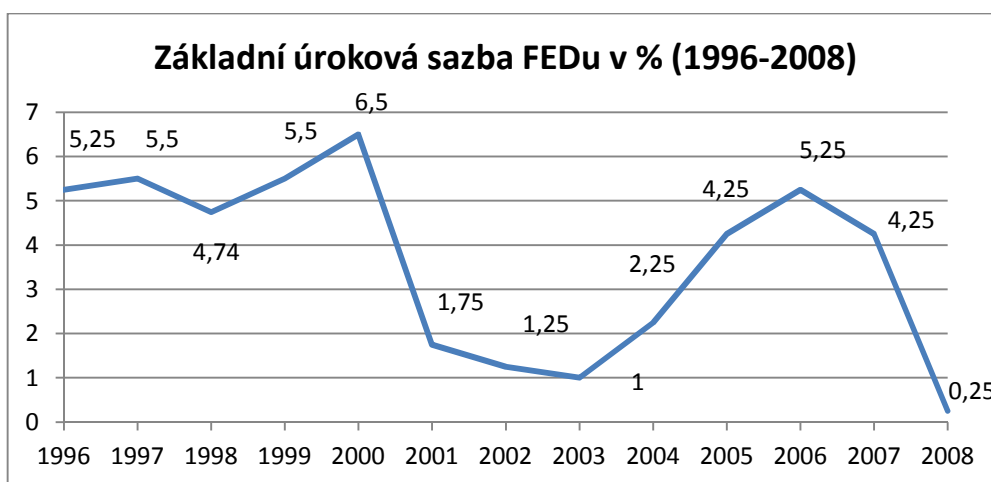

Graf 4: Celkový počet prodaných nových domů v USA v tis. (2001-2010)

Zdroj: vlastní zpracování [43]

V letech 2002 - 2005 vznikla tzv. bublina nových domů, která vznikla díky možnosti financování na úvěr. Tato bublina narostla k hodnotě 730 000 nových domů, což představovalo 180 miliard dolarů. V letech 2004 až 2007 vznikla v USA bublina existujících domů, která představovala až 500 miliard dolarů. Dohromady to však byla jedna „velká realitní bublina“, která vznikla v období let 2002 až 2007 a tvořilo ji až 680 miliard dolarů přebytečných a problémových peněz. Nejednalo se o peníze ztracené, nýbrž o peníze inflační. Splasknutím této bubliny se z ekonomiky přesouvají peníze (zpět do centrální banky) a tím dojde k mírnému poklesu ekonomiky za stavu průměrné inflace nebo se v ekonomice rozpustí, následkem čehož vzroste míra inflace v zemi[45].

Čtyři roky v USA trvala politika levných peněz. Koncem roku 2003 byla úroková sazba FEDu ještě na hranici 1,00 %, avšak začátkem roku 2004 se tato sazba zvedla na 2,25 %, což mělo za důsledek konec dostupnosti levných peněz. V dalších letech tato sazba vzrůstala, což je presentováno v následném grafu.

Graf 5: Základní úroková sazba FEDu v USA v % (1996-2008)

Zdroj: vlastní zpracování [21]

V roce 2006 byla základní úroková sazba FEDu na vrcholu a současně v tento okamžik splaskla realitní bublina. To se projevilo ve dvou fázích. Zvýšením úrokové sazby u hypotečních úvěrů došlo ke snížení poptávky po nákupu realit a následně tím i k zastavení růstu jejich cen.

S nárůstem hypotečních úrokových sazeb souvisel ještě jeden závažnější problém - zadluženost domácností. Lidé s nižšími příjmy, už nemohli tyto hypotéky splácet, protože nárůstem úrokových sazeb vzrostly také měsíční úhrady splátek. Tím se domácnosti dostaly opět do stavu, kdy musely omezit své výdaje a poptávka po nemovitostech, automobilech a dalším spotřebním zbožím pomalu zanikala. Některé domácnosti se ocitly ve finanční tísní a úplně přestaly splácet své závazky. Důsledkem těchto souvislostí se banky postavily do role „vymahačů“ a začaly vykonávat svá zástavní práva na majetku. Veškeré náklady, které byly spojené s nesplacením hypotéky, připadly rovněž na banky. Tyto náklady se pohybovaly kolem 15 - 25 % z původní ceny nemovitosti.

V tomto období se doslova zamrazil mezibankovní trh, což zapříčinilo, že si banky odmítaly navzájem půjčovat peníze. Jednou z možností bylo oslovení FEDu, který měl danou situaci vyřešit a to snížením úrokových sazeb.

2.2.2 Důsledky (2007- 2008)

Jak již bylo řečeno, poptávka po nemovitostech začala klesat a nesplácené úvěry naopak přibývaly. FED v čele s Benem Bernankem ujišťoval, že situace není tak špatná, jak by se mohla zdát. Proto nepřikládal těmto negativním signálům příliš velkou váhu. Koncem roku 2006 se úroková sazba pohybovala okolo 5 %. Patrně tomu bylo tak z důvodu obavy o

inflační růst. Takto nastavená sazba vydržela FEDu od poloviny roku 2006 až do poloviny následujícího roku. Některé zmiňované důvody byly:

- Jak se hypoteční bublina objevila, tak i sama splaskne, a to dříve nebo později.
- Problémy s nesplácením hypoték se nebudou týkat většiny obyvatel, ale jen menšího procenta.

U prvního bodu měl FED z části pravdu. Opravdu by nebylo vhodné zasahovat do realitního trhu, který byl řízen svými pravidly. FED se domníval, že přebytečné domy v průběhu několika let fakticky zmizí, což by bylo docíleno v důsledku přirozeného poklesu cen u nemovitostí nebo omezením staveb nových domů.

V druhém bodu se FED přepočítal. Domácnostem s nižším příjmem se totiž nejen zvýšily splátky hypotečních úvěrů, ale současně s počínající krizí se zvýšila úroveň cen za výdaje za potraviny, služby a pohonné hmoty. Podle některých odhadů rizikové skupiny domácností, které podlely subprime hypotékám a nebyly schopny splácet měsíční platby, tvořilo 20 % obyvatel. Když si tyto údaje fakticky představíme, můžeme konstatovat, že byly ohroženy hypotéky v hodnotě až 136 miliard dolarů.

Tento fakt si FED nakonec po několika varovných signálech uvědomil a v roce 2008 došlo ke snížení úrokové sazby z 5,25 % na 4,25 % a snižování pokračovalo dále. V návaznosti na hypoteční sazby tvořil pokles úroků pouze menší hodnotu a to z 5,50 % na 5 % [45].

2.3 Finanční krize (2008 a dále)

Situace, v níž domácnosti nemohou splácet své úvěry, může mít za následek exekuci majetku a tím i povinnost banky jako zástavního věřitele se na následném řešení podílet. Možná se to jeví jako výhodné řešení, které pokryje vzniklé ztráty, ale není tomu tak. S exekucí nemovitostí souvisí také náklady. Dalším problémem může být likvidita. Banka sice vlastní nemovitosti, které jí propadly od dlužníků, ale peníze za ně nezíská ihned. A tak bankám nezbyvá nic jiného než tyto nemovitosti nabídnout k rychlému prodeji pod cenou.

Pokud se stane, že banka má velké množství neplatičů, (uvádí se více než 5 %), pak pravděpodobně tuto banku nepostihne nic jiného, než bankrot. To postihlo např. banku Bear Stearns v roce 2008, kterou následně po vyhlášení krachu odkoupila jiná finanční skupina a to JP Morganem.

2.3.1 Sekuritizace

V předcházejícím roku (2007) dochází ke krizi na kapitálových trzích. Nejedná se o komplexní kapitálový trh, ale jde především o trh s rizikovými dluhopisy, které jsou odvozeny od rizikových hypoték cestou sekuritizace⁶.

Uklidnění na finančním trhu s bydlením měla pomoci i finanční podpora od vlády USA. Ta slibovala finanční výpomoc prostřednictvím dvou hypotečních agentur. Jednalo se o Federal National Mortgage Association (nazývanou jako „Fannie Mae“) a Federal Home Loan Mortgage Corporation (zvanou též jako „Freddie Mac“). Úkolem těchto finančních agentur bylo pomoci při refinancování nevýhodných úvěrů za úvěry výhodnější. S tím souviselo vhodnější nastavení splátek a podobná hypoteční opatření.

Vše se zdálo být ukázkovým příkladem investičního podnikání až do první zprávy o několikanásobném miliardovém dluhu těchto dvou institucí. V červnu 2008 přišla zpráva od Federal Housing Finance Agency (FHFA), že kombinovaný dluh Freddie Mae a Fannie Mac činil 6,6 bilionů dolarů a tím překročil celkový veřejný dluh USA o 1,3 bilionů dolarů.

Tyto dvě instituce zůstaly i nadále významnými hráči na finančním trhu, i když se přiblížily k bankrotu, a to v letech 2007-2008 [39].

2.3.2 Lehman Brothers

Finanční krize zasáhla banku Lehman Brothets Holdings Inc., která byla založena již v roce 1850 a patřila k největším investičním bankám ve Spojených státech amerických. Zajímala se o investiční i privátní bankovníctví. Vlivem krize v roce 2008 tuto banku postihl bankrot. Trhy akcií tehdy zažily neočekávaný šok a klienti bank přišli o své úspory. Uvádí se, že Lehman Brothes tehdy tížilo až 60 miliard dolarů ve špatných investicích do nemovitostí. O záchranných akcích tehdy uvažoval i FED, nakonec k tomu nedošlo. O den později byl Lehman Brothers odkoupen bankou Barclays.

2.3.3 General Motors

Další ze subjektů, který byl zasažen finanční krizí, lze například uvést General Motors (dále jen GM). Firma byla založena již v roce 1908 a postupem času se stala největší automobilkou na světě. Je spojena s těmito značkami: Chevrolet, Buick, GMC a Cadillac. Společnost oznámila 1. července 2009 ve své tiskové zprávě, že spolu se třemi dceřinými

⁶Sekuritizace je pokus o řízení rizik a slučování nelikvidních aktiv (hypoteční úvěry, spotřebitelské úvěry). Za výnos ze sekuritizovaných cenných papírů nezodpovídají emitenti, nýbrž se odvíjejí od cash flow. [28]

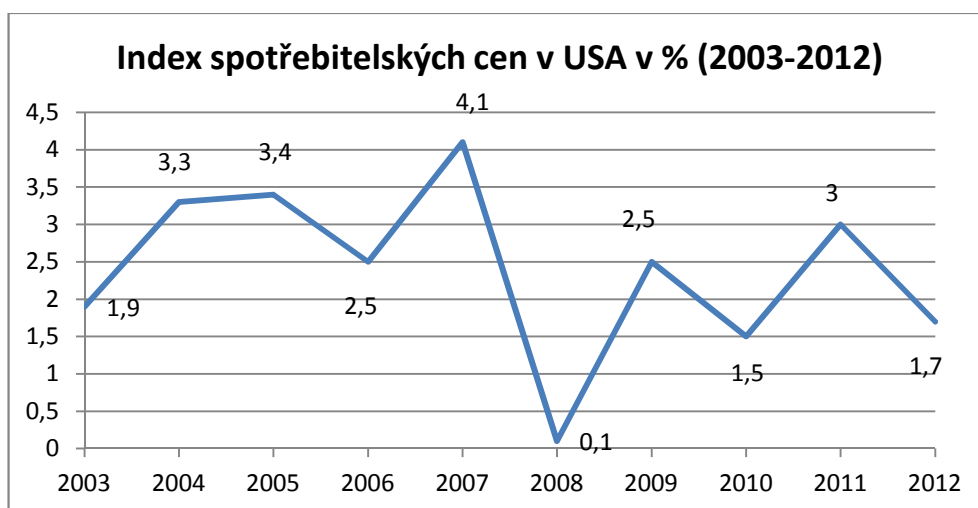
společnostmi požádala o pomoc vládu. Vláda této automobilce nabídla finanční pomoc v hodnotě 50 miliard dolarů a současně se stala jejím šedesátiprocentním podílníkem. V následujícím období se ukázalo, že akcie GM se úplně propadly a GM se ocitl v platební neschopnosti. GM byl nucen provést některá restrukturalizační opatření a propustit většinu zaměstnanců. V roce 2010 se ukázalo, že vybraná opatření nebyla zbytečná a GM po dlouhé době zaznamenal ziskové hospodaření.

2.4 Dopady finanční krize v USA

Závěrem této kapitoly bych ráda zmínila, že hypoteční krize ovlivnila i ostatní odvětví ekonomiky USA.

2.4.1 Poptávka v USA

Problémy s nesplácení hypoték ovlivnily poptávku po zboží. Domácnosti začaly omezovat své výdaje, protože část jejich výdajů tvořily splátky subprime hypoték. Poklesla celková míra spotřebitelské aktivity a tím se snížily i tržby maloobchodníkům. Pro lepší představivost poklesu spotřebitelské aktivity jsem uvedla graf, kde je zobrazen index spotřebitelských cen v USA měřený v procentech. Index spotřebitelských cen vyjadřuje průměrnou úroveň cen spotřebního koše⁷ (výrobků, služeb), které jsou spotřebovávány průměrnou domácností. Jak je vidět v grafu 6, v roce 2007 byl index na 4 procentech, ale důsledkem krize se v roce 2008 klesl až na 0,1 procenta [1]. Nyní se index pohybuje okolo 2 procent. Pro srovnání - index spotřebitelských cen v roce 2012 byl v České republice okolo 2,7 %.

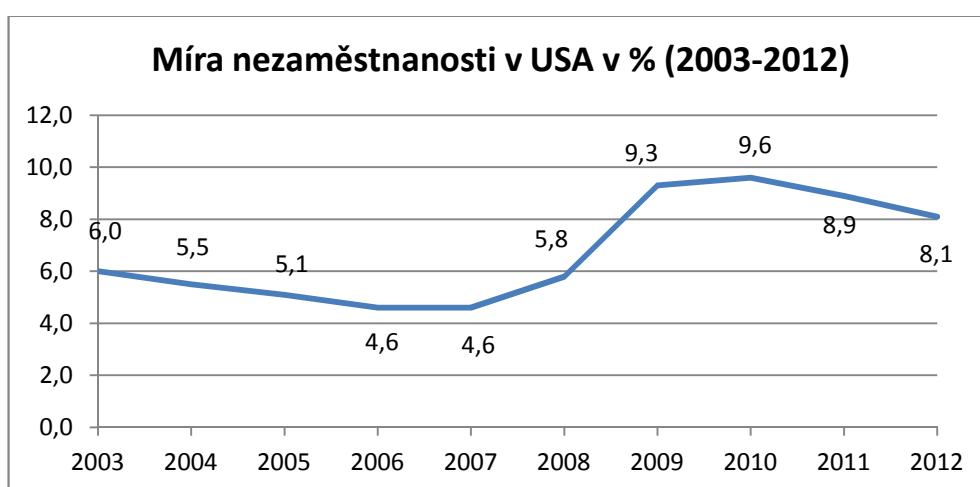
Graf 6: Index spotřebitelských cen v USA v % (2003-2012)

Zdroj: vlastní zpracování [1]

⁷ Spotřební koš srovnává náklady na nákup souboru statků. Soubor je tvořen několika statky, které vystupují jako reprezentanti a proto má každý z nich svou váhu.

2.4.2 Vývoj nezaměstnanosti

Finanční krize měla negativní dopad rovněž na zaměstnanost. Propouštění zaměstnanců se týkalo zejména stavebních firem, finančních institucí, ale ve výsledku to postihlo celý trh práce. Graf 7 uvádí, že míra nezaměstnanosti⁸ v roce 2007 dosahovala 4,6 %. Kdyby se úroveň míry nezaměstnanosti v dalších letech udržela, byl by trh práce v USA téměř stabilní. Avšak o rok později došlo k neudržitelnému nárůstu počtu nezaměstnaných. Vlivem restrukturalizačních opatření či úplných kolapsů některých finančních institucí a firem se počet nezaměstnaných dál prohluboval a míra nezaměstnanosti dosahovala v roce 2010 9,6 %. Od tohoto roku se situace uklidnila, počet nezaměstnaných začal klesat a míra nezaměstnanosti se stabilizovala na hodnotu okolo 8 %.

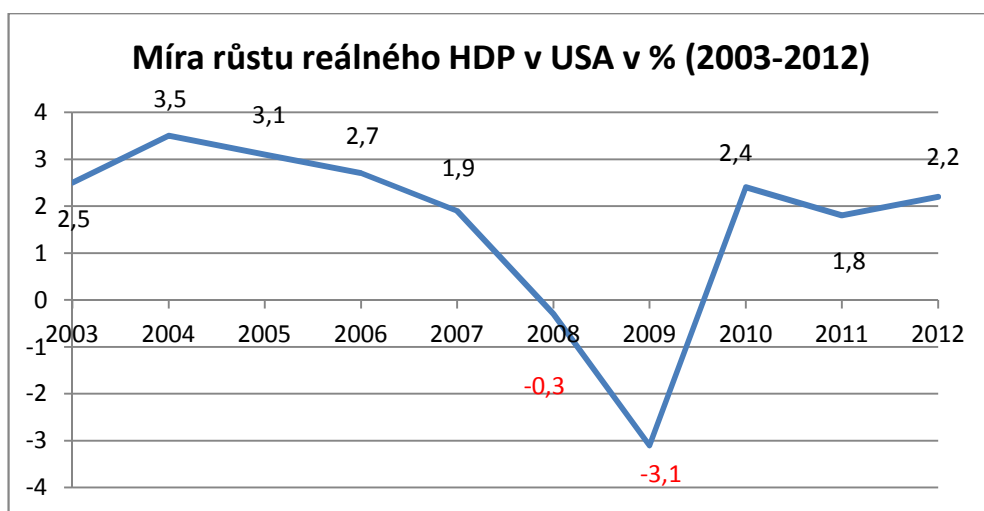
Graf 7: Celkový průměr míry nezaměstnanosti v USA v % (2003-2012)

Zdroj: vlastní zpracování [2]

2.4.3 Míra růstu reálného HDP v USA

Dalším ukazatelem, který byl zasažen krizovou situací v USA, byla změna reálného HDP (viz Graf 8). V roce 2007 se míra změny HDP pohybovala okolo 1,9 %. Následující rok se změna HDP promítla v záporných číslech a tak tomu bylo i další rok. První vypořádání s propadem ekonomiky nastalo až v roce 2010. Pozitivní vývoj změn HDP přetrvával i v dalších obdobích.

⁸ Míra nezaměstnanosti představuje statistiku pracovních sil z aktuálního populačního průzkumu.

Graf 8: Míra růstu reálného HDP v USA v%(2003-2012)

Zdroj: vlastní zpracování [14]

2.4.4 Zahraníční investování

Další ekonomické odvětví, které bylo značně ovlivněno krizovou situací na trhu, se týkalo investic. Je zřejmé, že po skončení hypoteční krize se trh s investicemi pozastavil. Pro objasnění této situace jsem vybrala ukazatel přímých zahraničních investic (zkráceně PZI), který představuje investice do jiné země za účelem získání podílu na kmenových akciích a rozhodovacích pravomocích ve výši alespoň 10 % [4].

V roce 2010 představovala celková hodnota PZI 2,34 miliard dolarů. Z Evropy bylo přijato celkem 1,7 miliard dolarů. Investice z ČR byly realizovány z převážné části finančními institucemi a směřovaly do amerických dluhopisů a akcií. V roce 2008 ovšem jejich hodnota dosahovala pouhých 57 mil. dolarů. Mezi největší zahraniční investory USA patřila Kanada, země evropského kontinentu a Japonsko.

Kdybychom se na PZI podívali z odvětvového pohledu, pro rok 2008 byly sledovány investice do výrobního sektoru, převážně na podporu chemické výroby, zpracování kovů, velkoobchodu, informačních technologií a finančního sektoru. V roce 2009 klesly investice v chemické výrobě a zpracování kovů. Naopak poptávka po investicích do realit, finančního sektoru a dopravní techniky vzrostla. Rok 2010 zaznamenal nárůst investic ve všech odvětvích a situace na trhu investic se tak srovnala do normálu.

3 DOPADY EKONOMICKÉ KRIZE NA TRH EVROPSKÉ UNIE

„Prakticky již od roku 2007 bojuje vyspělý svět s krizí, která začala jako finanční krize, pokračovala jako ekonomická recese, a poté přešla do dluhové krize vlád, ohrožující pomalé a křehké hospodářské oživení“ [25].

Některé důsledky krize se tedy nemohly vyhnout ani Evropě, resp. Evropské unii (dále jen EU). Jednotný vnitřní trh EU je považován za světovou obchodní velmoc. Hospodářský růst se EU snaží udržet investováním do dopravy, energetiky, výzkumu a zároveň usiluje o minimalizaci dopadů ekonomického rozvoje na životní prostředí. Soustředí se na obchod, vytváří nová pracovní místa a v rámci některých svých programů napomáhá k udržitelnému rozvoji svých členských zemí.

K dnešnímu datu (15. 2. 2013) patří mezi členské státy EU tyto země: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Spojené království, Švédsko.

Rozšířením unie o některé státy se situace v EU vyvíjela tak, že v roce 2010 byl hrubý domácí produkt (dále jen HDP) vyšší, než jej měly Spojené státy americké.

3.1 Příčiny krize v EU

Jak již bylo patrné z předešlé kapitoly, kolébkou finanční krize byly právě Spojené státy americké. Je trochu paradoxem, že USA s největší ekonomikou a nejvyšší produktivitou v posledních letech fungovaly na dluh, čímž zapříčinily příliv zahraničních financí a tím vznik vážných finančních nerovnováh. A právě tyto finanční nerovnováhy zůstávaly nevyřešené. Na jedné straně stály Spojené státy americké, které fungovaly jako přední dovozce zboží a kapitálu (s dvojitým deficitem - obchodní bilance, rozpočet), a na druhé straně stály země jako Čína, která byla životně závislá na vývozu zboží do USA, proto by v nouzové situaci byla ochotna financovat i schodky amerického rozpočtu (tzv. čínské dolarové rezervy).

Přilívání finančních prostředků díky uvolněné měnové politice (FED) a odmítání řešení „bublin“ na finančních trzích bylo charakterizováno snadným žitím na dluh, dostupností spotřebitelských úvěrů, velkorysým poskytováním hypoték a dalšími skutečnostmi. Tento proces se šířil do ostatních vyspělých ekonomik celého světa, které však nebyly „zaplaveny“ finančními zdroji jako USA.

Spojené státy nakonec vymyslely, že tyto rizikové úvěry odprodají do ostatních zemí světa a tím sníží jejich rizikovost. Banky se naučily rozdělit riziková aktiva včetně podřadných hypoték a kombinovat je do různých balíčků, které měly rozložením rizika být málo rizikové [25].

V některých zemích, např. ve Velké Británii nebo na Islandu, zaznamenaly banky takový příliv bilančních sum, že několikanásobně převýšily HDP země. Tento unikátní proces, který přinášel stále nové výnosy, se rychle rozvinul i do ostatních států. V této době přišel na řadu faktický problém. Finanční aktiva, která se zdála jako výnosná a bezpečná, se v jeden okamžik proměnila na riziková, a to proto, že ve skutečnosti neměla uvedenou záruku. Rizikové jednání bank však byl jen spouštěcí mechanismus. Svůj podíl viny měly rovněž exportní a kurzové politiky jednotlivých států, vlády a centrální banky (nákupem vládních dluhopisů).

Výhled do budoucna ale slibuje, že až krize odezní, vlády budou korigovat další přítok finančních prostředků do ekonomik, aby nedocházelo k inflaci.

3.2 Vybrané ukazatelé ekonomiky v Evropské unii (2002 - 2012)

Až do poloviny roku 2007 jsme mohli hodnotit celosvětovou ekonomickou situaci pozitivně. Otázkou však bylo, zda tato celosvětová ekonomika přežije krizi, která nepřetržitě postupovala „jako virus“. Někteří ekonomové tvrdili, že není třeba se obávat, protože hospodářská recese je pouze znakem hospodaření, nikoliv zkolabování ekonomik. Bohužel, opak byl pravdou.

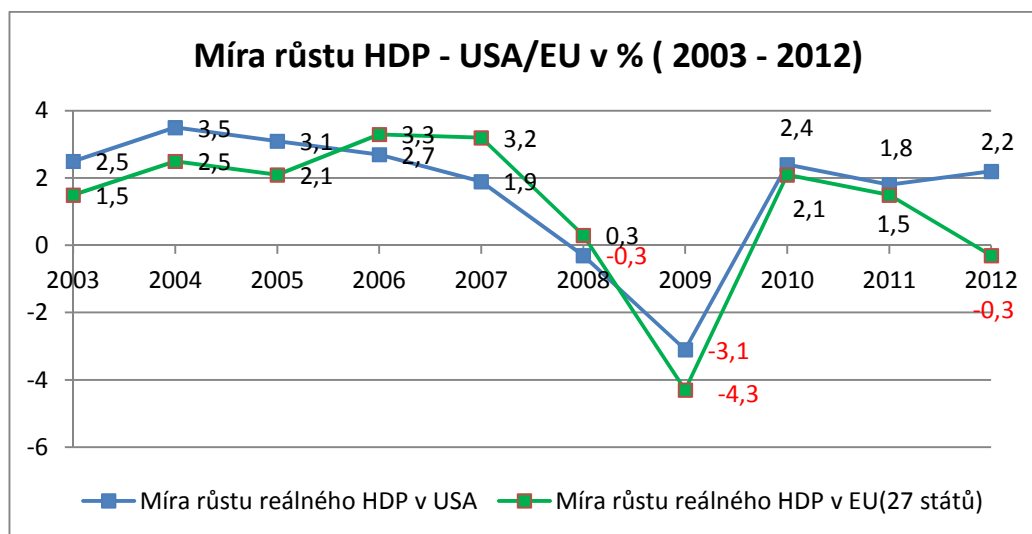
S narůstajícím dluhem USA se začal prohlubovat dluh i u ostatních zemí. Finanční krize měla dopad na celou ekonomickou situaci v EU.

3.2.1 Míra růstu HDP v EU

Jedním z ukazatelů ekonomické situace v EU je hrubý domácí produkt. HDP je považován za ukazatel výkonnosti ekonomiky a představuje tak vše (zboží a statky), co bylo nově vytvořeno v dané zemi (spolku zemí - EU) za sledované období.

Turbulence na finančních trzích zaznamenaly přesun do reálné ekonomiky (viz Graf 9). V roce 2007 činil přírůstek HDP v EU 3,2 % (oproti USA se zvýšil tempo o 1,3 %). Následující rok byl úbytek HDP 0,3 %. Důsledkem krizové situace poklesla spotřeba, objem investic a úvěrů. Rok 2009 představoval úbytek HDP 4,3 %, který byl nejvýznamnější ve

sledovaném období. Vlivem některých nezbytných opatření se situace v EU v roce 2010 zvedla, což nepřetrvalo až do roku 2011

Graf 9: Míra růstu HDP v EU/USA (2003-2012) v %

Zdroj: vlastní zpracování [14]

Prognózy komise EU rovněž ukazovaly, že na ekonomiky členských států silně dolehla finanční krize a ztěžuje tak zemím korekci trhu s nemovitostmi v okamžiku, kdy vnější poptávka rychle klesala. Některá významná opatření v zájmu stabilizace finančního trhu se postupně obnovovala. Situace se stále jevila jako nejistá a rizika prognóz se začínala vyplňovat. Vyhlídky zůstávaly ponuré a ekonomiky některých států EU už zasáhl hospodářský pokles nebo jim bezprostředně hrozil.

Investicím, které představovaly hnací motor, hrozil náhlý pokles, který mohl být způsoben několika šoky:

- oslabenou poptávkou,
- poklesem důvěry investorů,
- přísnějšími podmínky financování,
- a menší dostupnosti úvěrů [17].

3.2.2 Zahraniční obchod

Další ekonomický ukazatel, který byl ovlivněn v době krize, se týkal obchodu v EU.

Do roku 2008 můžeme konstatovat, že export i import měl rostoucí charakter. Pokud by nedošlo k finanční krizi, možná by se tento rostoucí trend nadále udržel. Avšak mezi léty

2008 až 2009 došlo k zakolísání. Vývozy i dovozy poklesly na úroveň 1 100 000 - 1 200 000 milionů EUR [15].

Rok 2010 přinesl výraznou změnu, a to díky nárůstu vývozu a dovozu strojů, dopravních prostředků a ostatních výrobků zpracovatelského průmyslu. Vývoz se zvýšil zhruba o 23 % (tj. na 1 348 788 milionů EUR) a dovoz se zvýšil o 24 % (tj. na 1 501 761 milionů EUR)[15].

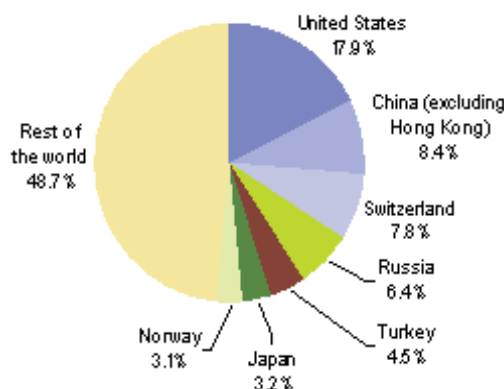
V roce 2010 EU dosahovala 2 850 539 milionů EUR (součet vývozu a dovozu z/do zemí mimo EU) při obchodování s ostatními zeměmi světa. Zahraniční obchod se tímto téměř vrátil na úroveň, kterou dosahoval v období před krizí.[15].

Schodek obchodní bilance v roce 2010 dosáhl 152 983 milionů EUR a nejvyšší podíl na něm měl právě značný schodek v obchodu s ropnými produkty, jenž činil 215 348 milionů EUR. Tento schodek byl kompenzován přebytkem, a to převážně za silniční vozidla ve výši 82 156 milionů EUR a za průmyslové stroje 118 992 milionů EUR. V tomto roce také dosáhl přebytku zahraniční obchod s chemickými výrobky, který představoval 98 389 milionů EUR [15].

Podíly na světovém vývozu a dovozu

Po krizi (v roce 2010) byly Spojené státy stále nejdůležitějším obchodním partnerem pro zboží vyvážené ze zemí EU. Nejvýznamnější roli na vývozu zastávaly stroje a dopravní prostředky. Stejný vývoz druhu zboží putoval i do Číny, která se v roce 2010 stala druhým nejdůležitějším cílovým trhem pro vývoz z EU. Vše je viditelné v následujícím koláčovém grafu (Graf 10)

Hlavní obchodní partneři ve vývozu EU v %

Source: Eurostat (online data code: ext_lt_maineu)

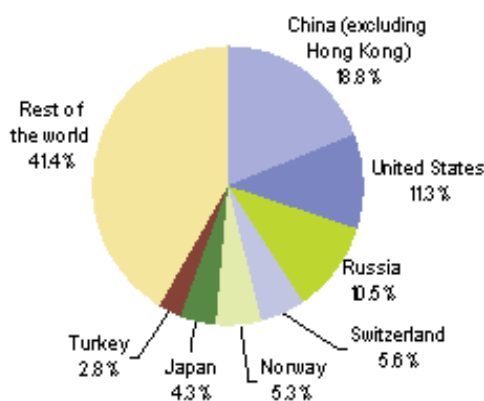
Graf 10: Hlavní obchodní partneři ve vývozu EU v % (2010)

Zdroj: [15]

Z grafu je patrné, že v roce 2010 směřoval cílový trh pro vývozy z EU převážně do USA (17,9 %) a Číny (8,4 %). Dále do Švýcarska (7,8 %), Ruska (6,4 %), Turecka (4,5%), Japonska (3,2 %) a Norska (3,1 %). Ostatních (49 %) představoval zbytek světa.

Ve stejném roce Čína dosáhla svého prvenství i v dováženém zboží na trh EU (dovoz se zvýšil o 32 % v roce 2010, oproti roku 2009). Obdobným tempem se zvyšoval dovoz, a to převážně z Ruska, přičemž k největšímu nárůstu ve výši 35 % došlo u energie [15]. Hlavní obchodní partneři EU jsou viditelné na následujícím Graf 11.

Hlavní obchodní partneři v dovozu EU v %

Source: Eurostat (online data code: ext_lt_mainneu)

Graf 11: Hlavní obchodní partneři v dovozu EU v % (2010)

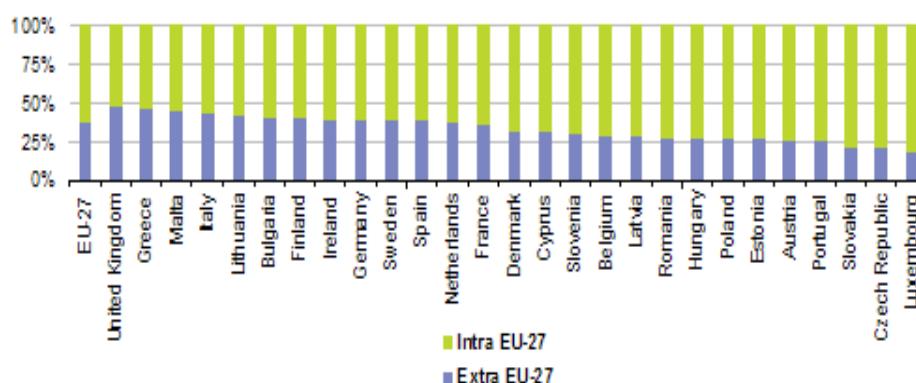
Zdroj: [15]

Z grafu je patrné, že v roce 2010 patřila mezi hlavní dovozce EU Čína (18,8 %) a Spojené státy (11,3 %). Podíl Ruska představoval 10,5 %, Švýcarska 5,6 %, Norska 5,3 %, Japonska 4,3 %, Turecka 2,8 % a ostatních států světa 41,4 %.

Směna zboží v EU i mimo EU

Směna zboží v rámci EU dosahovala v roce 2010 hodnoty (podle odeslaného zboží) 2 538 939 milionů EUR [15], což představovalo dvojnásobnou úroveň vyváženého zboží do nečlenských zemí. V rámci EU byl obchod příznivější, oproti zahraničnímu obchodu s nečlenskými zeměmi. To je viditelné i v následujícím grafu.

Směna zboží v EU i mimo ni v % (2010)

Source: Eurostat (online data code: ext_lt_intratrd)

Graf 12: Směna zboží v EU i mimo ni v % (2010)

Zdroj: [15]

Nejvyšší podíl obchodu na vnitřním trhu EU (tj. více jak 80% podílu) byl zaznamenán u Lucemburska, České republiky a Slovenska. Oproti tomu 50 % podílu dosahovaly státy jako Velká Británie nebo Řecko.

V letech 2009 a 2010 (po krizi) vzrostl vývoz i dovoz EU, a to do některých hlavních obchodních destinací, např. do Švýcarska. Naproti tomu se úplně nezotavil vývoz do Ruska, který se v době krize propadl o 40 %. Největší nárůst dovozu představovaly dopravní prostředky, elektrické stroje, energetické produkty a ropné produkty. Více jak 30 % energetických produktů pocházelo z Ruska, poté z Norska a Libye [15].

Nejdůležitější postavení, pokud jde o obchod se třetími zeměmi, si ponechalo Německo. Dalšími vývozci byly např. Francie, Itálie a Spojené království. Za největšího dovozce bylo považováno opět Německo, Nizozemsko a Spojené království.

3.2.3 Hospodářská a měnová situace na trhu EU

Díky jednotnému vnitřnímu evropskému trhu je považována EU za obchodní blok, který koordinuje hospodářskou politiku členských zemí. Společenství EU tedy umožňuje prostřednictvím této koordinace politik flexibilněji a rychleji reagovat na některé problémy či výkyvy v hospodaření. V důsledku toho vznikají společné postupy, týkající se ekonomických otázek a dosahující vyššího hospodářského růstu (vznik nových pracovních míst, úroveň sociální zabezpečení apod.).

Mechanismus finanční stability pro členské státy EU

Unie již od samého začátku propuknutí hospodářské a finanční krize v říjnu 2008 koordinovala a zaváděla krizová opatření. Evropská centrální banka (ECB) a Evropská komise společně usilovaly o to, aby ochránily bankovní vklady občanů, udržely tok dostupných úvěrových prostředků pro podniky i domácnosti a vytvořily spolehlivější systém finančního řízení. Cílem však nebylo jen nastolení stability, ale také vytvoření podmínek pro hospodářský růst a vyšší zaměstnanost [18]. Uvádí se, že členské státy EU doposud poskytly přes 2 biliony eur na záchranná opatření. Koordinátoři těchto zásahů do ekonomik států tak podporovali banky a poskytovali záruky za úvěrové operace. Tímto se také EU podařilo zvýšit minimální hranici záruk pro bankovní vklady občanů na 100 000 eur.

O dva roky později (květen 2010) bylo rozhodnuto o zavedení balíčku, který měl sloužit ke stabilizačním opatřením a dále tak chránit finanční stabilitu EU před silnými tlaky na trzích se státními dluhopisy. Tato záchranná síť je tvořena evropským mechanismem finanční stabilizace (EFSM) a evropským nástrojem finanční stability (EFSF). Společně ještě s příspěvkem z Mezinárodního měnového fondu dosahuje tento balíček opatření až 750 miliard eur [18].

V říjnu 2012 převzal úkoly EFSM a EFSF jiný koordinátor, který je nazýván „Evropský mechanismus stability“ (dále ESM). ESM je jedním z nástrojů pro řešení krize v členských zemích EU. Byl zřízen za účelem udržení stability a díky řadě finančních nástrojů může napomoci k řešení krizové situace, ve které se mohou státy EU kdykoliv ocitnout.

Jednotná měna EU jako výhoda

V důsledku zavedení společné měny pro velkou část Evropy bylo jednodušší reagovat na globální úvěrovou krizi jednotným a uceleným způsobem. Díky tomu se také podařilo EU udržet vyšší stabilitu měny, než by tomu bylo jinak. Např. ECB nemusela snižovat postupně úrokové sazby v jednotlivých státech, ale mohla tak učinit naráz a v celé Eurozóně⁹ a tím i přispěla k tomu, že banky v členských státech si půjčovaly za výhodnějších, ale hlavně stejných podmínek.

Eurozóna je rovněž důležitá jako záruka cenové stability. ECB stanovuje základní úrokovou sazbu tak, aby inflace v Eurozóně zůstala ve střednědobém výhledu pod 2 %. ECB tak spravuje devizové rezervy EU a může zasahovat na devizových trzích a ovlivňovat tak směnný kurz eura [18].

⁹ Eurozóna je oblast v EU, která je charakterizována společnou měnou (eurem). Eurozóna má 17 členů. ČR nepatří do eurozóny.

3.2.4 Vliv krize na nezaměstnanost v EU

V důsledku těžkých časů v roce 2008 doléhaly negativní dopady jak na firmy, tak na zaměstnance členských států EU. Politika zaměstnanosti je však primární záležitostí, kterou se EU zabývá. Finanční krize a její dopady ovlivnily reálný růst ekonomiky a postihly rovněž růst zaměstnanosti. Proto byla zavedena opatření, která měla pomoci v boji s rostoucí nezaměstnaností. Krize také zdůraznila význam sociálních politik zaměřených na podporu pracovníků, kteří ztratili zaměstnání.

V květnu (2009) byla navržena některá opatření, která měla krátkodobě stabilizovat zaměstnanost a dlouhodobě se pokusit o vytváření nových pracovních míst. Tato opatření využívala vnitrostátního financování z Evropského sociálního fondu ke zvýšení úrovně dovedností a kvalifikace pracovníků v EU (v podobě odborné přípravy a zkrácení pracovní doby). Spolupráci členských států docházelo k využití hospodářské recese jako příležitosti pro obnovu a vytvoření produktivnější, inovativní a nízkouhlíkové ekonomiky. Bylo uváděno, že tato „zelená pracovní místa“ by měla napomoci ke zvýšení zaměstnanosti v odvětví obnovitelné energie, a to až o 2,8 % do roku 2020 [19].

Podpora z EU přicházela ve finanční podobě, a to z některých fondů EU. Jednalo se např. o Evropský sociální fond a Evropský fond pro regionální rozvoj. Úvěry od Evropské investiční banky měly přispět k tomu, aby se zachovalo a vytvořilo co nejvíce možných pracovních míst. EU rovněž podporovala řadu malých a středních podniků, které získaly finanční pomoc na projekty, jenž souvisely se zaměstnaností a zavedením paušálních plateb či grantů.

Výroční zpráva o hospodaření EU v roce 2009 uvádí, že bylo použito 7 miliard Eur a ještě některé zálohy k financování aktivních opatření na trhu práce a ostatních aktivit souvisejících s krizí.

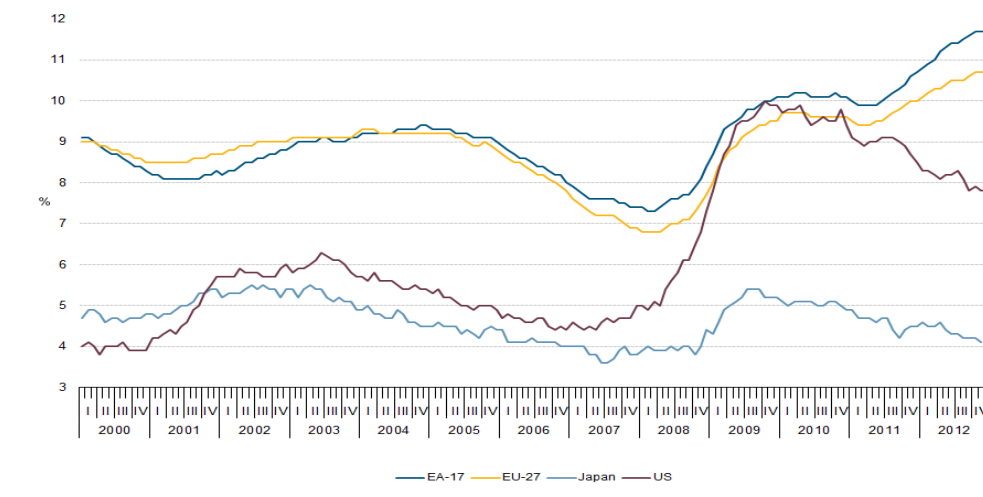
V roce 2009 se rozhodl Evropský fond podpořit propuštěné zaměstnance, kteří se ocitli bez práce v důsledku strukturálních změn ve firmách a hospodářské a finanční krize. Chránil tyto zaměstnance a pokusil se jim nalézt nová pracovní uplatnění. Studie, která byla uveřejněna v roce 2009 (založená na údajích z roku 2008) udává, že 69 % pracovníků, kteří využili tuto příležitost, našlo nové zaměstnání.

Výroční zpráva o hospodaření EU (2009) udává několik příkladů finanční injekce pro některá odvětví. V roce 2009 bylo schváleno pro propouštěné pracovníky automobilového průmyslu ve Španělsku až 2,7 milionů EUR. Pro nově nezaměstnané pracovníky v Německu v odvětví telekomunikace bylo vydáno 5,5 milionů EUR, pro nadbytečné pracovníky v Irsku

v IT průmyslu se jednalo o 14,8 milionů EUR a pro pracovníky textilního průmyslu v Portugalsku se schválilo 832 800 EUR.

Následující graf jsem začlenila do této podkapitoly proto, aby bylo patrné, jak se míra nezaměstnanosti pohybovala v letech 2008 po současnost. Graf 13 udává nejen informace o EU a Eurozóně, ale také zde vidíme srovnání s Japonskem a USA.

Míra nezaměstnanosti v Eurozóně, EU, Japonsku a v USA v % (2000-2012)

Graf 13: Míra nezaměstnanosti v Eurozóně, EU, Japonsku a v USA v % (2000-2012)

Zdroj: [16]

Na počátku roku 2000 dosahovala míra nezaměstnanosti v EU 9 % z celkové pracovní síly. Tento údaj klesl zhruba na 8,5 % v následujícím roce a pak se opět zvýšil, což přetrvalo až do roku 2005. V roce 2008 se odstartoval nepřetržitý růst tohoto ukazatele, který dosahoval až 9,7 % a to v návaznosti na globální krizi. Po krizi, v roce 2011, se nezaměstnanost v EU pohybovala stále okolo 9,7 %. Největší nárůst míry nezaměstnanosti byl zjištěn u 12 členských států. Jednalo se o Řecko, Portugalsko, Španělsko, Kypr ad. Naopak nejvíce míra nezaměstnanosti poklesla u 13 členských států - Estonska, Litvy, Belgie, ČR, Německa. Nijak významnou změnu nezaznamenala Francie a Itálie [16].

4 DOPADY EKONOMICKÉ KRIZE NA TRH ČESKÉ REPUBLIKY

V této kapitole se budu zabývat analýzou dopadů ekonomické krize na celou Českou republiku (dále jen ČR). Následující kapitola pak bude zaměřena výhradně na hodnocení dopadů ekonomické krize v Královéhradeckém a Pardubickém kraji.

Je doposud velmi obtížné určit, zda krize již dosáhla svého vrcholu. Na vybraných ekonomických ukazatelích budu ilustrovat, jak krize vstoupila do ČR a která odvětví velkou mírou zasáhla. O příčinách celosvětové krize jsem již pohovořila předešlých kapitolách, proto již navážu na situaci, která odráží dopady ekonomiky v ČR.

4.1 Vybrané ukazatelé ekonomiky v České republice

Situace v České republice se v první fázi krize (2007) vyvíjela nadějněji oproti ostatním státům. Lze říci, že České banky se samotné finanční krizi úspěšně vyhnuly, protože se od 90. let zaměřovaly především na tradiční komerční bankovníctví, resp. úvěrování domácí ekonomiky z domácích úspor. Podstatnou výhodou rovněž bylo, že české domácnosti relativně více spořily a nebyly tolik zvyklé žít na dluh. Navíc i většina půjček nebo hypoték v ČR byla v korunách, a ne v cizí měně, protože k tomu nebyl důvod vzhledem k nízkým úrokům. Celkově byl poměr v ČR mezi domácími depozity a z nich poskytnutými úvěry daleko příznivější než v ostatních zemích střední a východní Evropy. České banky proto nebyly nuceny k financování ze zahraničí [25].

Druhá fáze, tj. globální ekonomická krize (rok 2008), se ČR již nevyhnula.

4.1.1 HDP v České republice

V důsledku silné ekonomické závislosti na západní Evropě se krize do ČR přenesla o rok později. Tuto situaci vyjadřuje Tabulka 1. Je zde vidět zpomalení tempa růstu HDP v roce 2008.

Tabulka 1: HDP v České republice (2006-2012)

Česká republika	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vývoj změn HDP v % ¹⁰	6,8	6,1	2,5	-4,1	2,2	1,7	-1,2
HDP v běžných cenách v mld. Kč	3222,4	3535,5	3689,0	3628,1	3667,6	3807,2	3843,9

Zdroj: vlastní zpracování[32]

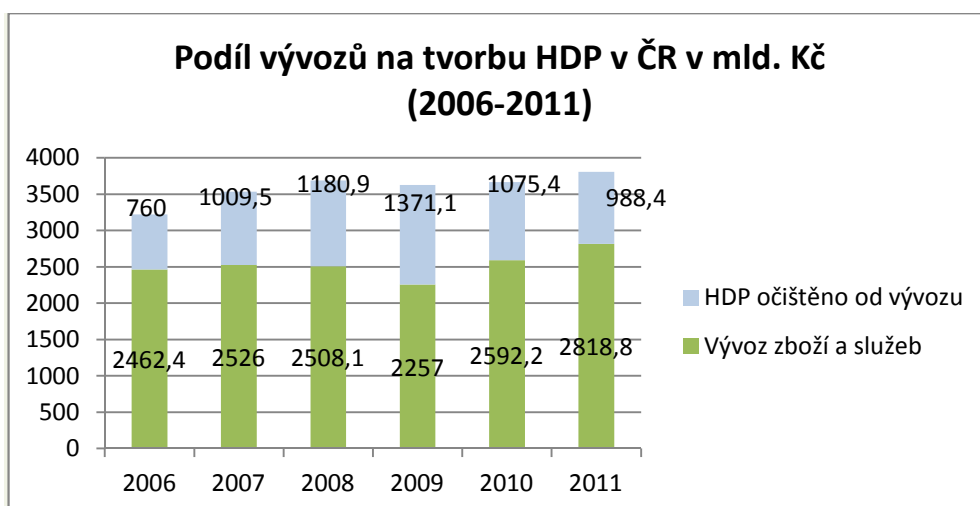
Z tabulky je patrné, že situace do roku 2007 byla stabilní. Česká ekonomika se od poloviny roku 2007 nacházela v sestupné hospodářské fázi a zaznamenala relativní snížení HDP. Celosvětová krize tak rapidně nezasáhla ČR, jako některé jiné státy EU, ale pokles poptávky po zboží či službách nebyl zanedbatelný. To znamenalo pro jinak otevřenou ekonomiku, která je z velké části závislá na exportu, určité odbytové potíže, jež byly rovněž umocněny opatrnějšími přístupy finančních institucí.

Z tabulky 1 je patrné, že v roce 2008 vývoj HDP zpomalil své tempo na 2,5 %. Hospodářská recese, která pokračovala i následující rok se zapříčinila ještě výraznější zpomalení tempa HDP (- 4,1 %). Tato situace rovněž způsobila propad veřejných financí a následně větší zadlužení. Celkový schodek státního rozpočtu za rok 2009 se vyšplhal na 192,4 miliardy korun, což představovalo 5,3 % HDP [25]. Velkou zásluhu na tomto poklesu měl zejména export. Rovněž se snížila spotřeba domácností a došlo i ke snížení investiční spotřeby českých firem.

V roce 2010 dochází k obnově růstu ekonomiky, a to díky růstu exportu. Z dat uvedených na ČSÚ¹¹ vyplývá, že export pro ČR je velmi významný a dosahuje až 2/3 HDP. V následujícím grafu jsem uvedla podíl vývozu na tvorbu HDP v ČR v letech 2006 až 2011.

¹⁰ Změna HDP oproti stejnému období minulého roku, očištěno o cenové a sezónní vlivy.

¹¹ ČSÚ - Český statistický úřad

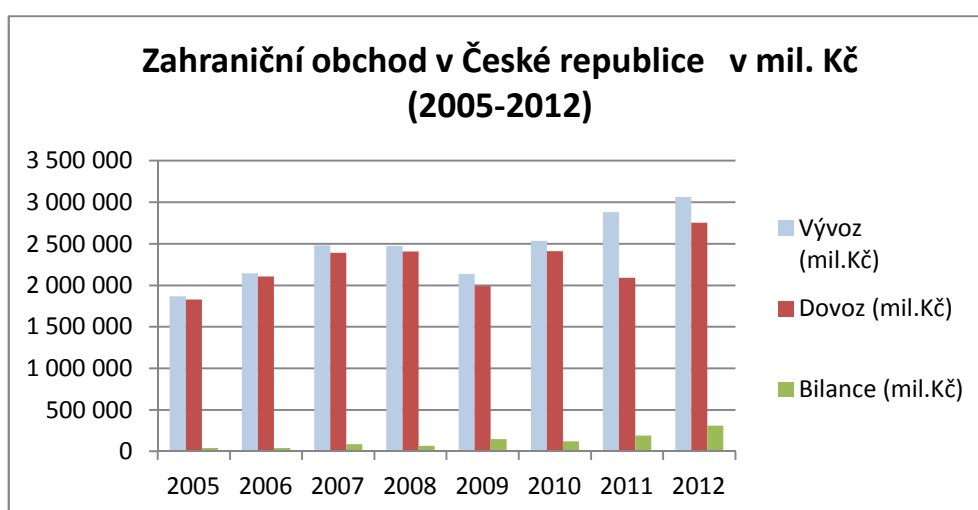
Graf 14: Podíl vývozu na tvorbu HDP v ČR v mld. Kč. (2006-2011)

Zdroj: vlastní zpracování [10]

Uvedený graf znázorňuje podíl vývozu vzhledem k HDP (vývoz tvoří až 70 % HDP), což je důležitý ukazatel, ale nezahrnuje informaci o poklesu či růstu zahraničního obchodu ve sledovaném období. Tuto skutečnost zachycuje Graf 15.

4.1.2 Zahraniční obchod v České republice

Zahraniční obchod v roce 2008 tvořil poprvé od vstupu ČR do EU nevýznamný meziroční růst obrátu (o 0,2 %), který byl vyvolán meziročním poklesem vývozu, neboť dovoz doprovázel ještě mírný meziroční růst. Téhož roku poklesl vývoz do všech teritoriálních uskupení. Trend poklesu pokračoval i v průběhu dalšího roku a tím přispěl ke snížení vývozu do zemí EU.

Graf 15: Zahraniční obchod v České republice v mil. Kč (2005-2012)

Zdroj: vlastní zpracování [8]

Zpřísnění některých opatření v roce 2008 (zpřísnění poskytování úvěrů, zvýšení úrokových sazeb apod.) se pro české vývozce zhoršila dostupnost finančních zdrojů. Hospodářskou recesí byla zasažena tradiční odbytová území českých vývozců. Jednalo převážně o státy EU, které tvořily 85 % českého exportu [7].

Nepříznivý vývoj a obrat zahraničního obchodu byl v roce 2009, kdy poklesl o 20,2 %. Výraznější pokles dovozu v porovnání se snížením vývozu vedl k navýšení přebytku obchodní bilance oproti roku 2008. Největším obchodním partnerem ČR ze sousedních států je Německo, poté Slovensko, Polsko a Rakousko. Obchodní vztahy s Německem jsou na vysoké úrovni již léta. To že je Německo našim nejvýznamnějším obchodním partnerem je uspokojivá zpráva, ale na druhou stranu přílišná orientace a závislost na jedné zemi může přinášet negativní dopady.

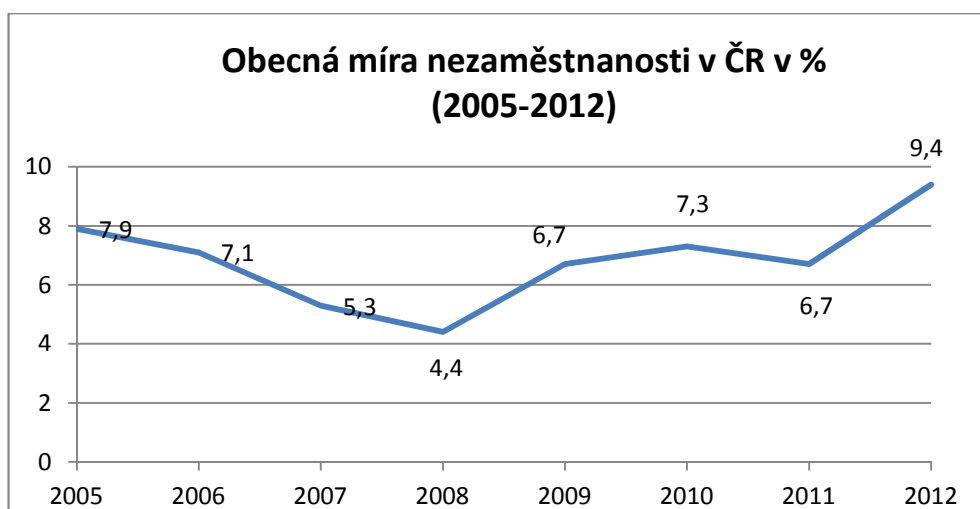
Další roky pokračoval příznivý vývoj vývozu a dovozu. V roce 2012 ve srovnání s rokem 2011 vzrostly vývozy o 6,4 % a dovozy o 2,4 %. Obrat zahraničního obchodu stoupl meziročně o 248, 5 mld. Kč. Ke zlepšení bilance došlo hlavně u strojů, dopravních prostředků a průmyslového zboží. Naopak se prohloubil schodek obchodu s minerálními palivy.

4.1.3 Vliv krize na nezaměstnanost v České republice

Nezaměstnanost je dalším ekonomickým ukazatelem, na který měla celosvětová krize negativní dopad. Nezaměstnanost v ČR je měřena ukazatelem obecné míry nezaměstnanosti či ukazatelem registrované míry nezaměstnanosti. V tomto případě jsem použila ukazatel obecné míry nezaměstnanosti¹² (viz Graf 16).

Z následujícího grafu je patrné, že situace do roku 2008 se v ČR jevila jako velmi pozitivní.

¹² Obecná míra nezaměstnanosti představuje podíl nezaměstnaných osob k celkové pracovní síle, kde čísel i jmenovatel jsou konstruované podle mezinárodních definic a doporučení.

Graf 16: Obecná míra nezaměstnanosti v ČR v % (2005-2012)

Zdroj: Vlastní zpracování[12]

Nárůst nezaměstnaných se projevil až v roce 2009, kdy míra nezaměstnanosti stoupla k 6,7 %. Počet nezaměstnaných osob meziročně vzrostl o 154,2 tis. osob a počet dlouhodobě nezaměstnaných se přitom pouze zvýšil o 5,6 tis. osob [12].

V roce 2010 míra nezaměstnanosti dosahovala 7,3 %. Důvodem tohoto zvýšení, byla pravděpodobně kumulace několika faktorů, např. projev sezónnosti v některých výrobních činnostech (zpracovatelský průmysl, stavební průmysl, služby) a pokles kupní síly obyvatelstva v důsledku ekonomické krize, která se následně promítla v ukončování živností malých a středních podniků, ad.

Celková nezaměstnanost v roce 2011 oproti předešlému období poklesla o 0,6 %. Mírný meziroční pokles počtu nezaměstnaných nebyl způsoben konkrétním sektorem národního hospodářství.

Dopady krize tedy zapříčinily, že míra nezaměstnanosti začala stoupat a dodnes se bohužel tento vzestup nepodařilo zastavit. Koncem roku 2012 se míra nezaměstnanosti pohybovala okolo 9,4 %. Nejdramatičtější úbytek pracovní sil byl ve zpracovatelském průmyslu, který byl postižen ztrátou zahraničních zakázek. K úbytku volných míst došlo i v obchodu a službách.

4.1.4 Hospodářská situace a některá opatření vlády České republiky

Český finanční sektor nebyl přímo významně zasažen celosvětovou ekonomickou krizí, protože české finanční instituce neobchodovaly s úvěrovými deriváty (CDO¹³,

¹³ CDO jsou zajištěné dluhové obligace.

sekuritizovanými hypotékami atd.), jak dokazují jejich bilance i prohlášení České národní banky [23].

Většina českých bank byla vlastněna zahraničním kapitálem. Zahraniční vlastníci bank odvedli tento druh obchodů do mateřských firem, takže české banky s těmito produkty přestaly obchodovat. Ačkoliv tedy významně český finanční trh nebyl zasažen, neznamená to, že negativní dopady krize nepropukly do české ekonomiky. Tyto negativní vlivy ovšem nemusí být vždy na škodu, protože mohou přinést přinejmenším finančnímu sektoru větší obezřetnost [29].

Slábnoucí dolar, nízké výnosy u hlavních investičních instrumentů částečně znamenaly využití komodit jako investičního aktiva. V situaci, kdy se ceny komodit zvyšují, pak reforma veřejných financí spojená se změnou nepřímých daní a regulovaných cen přináší své důsledky, a to v podobě zvýšení inflace až k 6,3 % [11]. Tento fakt je viditelný i v následující tabulce, která udává průměrnou míru inflace za období mezi léty 2006 až 2012.

Tabulka 2: Průměrná meziroční míra inflace v % (2006-2012)

Česká republika	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Průměrná meziroční míra inflace v % ¹⁴	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9	3,3

Zdroj: vlastní zpracování [11]

V roce 2008 se inflace vyšplhala až k 6,3 % a zaznamenala tak nejvyšší nárůst za sledované období. Důsledkem této vysoké inflace pak mohlo být, že klesala kupní síla. Jinak řečeno, když vzrostly ceny statků a služeb, pak příjem obyvatel ztrácel svou kupní sílu. Lidé si mohli koupit méně zboží a celkově museli vystačit s menším množstvím peněz, pokud jejich příjem nerostl stejným tempem.

S mírou inflace samozřejmě souvisí i index spotřebitelských cen, který udává cenovou hladinu, jako průměrnou úroveň spotřebního koše (tj. soubor výrobků a služeb) spotřebovaných průměrnou domácností. Index spotřebitelských cen vyjadřuje, jak se liší spotřeba zboží a služeb za různá období. V roce 2008 celková hodnota spotřebního koše vzrostla o 3,5 % oproti roku předešlému.

Podle ČSÚ nejvíce zasáhla inflace v roce 2008 domácnosti s nejnižšími příjmy. Jejich výdaje se totiž většinou skládají z nebytných položek, jako jsou potraviny, energie či

¹⁴ Míra inflace vyjadřuje procentní přírůstek indexů spotřebitelských cen.

nájemné. Např. ceny mouky v roce 2008 vzrostly více než o polovinu, regulované nájemné vzrostlo o čtvrtinu a zemní plyn nebo nafta více jako o pětinu. Další silně postiženou skupinou inflací jsou rodiny s dětmi. Protože inflace se týká všech členů rodiny, ale případné navyšování příjmů se týká jen rodičů. Pokud pak jeden z rodičů pobírá sociální dávky, tak příjem se mu příjem bude zvyšovat až zpětně, tak aby se vyrovnal s inflací.

Jen pro zajímavost, profese, kterým nejméně rostly příjmy v letech 2008-2009 (spojené s inflací), byli učitelé, úředníci a lékaři. A naopak profese, kterým se rapidně zvýšily příjmy, byli zaměstnanci ve výrobě a rozvodu elektřiny, plynu, vody a pronajímatelé nemovitostí.

V roce 2009 byla míra inflace 1,0 %, což je hodnota výrazně nižší v porovnání s minulým rokem kdy dosahovala 6,3 %. Tento vývoj ovlivnila řada faktorů, mezi které patří pokles cen potravin a nealkoholických nápojů o 3,9 %, pohonných hmot o 11,8 % a automobilů o 9,2 % [11].

V roce 2010 dosahovala průměrná míra inflace 1,5 % a oproti minulému roku se zvýšila o 0,5 %. Byla to rovněž třetí nejnižší průměrná roční inflace od roku 1989. Největší vliv na zvýšení celkové úrovně spotřebitelských cen měly nadále ceny potravin a nealkoholické nápoje. Druhý největší vliv na růst cen měly ceny bydlení a ceny nájemného[11]. Následující rok byla průměrná míra inflace 1,9 % a tímto se zvýšila meziročně o 0,4 %.

Průměrná míra inflace vyjádřená jako přírůstek indexů spotřebitelských cen se v roce 2012 zvýšila o 1,4 % oproti roku 2011, a tím se zároveň stala nejvyšší hodnotou za poslední čtyři roky.

Některá opatření vlády ČR

Po vysokém nárůstu deficitu státního rozpočtu¹⁵ v roce 2009, který nakonec dosáhl hrozivé částky 192,4 miliard korun (oproti roku 2008 zvýšení o 173 mld. Kč), sáhla vláda po úsporných opatřeních, které měla zajistit, aby deficit státního rozpočtu na rok 2010 nepřekročil 163 miliard korun. Tato opatření byla součástí tzv. „Janotova balíčku“, který měl zvýšit příjmy do státního rozpočtu o 50 miliard korun a snížit výdaje o 20 miliard korun. Jednalo se o následující opatření.

- Zvýšení sazby DPH o 1 %. Do konce roku 2009 byla uplatňována základní sazba 19 % a snížená sazba 9 %. Od 1. 1. 2011 vešla v platnost základní sazba 20 % a snížená sazba 10 %.

¹⁵ Státní rozpočet je považován za základní článek veřejných financí. Soustřeďuje největší část příjmů rozpočtové soustavy a nejvíce se podílí na nenávratném přerozdělování části HDP přes rozpočtovou strukturu.

- Zvýšila se daň z nemovitostí. Daň z nemovitostí se zvýšila u všech skupin nemovitostí o 100 %, vyjímaje orných půd, trvalých travních porostů a staveb sloužících k podnikatelským účelům.
- Zvýšení spotřební daně pocítili hlavně ti, kteří pijí alkohol, kouří a jezdí automobilem. Zvýšila se spotřební daň pro motorový benzin, ostatní benzin a letecké pohonné hmoty, a to o jednu korunu na litr. O 20 Kč na litr se zvýšila spotřební daň etanolu a rovněž vzrostla i sazba z daně tabákových výrobků z 1,03 na 1,07/ks cigarety. Základní sazba daně z piva vzrostla z 24Kč/hl na 32Kč/hl.
- Zpřísnila se pravidla pro odpisy nákladů u osob samostatně výdělečně činných.
- U daně z příjmu byl zaznamenán růst daňového zvýhodnění na dítě z 870Kč na 967Kč.
- Plánované snížení sociálního pojištění nenastalo.

Dopad Janotova balíčku měl být takový, že se sníží deficit státního rozpočtu. A opravdu se tak stalo. Deficit státního rozpočtu v roce 2010 dosáhl 156 miliard korun. Deficit byl nižší než schválený plán, který počítal s hranicí 163 miliard korun, a to i přes nižší výběr daní (863 miliard korun v roce 2010 oproti 902 miliardám korun v roce 2009). Vláda ještě dodatečně škrtila další výdaje a současně se objevily i lepší podmínky pro peněžní a dluhopisový trh.

Od 1. ledna 2011 přijala vláda ČR další úsporná opatření. Jedná se např. o zdanění přívydlávajících si důchodců, zdanění výsluh pro vojáky, prezidentskou daň¹⁶, zavedení daně z úroků kampeliček, snížení státní podpory ke stavebnímu spoření a další jiná sociální či zaměstnanecká úsporná opatření [30]. Deficit státního rozpočtu v roce 2011 vlivem úsporných opatření skončil se schodkem 142,8 miliard korun. Což představuje úsporu o 13 miliard korun oproti předcházejícímu roku. Avšak původně naplánovaný schodek měl být jen 135 miliard korun. Důvodem vyššího schodku byly potíže při čerpání z evropských fondů [37].

V roce 2012 se deficit státního rozpočtu vyšplhal na 168 miliard korun. Celková státní zadluženost je vyčíslena na 1,668 bilionu korun. V roce 2015 by se celkový dluh ČR měl přiblížit až ke dvěma bilionům korun [24].

Pro období 2013 - 2015 jsou rovněž připravována některá úsporná opatření. Jedná se o zjednodušení agend a zrušení duplicit ve státní správě, zrušení doplatků na bydlení, snížení dotací na obnovitelné zdroje a změny valorizačního schématu starobních důchodů. Poslední

¹⁶ Prezidentská daň znamená, že se úřadující hlavě státu bude zdaňovat její plat i paušální náhrada [30].

opatření je již vládou schváleno. Důchody se budou zvyšovat podle 1/3 růstu cen a 1/3 růstu průměrné reálné mzdy. Celkově by již odsouhlasené úsporné opatření mělo přinést úsporu výdajů ve výši 48 miliard korun [44].

Dále bych jen shrnula, že krizová (úsporná) opatření jsou potřebná, aby předcházela situacím, které by mohly v budoucnu ohrozit ekonomiku státu. Je třeba myslet na budoucnost státu a dívat se proto dopředu. Čím více je stát připraven na krizi, tím lépe se s ní může vypořádat a tím méně ho může negativně ovlivnit. Je třeba proto neprohlubovat stávající dluh, ale začít ho řešit co nejdříve. Zadlužení, které by se prohlubovalo neustálým navyšováním úroků, by přinášelo více problémů. V budoucnu by to mělo pak takový dopad, že by se ČR kvůli vysokému zadlužení mohl snížit rating, což by odradilo investory, kteří by přestali české ekonomice věřit. Zahraniční investoři by se mohli obávat, zda je česká ekonomika schopna plnit své závazky, a trh ČR by se stal nedůvěryhodný. Je proto důležité ukázat ostatním zemím, že ČR je schopna podobným situacím čelit a dát tak najevo stabilní ekonomické postavení.

5 ANALÝZA VYBRANÝCH DOPADŮ EKONOMICKÉ KRIZE V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

O příčinách globální ekonomické krize jsem již pohovořila v předešlých kapitolách, zmínila jsem vývoj krize v USA a definovala dopady ekonomické krize ve Spojených státech a v Evropské unii. Nyní budu analyzovat některé vybrané dopady ekonomické krize v Královéhradeckém kraji ve sledovaném období, tj. od roku 2005 až do roku 2011, popř. 2012.¹⁷ Další kapitola bude věnována kraji Pardubickému.

5.1 HDP

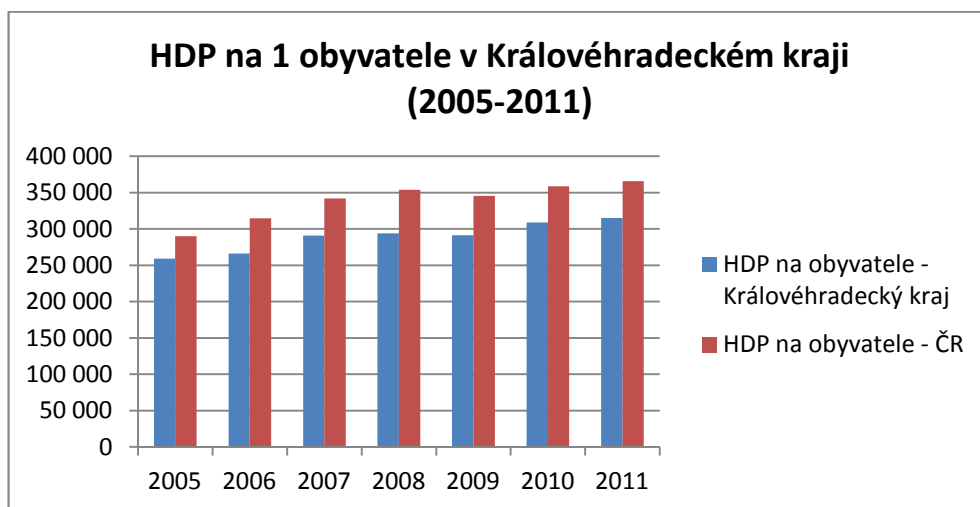
V roce 2008 regionální HDP¹⁸ v běžných cenách v Královéhradeckém kraji vykazoval příznivý vývoj a dosáhl 162 711 mil. Kč. Podíl Královéhradeckého kraje na celorepublikovém HDP činil 4,4 %. Dalším rokem regionální HDP poklesl na 161 496 mil. Kč. Za hlavní příčinu poklesu HDP v roce 2009 někteří ekonomové považovali především slábnoucí domácí poptávku. Snížily se zejména investice do nemovitostí, strojního vybavení a dopravních prostředků. Klesající charakter měla rovněž spotřeba domácností. Lidé v tomto období měli tendenci šetřit a jejich chuť nakupovat byla téměř nulová. Snížení pocítila i výroba dopravních prostředků, neboť celoevropská poptávka po automobilech poklesla. Podobně klesala poptávka po produkci v potravinářství, dřevařském a papírenském průmyslu.

V roce 2011 regionální HDP vrostl a to na 171 247 mil. Kč. Podíl kraje na celorepublikovém HDP činil 4,5 % a tím se Královéhradecký kraj posunul na šestou pozici mezi kraji.

¹⁷ Některé údaje za rok 2012 nejsou doposud zveřejněné.

¹⁸ Regionální HDP je ukazatel vývoje ekonomiky. Představuje souhrn hodnot přidaných zpracování ve všech odvětvích a v činnostech považovaných za produktivní. Slouží ke srovnání míry ekonomického rozvoje dané země, resp. mezi regiony [5].

V následujícím grafu je vyjádřen vývoj regionální HDP v běžných cenách přepočtený na 1 obyvatele.

Graf 17: HDP na jednoho obyvatele v Královéhradeckém kraji (2005-2011)

Zdroj: vlastní zpracování [5]

Ve srovnání s celorepublikovým HDP na 1 obyvatele tento ukazatel výkonnosti ekonomiky v Královéhradeckém kraji rostl až do roku 2008. Nástup hospodářské recese měl v roce 2009 za následek mírný pokles HDP a stagnaci v následujícím roce, kdy na jednoho obyvatele připadl vytvořený HDP ve výši 308,9 tis. Kč. I přes pokles HDP na 1 obyvatele, se Královéhradecký kraj v roce 2009 řadil na čtvrtou příčku mezi kraji. V roce 2010 regionální HDP na 1 obyvatele opět vzrostl na 315 tis. Kč.

Tvorba hrubé přidané hodnoty¹⁹ (dále jen HPH) v Královéhradeckém kraji je převážně ovlivněna primárním sektorem, který má však klesající tendenci (pokles v roce 2010 o 1,4 % oproti roku 2006). Oproti tomu vývoj sekundárního a terciárního sektoru má rostoucí charakter [5].

V kraji vytvořený objem HPH se od roku 1995 každoročně zvyšoval, avšak výjimkou byl až rok 2009, kdy došlo k poklesu o 3,5 %. V roce 2010 došlo k opětovnému nárůstu HPH o 2,8 %. Důsledkem rozdílností vývoje odvětví se změnila i odvětvová struktura HPH. V Královéhradeckém kraji se nejvíce na HPH v roce 2010 podílel zpracovatelský průmysl, dále pak obchod, ubytování, stravování, doprava a skladování. V porovnání s rokem 2006 se podíl odvětví zemědělství, zpracovatelského průmyslu, obchodu a stravování na tvorbě HPH snížil. Naopak podíl odvětví dopravy, skladování, spoje a stavebnictví v Královéhradeckém kraji vzrostl [5].

¹⁹ HPH představuje nově vytvořenou hodnotu, kterou získávají institucionální jednotky z používání svých výrobních kapacit [5].

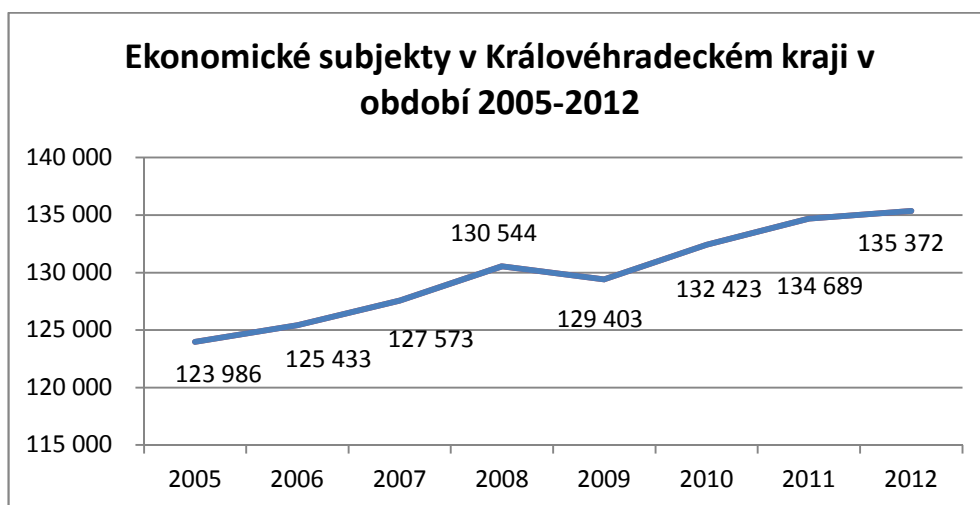
Královéhradecký kraj lze z hlediska výkonnosti a struktury oborů hodnotit jako kraj se středně rozvinutou ekonomikou a vysokým podílem výroby a služeb s nižší přidanou hodnotou.

5.2 Podnikatelský sektor

Ke konci roku 2012 bylo v Královéhradeckém kraji v informačním Registru ekonomických subjektů²⁰ (dále jen RES) registrováno celkem 135 372 ekonomických subjektů²¹ se sídlem v Královéhradeckém kraji. To představuje 5 % ze všech subjektů registrovaných v ČR. Oproti předešlému roku se počet ekonomických subjektů zvýšil o 683 jednotek, tj. o 0,5 %. Z celkového počtu ekonomických subjektů je téměř 32 % subjektů registrováno v okrese Hradec Králové, naopak nejméně v okrese Rychnov nad Kněžnou (13 %) [5].

V roce 2012 fyzické osoby tvořily největší část struktury ekonomických subjektů, jednalo se o 80 %. Jejich podíl se ale postupně za poslední roky snižoval, a to na úkor právnických osob. Oproti roku 2001 se podíl fyzických osob snížil o 4,8 %.

V následujícím grafu je uveden vývoj těchto subjektů v letech 2005 až 2012.

Graf 18: Ekonomické subjekty v Královéhradeckém kraji (2005-2012)

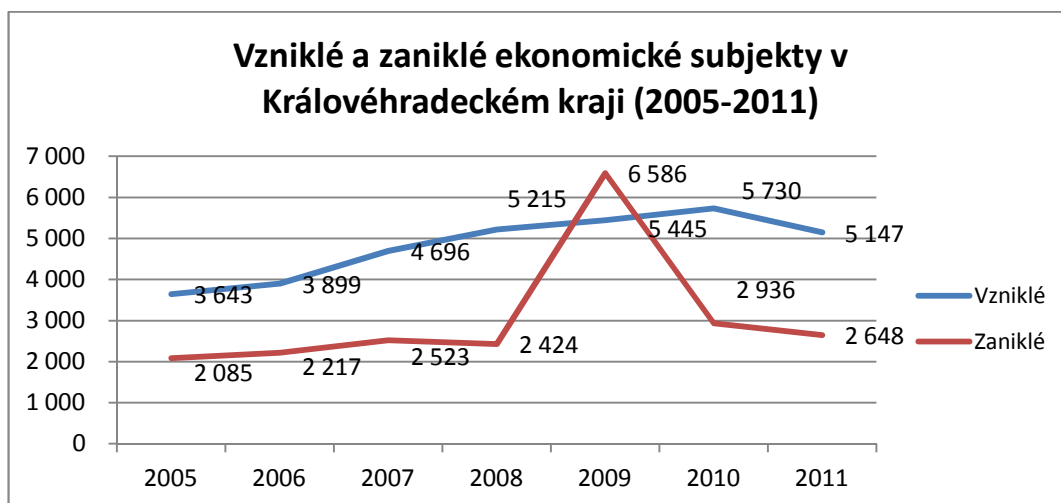
Zdroj: vlastní zpracování [5]

Z grafu je patrné, že počet ekonomických subjektů měl do roku 2008 rostoucí charakter. V roce 2009 je evidentní, že některé ekonomické subjekty ukončily svou činnost a celkový počet subjektů poklesl.

²⁰ RES je veřejným seznamem a je vytvářen a spravován ČSÚ na základě zákona č. 89/1995Sb., o státní statistické službě ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Ekonomický subjekt je právnická osoba, fyzická osoba a organizační složka státu, která má postavení podnikatele.

Je zřejmé, že v roce 2009 počet zaniklých ekonomických subjektů přesáhl počet nově registrovaných. Ve výsledku to představovalo pokles až o 1 141 ekonomických subjektů.

Graf 19: Vzniklé a zaniklé ekonomické subjekty v Královéhradeckém kraji (2005-2011)

Zdroj: vlastní zpracování [5]

V roce 2009 ukončila v oblasti zemědělství, lesnictví a rybářství svou činnost téměř polovina ekonomických subjektů. V ostatních odvětvích nedošlo tak k markantním změnám v závislosti na ekonomické nestabilitě.

V roce 2010 počet ekonomických subjektů v Královéhradeckém kraji začal opět stoupat. Následující rok bylo v kraji celkem 132 423 ekonomických subjektů. Podle odvětvové činnosti převažoval zpracovatelský průmysl, který byl tvořen kovovýrobou, dřevozpracovatelskou výrobou, výrobou textilů a oděvů.

Další dva roky pokračoval vývoj ekonomických subjektů vzrůstajícím tempem. Nejvíce ekonomických subjektů nacházelo své působiště v městech Hradci Králové, dále pak v Trutnově a v Náchodě. Naopak nejméně ekonomických subjektů bylo evidováno v okrese Rychnov nad Kněžnou.

V následující tabulce je uvedeno, jak se změnil vývoj ekonomických subjektů podle počtu zaměstnanců v Královéhradeckém kraji v období 2005-2011.

Tabulka 3: Ekonomické subjekty podle kategorie počtu zaměstnanců v Královéhradeckém kraji

Roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Neuvedeno	67 577	68 574	74 765	70 460	69 049	71 146	72 926	76 020
Bez zaměstnanců	42 692	42 563	38 422	45 769	46 495	47 803	48 642	46 176
Malé podniky < 50 zaměstnanců	13 025	13 594	13 685	13 609	13 201	12 797	12 464	12 582
Střední podniky > 50 a < 250 zaměstnanců	597	613	619	623	573	599	574	510
Velké podniky > 250 zaměstnanců	95	89	82	83	81	78	83	76
Celkem	123 986	125 433	127 573	130 544	129 399	132 423	134 689	135 981

Zdroj: vlastní zpracování [5]

Z tabulky vyplývá, že největší část uvedených ekonomických subjektů tvoří subjekty, které nezaměstnávají pracovníky.

Skupina, která zaměstnává nejvíce pracovníků v kraji, je skupina malých podniků. Jejich vývoj se rovnoměrně vyvíjel ve sledovaném období. Naopak nejmenší počet podniků v Královéhradeckém kraji patří do skupiny velkých podniků. Jedná se o největší podniky, které zaměstnávají až tisíce zaměstnanců, např. Fakultní nemocnice HK, Lesy ČR, s.r.o., Krajské ředitelství policie Královéhradeckého kraje, Rubena, a.s., Continental Automotive CR, s.r.o., C.S. CARGO, a.s., JUTA, a.s., a další.

5.3 Průmysl

V roce 2009 celosvětová ekonomická krize postihla v ČR především malé a střední podniky²² orientované na export, které nebyly schopny rychle restrukturalizovat výrobu. Nejvíce bylo zasaženo především stavebnictví, kovovýroba a podniky závislé na dodávkách pro automobilový průmysl. V následující tabulce můžeme vidět, jak se ve sledovaném období vyvíjel počet průmyslových podniků.

²² Za malé a střední podniky jsou považovány podniky, které zaměstnávají méně než 250 zaměstnanců a jejich roční obrát je méně než 50 mil. EUR.

Tabulka 4: Vývoj průmyslových podniků v Královéhradeckém kraji v letech 2005-2011

Roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Počet průmyslových podniků	164	168	164	160	153	130	132
Tržby z prodeje v mil. Kč	89 042	90 556	95 885	88 134	71 795	83 198	111 894

Zdroj: vlastní zpracování[5]

Největší propad nastal v roce 2009. Téhož roku v Královéhradeckém kraji sídlilo 153 průmyslových podniků se sto a více zaměstnanci a avšak vlivem hospodářské krize došlo v kraji k poklesu tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb meziročně o 15,6 milionů korun (tj. o 17,5 %). V celé ČR poklesly tržby v roce 2009 o 13 %. S výjimkou hlavního města Prahy došlo k poklesu tržeb ve všech ostatních krajích ČR. Výrazný pokles tržeb z prodeje byl doprovázen i sníženým počtem zaměstnanců v tomto odvětví, a to o 7,5 tisíce osob (tj. o 16 %). Průměrná měsíční mzda v průmyslových podnicích dosahovala 21 478 Kč (dosáhla meziročního růstu o 4,6 %) [5].

Od roku 2010 můžeme pozorovat určité zlepšení situace v průmyslových podnicích se sto a více zaměstnanci v Královéhradeckém kraji, které pokračuje až do současné doby. Nárůst tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb vzrostl o třetinu. Nejvyšší meziroční navýšení tržeb zaznamenala výroba automobilů a příslušenství. Souběžně pak vzrůstající trend zaznamenala výroba počítačů, elektronických a optických přístrojů, výroba pryžových a plastových výrobků. Dosažením nárůstu tržeb a jen mírnému navýšení počtu zaměstnanců a režijních nákladů vzrostla produktivita práce v průmyslu o 23 % [5].

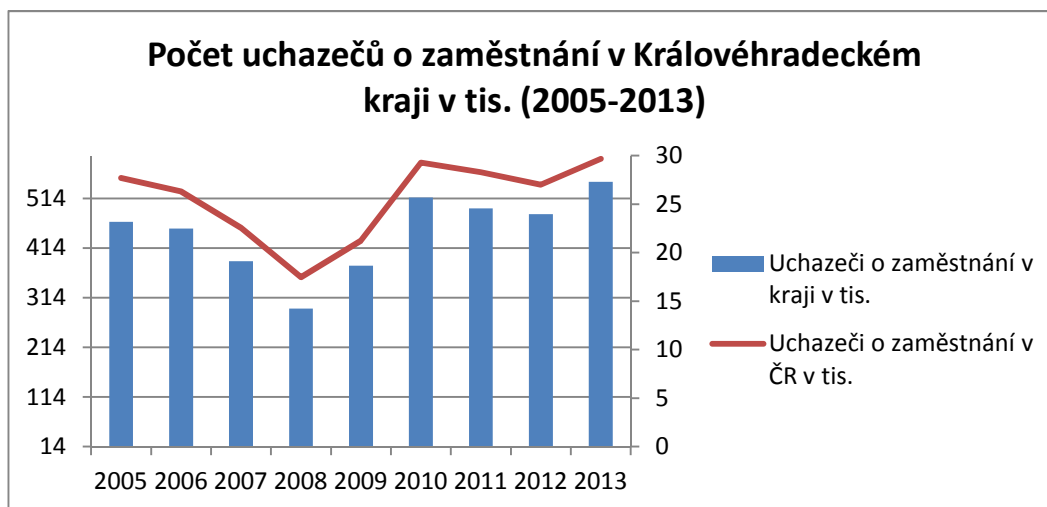
5.4 Trh práce

Královéhradecký kraj patří v rámci České republiky mezi kraje s nejnižší nezaměstnaností. Z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti v kraji je nejvyšší podíl nezaměstnaných osob vykazován v okrese Trutnov. Naopak v okrese Rychnov nad Kněžnou se podíl nezaměstnaných osob drží dlouhodobě na nejnižší úrovni (přispívá k tomu závod Škoda auto a.s. v Kvasinách).

5.4.1 Uchazeči o zaměstnání

V únoru roku 2005 evidovaly Úřady práce v Královéhradeckém kraji celkem 23 186 uchazečů o zaměstnání (v ČR celkem 555 046). Až do roku 2008 počet uchazečů o místo

klesal. V únoru v roce 2008 dokonce dosáhl překvapující hodnoty 14 250 nezaměstnaných osob (v ČR 355 033 osob). Další rok se klesající trend neudržel a naopak uchazečů o zaměstnání začalo přibývat. Tento jev je viditelný i na následujícím grafu 20.

Graf 20: Počet uchazečů o zaměstnání v královéhradeckém kraji v tis. (2005-2013)

Zdroj: vlastní zpracování [5]

V grafu jsou uvedeny dvě osy, z nichž hlavní osa (vlevo) představuje počet uchazečů o zaměstnání za celou ČR a osa vedlejší (vpravo) představuje počet uchazečů o zaměstnání v Královéhradeckém kraji vždy k únoru daného roku.

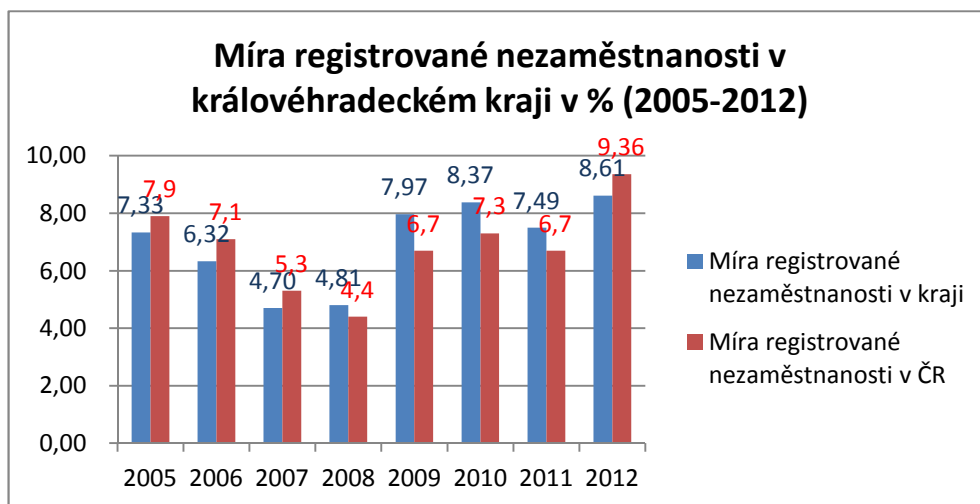
V roce 2009 uchazečů o zaměstnání začalo přibývat, a to nejen v Královéhradeckém kraji, ale ve všech krajích ČR. Nejvyšší počet uchazečů v kraji bylo evidováno koncem února roku 2010, kdy hodnota představovala 25 672 uchazečů o zaměstnání.

Úřady práce v popisovaném kraji koncem února 2011 evidovaly celkem 24 575 osob. Nejvíce se o zaměstnání ucházeli lidé v Hradci Králové a nejméně pak v Rychnově nad Kněžnou. O rok později došlo k poklesu uchazečů o práci o 3%, avšak následně v roce 2013 bylo evidováno významné navýšení uchazečů o práci až o 14 %, což představuje hodnotu 27 697 osob.

5.4.2 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je jedním z ukazatelů ekonomiky, který velmi rychle reaguje na ekonomický vývoj. Její hodnota v roce 2005 dosahovala v Královéhradeckém kraji 7,33 % a klesala s příznivým vývojem ekonomiky. Dokonce roku 2008 dosáhla míra nezaměstnanosti svého minima. Vlivem krize se tuto nízkou hodnotu nepodařilo udržet v kraji ani v ČR. V Královéhradeckém kraji dosahovala míra nezaměstnanosti v roce 2009 7,97 % a v ČR 6,7%. Vlivem krize se snížila poptávka po určitých statcích a službách v kraji (převážně po

nemovitostech, automobilech, výrobním zařízení apod.). Aby podniky přečkaly tuto nepříjemnou situaci, musely přijmout některá restrukturalizační opatření, která samozřejmě zahrnovala i propouštění zaměstnanců. Tím počet uchazečů o zaměstnání přibýval a míra nezaměstnanosti vzrůstala. Tento jev je viditelný i v následujícím grafu.

Graf 21: Míra nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji v % (2005-2012)

Zdroj: vlastní zpracování[5]

Stoupající tempo ukazatele na trhu práce se podařilo zastavit až v roce 2011, kdy míra nezaměstnanosti v kraji poklesla na 7,49 %, avšak následující rok byla míra nezaměstnanosti opět v kraji vysoká. Registrovaná míra nezaměstnanosti v roce 2012 vzrostla v Královéhradeckém kraji na 8,61%. Podobně tomu bylo v celé ČR. Např. nejvyšší míra nezaměstnanosti k 31. 12. 2012 byla v okresech Bruntál (18 %), Jeseník (16,4 %), Most (16 %), Znojmo a Chomutov (shodně 15,1 %). Nejnižší naopak byla v Praze - východ (3,6 %), Praze - západ (4,4 %) a v Mladé Boleslavi (5,1 %) [5].

Z hlediska okresů Královéhradeckého kraje vykazuje dlouhodobě nejvyšší míru nezaměstnanosti Trutnov, naopak v okrese Rychnov nad Kněžnou se drží dlouhodobě nejnižší nezaměstnanost v kraji.

Od roku 2013 se změnil výpočet míry nezaměstnanosti. Registrovaná míra nezaměstnanosti (doposud zveřejňovaná) je nahrazena novým ukazatelem - podílem nezaměstnaných osob. Nový ukazatel vyjadřuje podíl nezaměstnaných ze všech obyvatel v daném věku (osoby ve věku 15-64 let), zatímco doposud zveřejňovaná míra poměřovala uchazeče o zaměstnání pouze k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu. ČSÚ zveřejnil, že tento ukazatel je konzistentní pro všechny úrovně územní hierarchie s mezinárodně sledovanou obecnou mírou nezaměstnanosti [9].

5.5 Realitní trh

Dopad celosvětové ekonomické krize ovlivnil také realitní trh. Ceny nemovitostí klesaly nejen v Královéhradeckém kraji, ale v celé ČR. Hovoříme - li o poklesu cen nemovitostí, je to na jedné straně indikátor ekonomického ochlazení a na druhé straně tento pokles cen může zvyšovat finanční dostupnost bydlení [34].

Cenový růst nemovitostí kulminoval až do poloviny roku 2008, od této doby ceny nepřetržitě klesaly. Ceny nemovitostí rovněž klesaly v meziročních srovnáních. Mezi třetím čtvrtletím roku 2009 a shodným obdobím roku 2010 byl pokles cen v průměru o 7 %. O rok později pokračoval pokles cen u nemovitostí v průměru o 5 % [5]. Podobně to vypadalo na trhu s tzv. horskými apartmány, které se donedávna stavěly v Krkonoších. Nyní poptávka poklesla nejméně o polovinu a kvůli tomu některé výstavby těchto rezidencí byly pozastaveny.

Zásadně se nezměnil ani vývoj v segmentu komerčních realit. Sice Královéhradecký kraj může nabídnout některé investiční možnosti v podobě vojenských a zemědělských brownfieldů, avšak podle agentury Czechinvest nepatří kraj mezi investičně populární.

V roce 2012 v celorepublikovém srovnání patřila výše tržních cen nemovitostí Královéhradeckého kraje na čtvrté místo. Na prvním místě se pohybovala Praha a následoval kraj Středočeský a Jihomoravský.

5.6 Hospodaření kraje

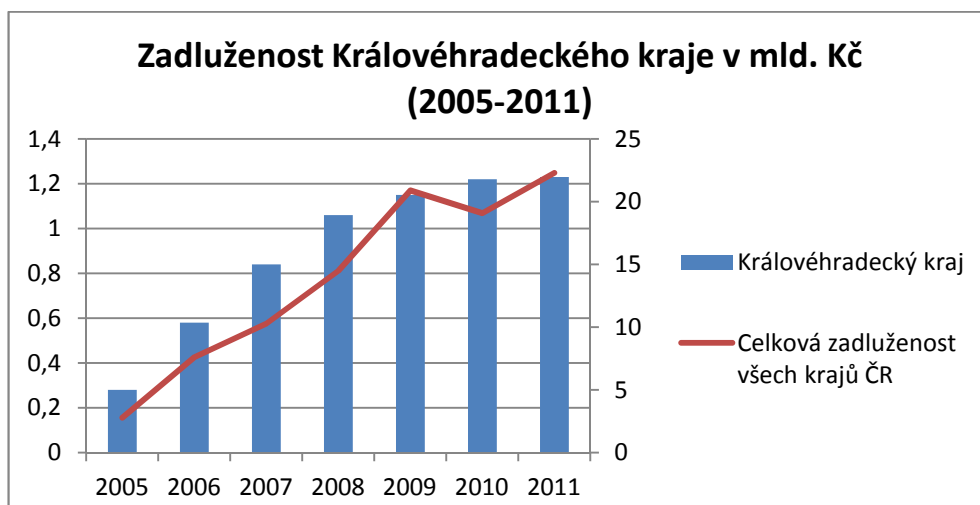
5.6.1 Zadluženost

V souvislosti s ekonomickou krizí se začalo podrobněji zkoumat zadlužení nejen států, ale i krajů a obcí. Kraje spravují svůj majetek až od roku 2001, tím se ještě nestačily zadlužit v podobné míře jako města či obce. V posledních letech se však poukazuje na rostoucí trend zadluženosti krajů v návaznosti na využívání návratných finančních prostředků.

Celková zadluženost všech krajů v roce 2011 dosahovala 22,3 miliard Kč. To představovalo o téměř 17 % větší zadluženost oproti roku předešlému. Nejvíce k růstu celkové zadluženosti krajů přispívá objem úvěrů. Objem přijatých návratných finančních výpomocí a ostatních půjček se zvýšil celoplošně o 2 miliardy. Kraje také v roce 2011 získaly bezúročné půjčky od Státního fondu dopravní infrastruktury.

Do celkové zadluženosti Královéhradeckého kraje jsou zahrnuty bankovní úvěry, vydané komunální dluhopisy, přijaté finanční výpomoci a půjčky ze státního rozpočtu a rozpočtu

státních fondů. V následujícím grafu uvádím, jak se vyvíjela zadluženost Královéhradeckého kraje v porovnání s celkovou zadlužeností všech krajů ČR v letech 2005 - 2011.

Graf 22: Zadluženost Královéhradeckého kraje v mld. Kč (2005-2011)

Zdroj: vlastní zpracování[13]

V grafu je znázorněn vývoj zadluženosti Královéhradeckého kraje v porovnání s celorepublikovou zadlužeností všech krajů v ČR. Je zřejmé, že zadluženost kraje má rostoucí charakter, stejně jako celková zadluženost krajů, avšak v roce 2010 celková zadluženost krajů mírně poklesla o 9 %. Křivka zadluženosti Královéhradeckého kraje však tento pozitivní dopad nekopírovala.

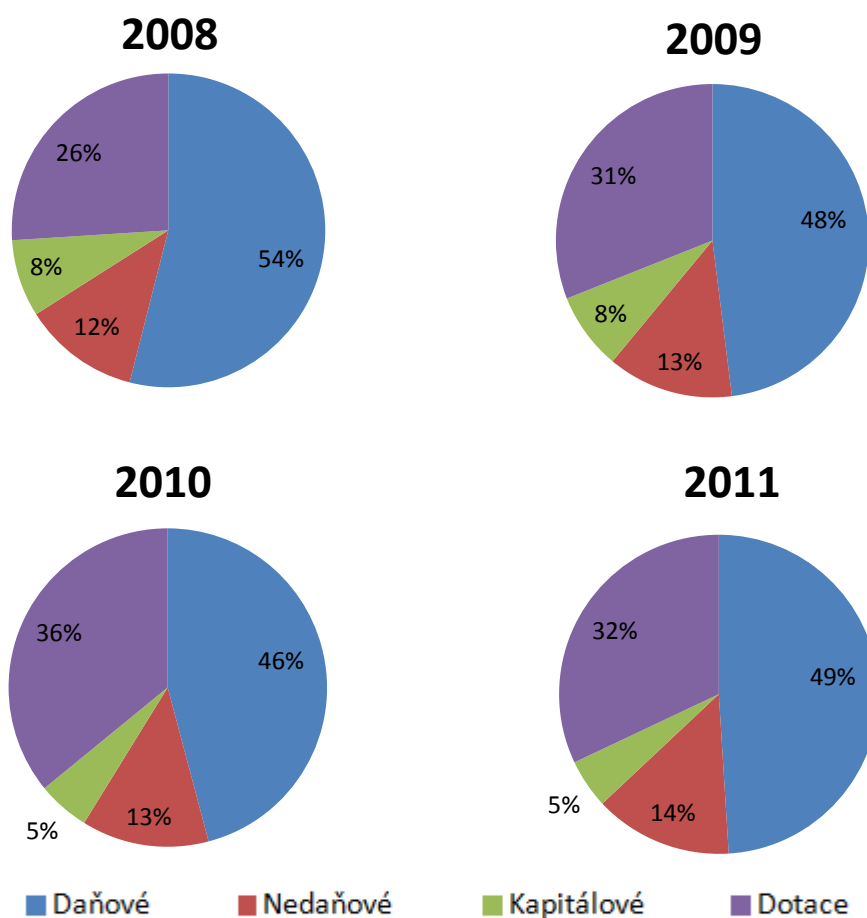
Přijaté půjčky, které kraj čerpal na spolufinancování významných evropských projektů, přispěly k rostoucí zadluženosti Královéhradeckého kraje. Kraj těmito úvěry financoval převážně výstavbu a rekonstrukce většího rozsahu silničních sítí. Tím se Královéhradecký kraj stal významným příjemcem návratných finančních zdrojů, ale zároveň se zvýšila i jeho celková zadluženost.

5.6.2 Příjmy a výdaje kraje

Příjmy

Příjmy Královéhradeckého kraje v roce 2008 činily 11 mld. Kč. Největší část struktury příjmů byla tvořena příjmy z daní (54 %) následně dotacemi (26 %) a ostatními nedaňovými a kapitálovými příjmy (viz Graf 23).

Podíl příjmů Královéhradeckého kraje v letech 2008 - 2011 (v %)

Graf 23: Příjmy Královéhradeckého kraje v % (2008 - 2011)

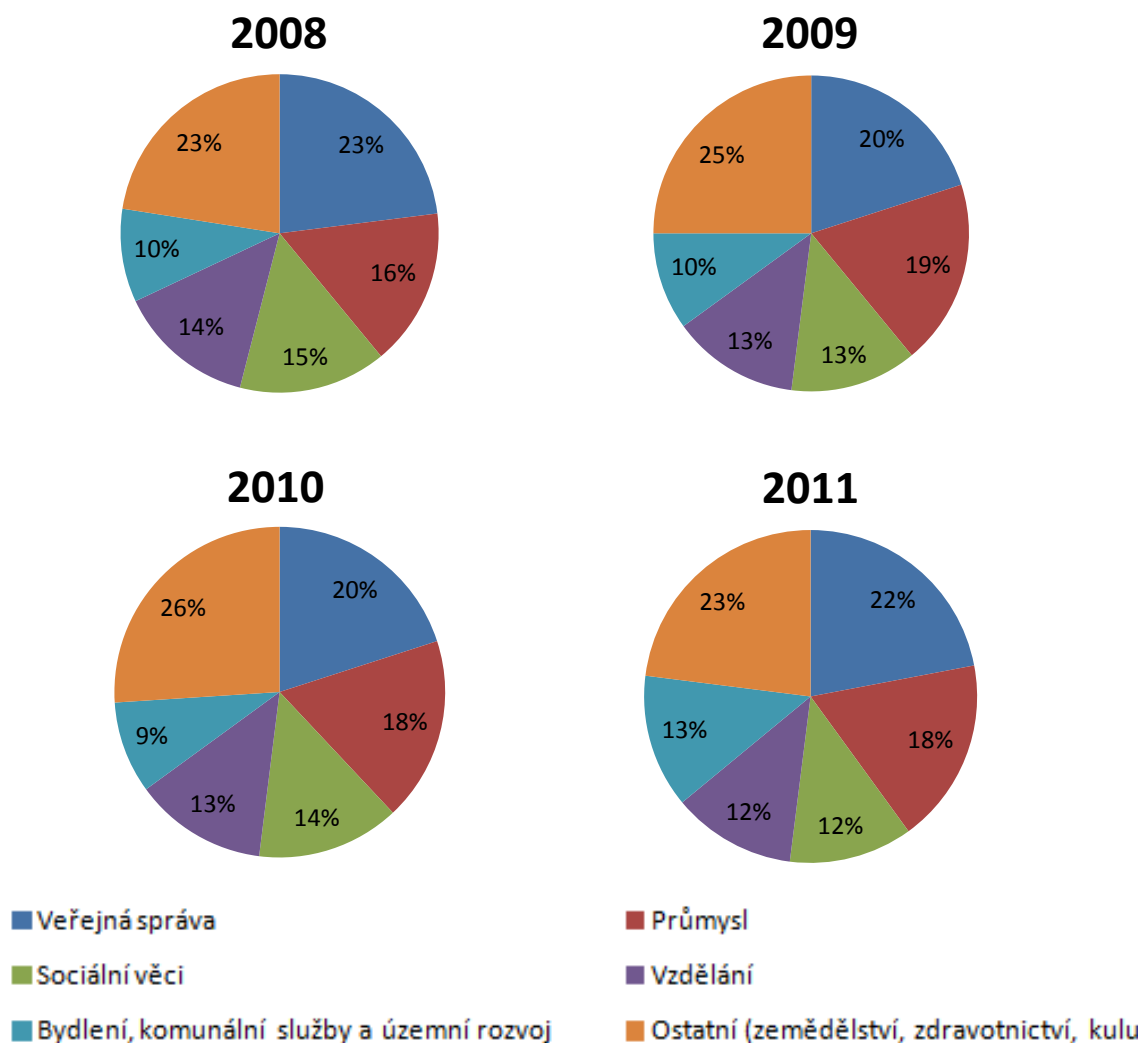
Zdroj: vlastní zpracování [40]

Následující rok dosahovaly příjmy Královéhradeckého kraje téměř stejné hodnoty, jako v roce 2008. Daňové příjmy poklesly o 6 %, ale zvýšil se objem dotací o 5 %. V roce 2010 přesáhly příjmy hranici 12 mld. Kč. Daňové příjmy dosáhly téměř 46 % a dotace tvořily až 36 % celkových příjmů. V dalším roce byla zachována obdobná struktura těchto příjmů, které dosáhly 11,3 mld. Kč.

Výdaje

Výdaje Královéhradeckého kraje v roce 2008 činily 10,8 mld. Kč. Největší výdajovou položkou kraje v roce 2008 byly výdaje veřejné správy (23 %), dále výdaje do průmyslu (16 %), bydlení, komunálních služeb a územního rozvoje (15,3 %), sociálních služeb, vzdělání atd. (viz Graf 24).

Podíl výdajů Královéhradeckého kraje v letech 2008 - 2011 (v %)

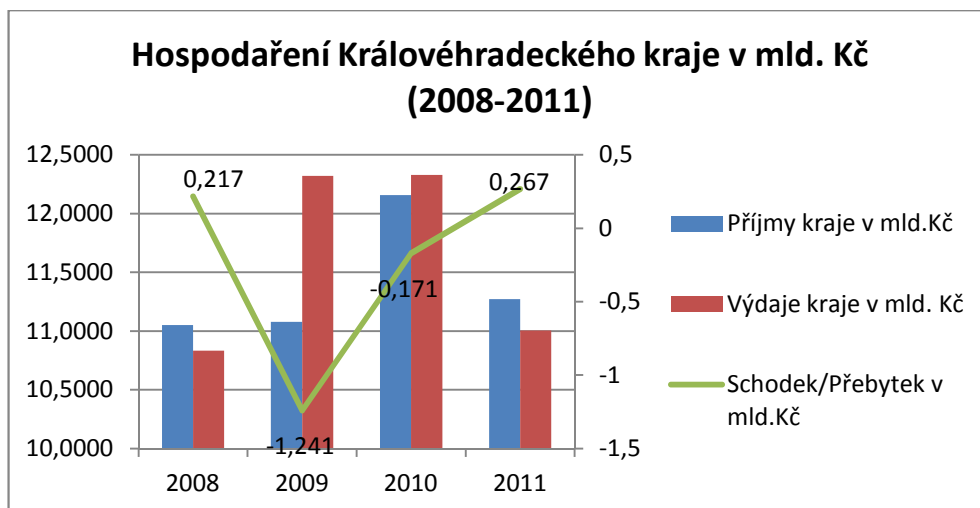

Graf 24: Výdaje Královéhradeckého kraje v % (2008 - 2011)

Zdroj: vlastní zpracování [40]

Následující rok výdaje vzrostly na 12,32 mld. Kč. Největší část výdajů byla opět vložena do veřejné správy (20 %), do průmyslu (18 %), následně do bydlení, sociálních věcí a vzdělání. V roce 2010 se struktura výdajů vyvíjela obdobně jako předešlý rok. Celková suma výdajů vrostla o necelé procento. V dalším roce výdaje Královéhradeckého kraje poklesly o 1 %. Procentní podíl výdajů se ani v tomto roce nezměnil.

V následujícím grafu je uveden vývoj příjmů, výdajů a výsledků hospodaření Královéhradeckého kraje v letech 2008 - 2011.

Graf 25: Hospodaření Královéhradeckého kraje v mld. Kč (2008-2011)

Zdroj: vlastní zpracování[40]

V letech 2007-2008 kraj zakončil své hospodaření s kladným výsledkem, přestože původně byl plánován schodek. To bylo zajištěno omezením výdajů a zvýšením příjmů. Investice v kraji vzrostly oproti předešlému roku (2006) o 12 %. Největší investice byly realizovány v oblasti rekonstrukce silnic a zdravotnictví a sociální věcí. Významné prostředky byly investovány do oprav nemocnice v Náchodě, Trutnově a do výstavby Ústavu sociální péče v Opocně. Následně kraj financoval i stavbu nové krajské knihovny v Hradci Králové.

Z grafu 24 lze konstatovat, že příjmy kraje do roku 2010 měly rostoucí tendenci, avšak výdaje přesto přesahovaly výši příjmů. Tuto situaci dokazuje výsledek hospodaření kraje, který v tomto roce byl schodkový.

V roce 2011 výdaje kraje společně s příjmy významně poklesly, přesto bylo docíleno kladného hospodaření za pomoci opatření k snižování nákladů na straně výdajů.

6 ANALÝZA VYBRANÝCH DOPADŮ EKONOMICKÉ KRIZE

V PARDUBICKÉM KRAJI

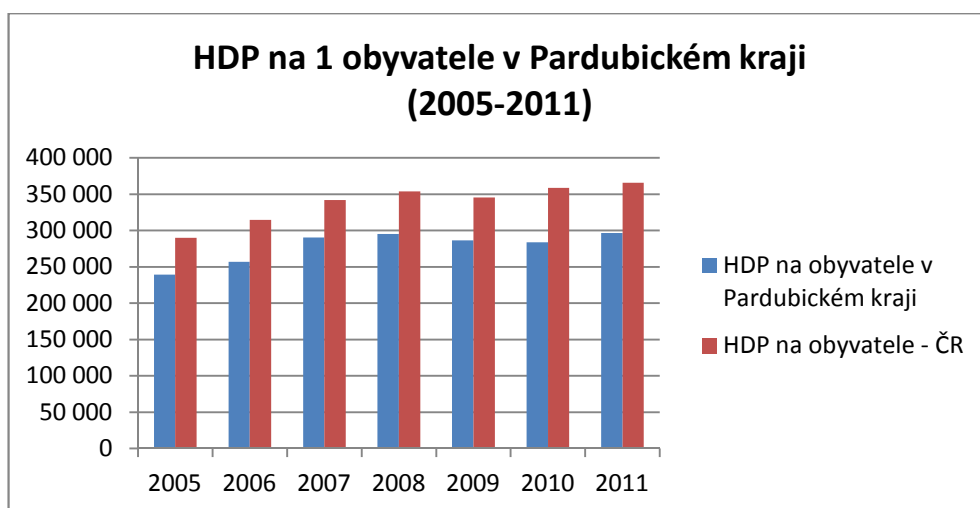
Předešlá kapitola byla věnována popisu vybraných dopadů ekonomické krize v Královéhradeckém kraji. V této kapitole se budu věnovat dopadům ekonomické krize na Pardubický kraj, a to v období 2005 až 2011, popř. 2012²³.

6.1 HDP

Ekonomickou výkonností se Pardubický kraj řadí k mírně horšímu průměru ve srovnání s ostatními kraji ČR.

Vývoj regionálního HDP v Pardubickém kraji dosahoval příznivého vývoje až do konce roku 2008. HDP v roce 2008 dosáhl 151 655 mil. Kč. V porovnání s Královéhradeckým krajem to představovalo o 11 miliard méně. O rok později následoval pokles regionální HDP na 147 805 mil. Kč. Tento pokles byl způsoben stejně jako v ostatních krajích hospodářskou recesí. Snížila se poptávka po tuzemském zboží a službách, snížily se investice do nemovitostí, stavebnictví i strojínského průmyslu. Klesající charakter měla také spotřeba domácností. Nadcházející rok 2010 měl HDP stále klesající tendenci. Mírný nárůst HDP byl až v roce 2011. Tuto situaci rovněž vystihuje následující graf 26.

Na následujícím grafu jsem uvedla HDP na 1 obyvatele v Pardubickém kraji ve srovnání s HDP na 1 obyvatele v ČR.

Graf 26: HDP na jednoho obyvatele v Pardubickém kraji (2005-2011)

Zdroj: vlastní zpracování [6]

²³ Některé údaje za rok 2012 nejsou doposud zveřejněné.

Z grafu je zřejmé, že HDP na 1 obyvatele se vyvíjel do roku 2008 v Pardubickém kraji obdobně jako v ČR. Ukazatel ekonomické výkonnosti přepočtený na 1 obyvatele měl rostoucí tendenci. Dokonce téhož roku byl HDP na 1 obyvatele 295 219.

Po hospodářském útlumu v letech 2008 a 2009 došlo v roce 2010 k oživení ekonomické situace, avšak v Pardubickém kraji byl růst HDP druhý nejnižší ve srovnání s ostatními kraji ČR. Dalším rokem HDP na 1 obyvatele mírně vzrostl na hodnotu 296 796 (tj. 81,1 % průměru HDP ČR) [6].

V posledních pěti letech se měnil podíl hlavních odvětví na hrubé přidané hodnotě (HPH). Hospodářský charakter Pardubického kraje je určován především sekundárním sektorem. Podíl sekundárního sektoru se v kraji zvyšoval a dokonce v roce 2010 překročil celorepublikový průměr o 7,6 %. Přispěl k tomu především růst exportní průmyslové produkce (elektrotechnika a výroba dopravních prostředků). Stěžejní byl průmysl, který v roce 2011 přispěl k tvorbě HPH hodnotou 36,9 % a stavebnictví, které se podílelo na tvorbě HPH celkem 7,2 % [6].

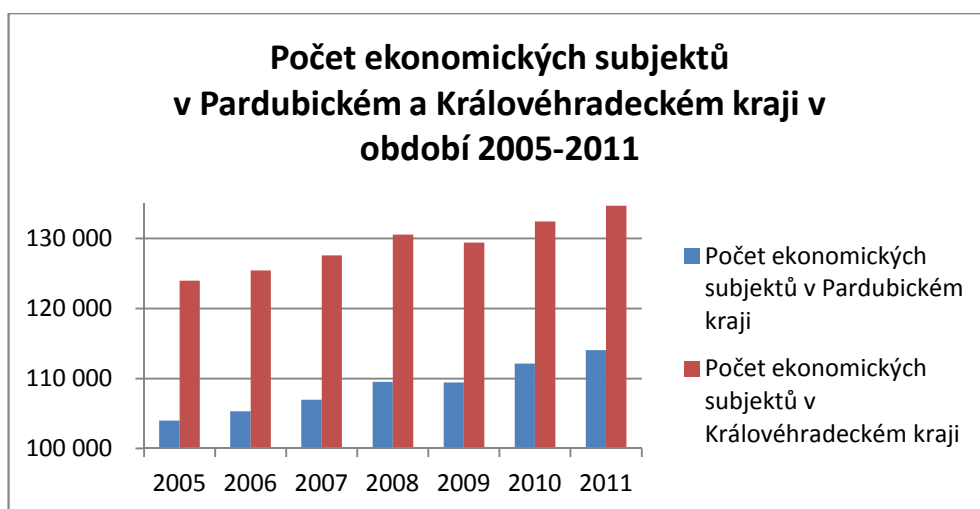
Zastoupení terciárního sektoru (tržní a netržní služby) na HPH v Pardubickém kraji, nebylo tak významné jako v ostatních krajích. V roce 2005 se řadil kraj na páté místo a v roce 2010 až na desáté. V roce 2011 se na tvorbě HPH podílely služby 52,4 % (růst o 0,4 % oproti roku 2010) [6].

Naproti tomu pokračoval pokles zastoupení primárního sektoru, tedy zemědělství, lesnictví a rybolovu. V celorepublikovém srovnání zůstává podíl terciárního sektoru na HPH v Pardubickém kraji třetí nejvyšší [6].

6.2 Podnikatelský sektor

Ke konci roku 2011 bylo v Pardubickém kraji v informačním registru ekonomických subjektů (RES) registrováno 114 072 ekonomických subjektů. Oproti předešlému roku počet ekonomických subjektů vzrostl o 1,75 %.

V dalším grafu je uveden vývoj počtu ekonomických subjektů v Pardubickém kraji v období 2005-2011. Dále jsem do grafu začlenila vývoj ekonomických subjektů na Královéhradecku, abych mohla porovnat, zda se ekonomická situace promítla v obou krajích obdobně.

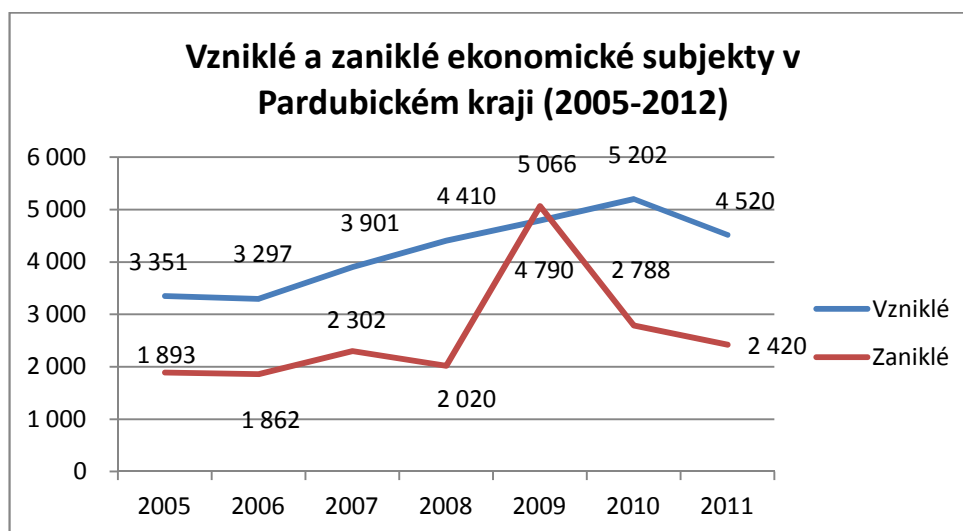
Graf 27: Počet ekonomických subjektů v Pardubickém a Královéhradeckém kraji v období 2005-2011

Zdroj: vlastní zpracování[6]

V grafu je znázorněn počet ekonomických subjektů obou krajů. Je evidentní, že počet ekonomických subjektů působících v Pardubickém kraji je téměř třetinový oproti počtu ekonomických subjektů v Královéhradeckém kraji.

Na konci roku 2008 bylo evidováno 109 524 ekonomických subjektů v Pardubickém kraji. Další rok bylo zjištěno, že některé ekonomické subjekty svou činnost ukončily. Jednalo se o 5 066 zaniklých subjektů.

Pro lepší představivost o celé situaci jsem zakomponovala do této kapitoly graf, který udává počet nově vzniklých a také zaniklých ekonomických subjektů ve sledovaném období na Pardubicku.

Graf 28: Vzniklé a zaniklé ekonomické subjekty v Pardubickém kraji (2005-2012)

Zdroj: vlastní zpracování [6]

Z grafu lze konstatovat, že v roce 2009 počet zaniklých ekonomických subjektů (5 066) přesáhl počet nově vzniklých (4 790). Tento propad měl největší vliv prvotně na zemědělství a jemu příbuzná odvětví. Podobně se situace vyvíjela i v Královéhradeckém kraji. Naopak nárůst ekonomických subjektů v Pardubickém kraji měl vliv na odvětví stavebnictví, dopravy a služeb. V průběhu dalších dvou let byl zaznamenán růst počtu ekonomických subjektů. Většina tohoto přírůstku se týkala živnostníků, ale přibývaly také společnosti s ručením omezeným. Z hlediska zaměření se nejvíce subjektů orientovalo na obchod a služby, ale určitý vzestup zaregistroval i průmysl a stavebnictví.

Podle struktury počtu zaměstnanců převažují v Pardubickém kraji zejména podniky malého rozsahu. Naopak nejméně je evidováno ekonomických subjektů, které zaměstnávají více než 1000 zaměstnanců [6]. Převážně se jedná o podniky průmyslového typu (např. Foxconn CZ, s.r.o., Panasonic a.s., Paramo, a.s., Tesla, a.s., a další).

6.3 Průmysl

V roce 2009 ekonomická krize na Pardubicku postihla především firmy, které byly orientované na export. Téhož roku poklesly i tržby z prodeje vlastních výrobků (pokles o 20 miliard). Nejvíce byly postiženy právě firmy s výrobní a zpracovatelskou produkcí. V následující tabulce jsem uvedla vývoj průmyslových podniků ve sledovaném období a také vývoj tržeb z prodeje vlastních výrobků.

Tabulka 5: Vývoj průmyslových podniků v Pardubickém kraji v letech 2005-2011

Roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Počet průmyslových podniků	140	135	146	149	150	140	137
Tržby z prodeje v mil. Kč	139 123	164 427	191 058	180 835	160 571	194 306	202 294

Zdroj: vlastní zpracování[6]

Z hodnot v tabulce lze konstatovat, že počet průmyslových podniků vzrůstal až do roku 2009, avšak téhož roku došlo k nezanedbatelnému propadu tržeb v průmyslovém odvětví. V roce 2010 ukončilo svou činnost několik průmyslových podniků. V roce 2012 se Pardubický kraj umístil na třetím místě v celorepublikovém srovnání z pohledu výše tržeb z vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy (přepočtené na 1 zaměstnance).

Dnes mezi hlavní průmyslová odvětví v Pardubickém kraji patří hlavně strojírenství (výroba dopravních prostředků), elektrotechnika a elektronika (výroba počítačů a spotřební

elektroniky) a tradiční chemická výroba [3]. Největším zaměstnavatelem na Pardubicku je firma Foxconn CZ, s. r. o., která se zabývá výrobou výpočetní techniky a patří mezi významné exportéry České republiky. K dalším důležitým zaměstnavatelům v kraji patří AVX CR, Panasonic, a.s., Tesla, a.s. (elektrotechnický průmysl), Iveco CR (automobilový průmysl), Synthesia Explosia, a.s., Paramo, a.s. (chemický průmysl) a Saint-Globain Vertex (sklářství).

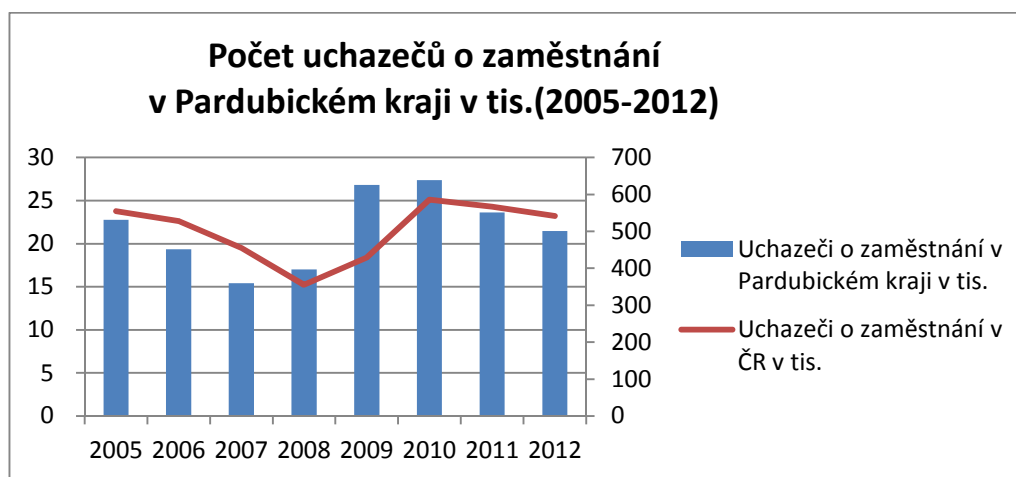
Jako silnou stránku kraje bych hodnotila stabilní a diverzifikovanou průmyslovou základnu a proexportní orientaci kraje. Naopak jako slabou stránku kraje bych uvedla nedostatečné využití všech průmyslových ploch (typu brownfield).

6.4 Trh práce

Změny ekonomické situace dopadají na trh práce jak v Pardubickém kraji, tak i v ostatních krajích ČR. Příčiny jsou v přelévání počtu zaměstnaných a nezaměstnaných, ale i v nárůstu ekonomicky neaktivních osob (stárnutí populace, dřívější odchod do důchodu, prodlužování studia apod.).

6.4.1 Uchazeči o zaměstnání

Podle výběrového šetření pracovních sil (zkráceně VŠPS) vzrostl průměrný počet nezaměstnaných v kraji mezi roky 2008 a 2010 na dvojnásobek [6]. V následujícím grafu je evidentní, jak se měnil vývoj uchazečů o zaměstnání v Pardubickém kraji v porovnání s ČR.

Graf 29: Počet uchazečů o zaměstnání v Pardubickém kraji (2005-2012)

Zdroj: vlastní zpracování [6]

Z grafu je patrné, že počet uchazečů o zaměstnání v kraji i v celé ČR klesal až do roku 2008. V roce 2008 bylo evidováno na Úřadech práce v kraji celkem 16 998 osob.

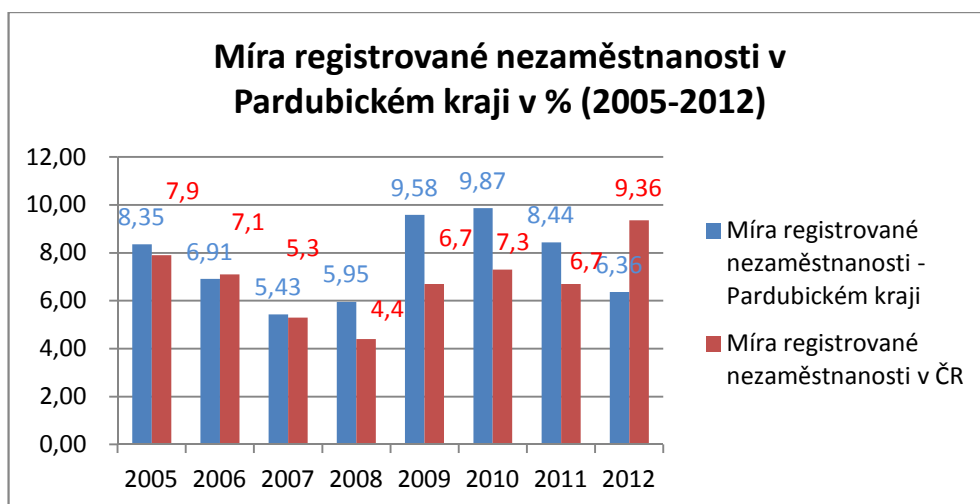
V důsledku ekonomické krize se v roce 2009 valná většina firem potýkala s existenčními problémy a byla nucena propouštět zaměstnance. Ve stejném roce bylo v Pardubickém kraji evidováno 26 817 osob bez zaměstnání. Tímto se počet evidovaných osob oproti minulému roku zvýšil o 37 %. V roce 2010 se situace na Pardubicku vyvíjela obdobně, jako v předešlém roce. Následující rok poklesl počet nezaměstnaných osob na hodnotu 23 631.

K poslednímu měsíci roku 2012 evidovaly Úřady práce v Pardubickém kraji 21 467 uchazečů o zaměstnání, přičemž dosažitelných uchazečů, kteří by mohli bezprostředně nastoupit do zaměstnání, bylo 20 956.

Dlouhodobá nezaměstnanost v kraji klesá v primárním sektoru (zemědělství, lesnictví). Odvětví, které zaměstnává nejvíce osob je tvořeno sekundárním sektorem, tedy průmyslem a stavebnictvím. Zaměstnanost v terciárním sektoru se v posledních letech přibližuje k 50 % a mezi kraji je jedna z nejnižších.

6.4.2 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je dalším z ukazatelů vývoj ekonomiky, který flexibilně reaguje na její výkyvy. Její hodnota v Pardubickém kraji koncem roku 2005 byla 8,35 % a klesala s příznivým vývojem ekonomiky až do roku 2008. V roce 2008 dosáhla hranice 4,81 %. Následkem ekonomické krize se nepodařilo klesající trend udržet a míra nezaměstnanosti opět stoupala. V roce 2009 dosáhla téměř 9,6 %. V dalších letech se situace vyvíjela obdobně, což můžeme vidět na následujícím grafu, kde jsem porovnávala míru registrované nezaměstnanosti v Pardubickém kraji a v ČR.

Graf 30: Míra registrované nezaměstnanosti v Pardubickém v % (2005-2012)

Zdroj: vlastní zpracování[6]

Z grafu je zřejmé, že nejvyšší dosažená míra registrované nezaměstnanosti v Pardubickém kraji byla v letech 2009-2010. Představovala téměř 10 %, čímž se Pardubický kraj posunul na přední příčku ve srovnání s ostatními kraji. V roce 2011 míra nezaměstnanosti v kraji výrazně poklesla z 9,87 % na 8,44 % a tím se stala šestou nejnižší mírou nezaměstnanosti v celorepublikovém srovnání.

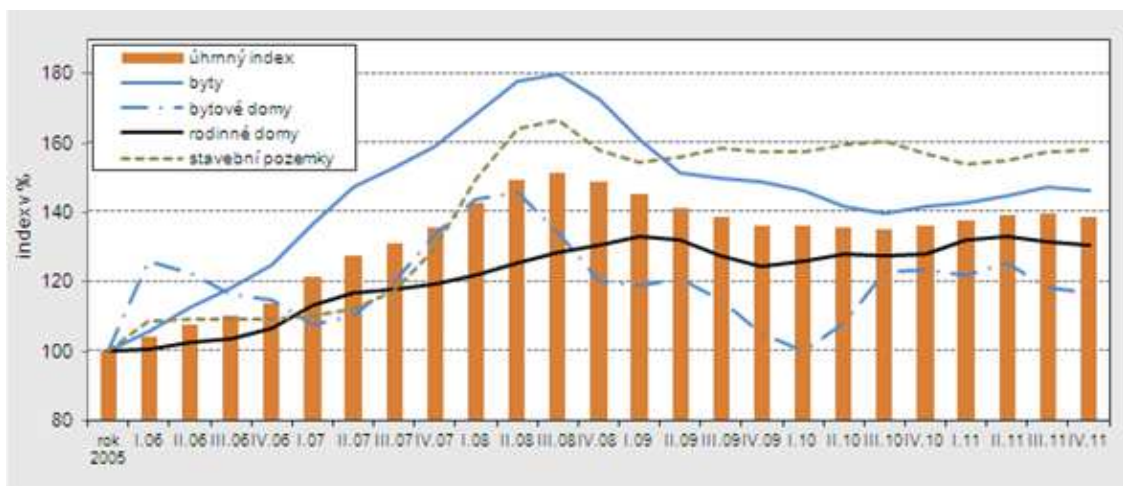
V roce 2012 míra registrované nezaměstnanosti opět významně poklesla na 6,36 %. Dlouhodobě nejnižší míru nezaměstnanosti vykazuje město Pardubice, a naopak nejvyšší, okresní město Svitavy.

6.5 Realitní trh

Dopady celosvětové ekonomické krize ovlivňují ceny realit v celé ČR. V roce 2009 došlo téměř ve všech krajích České republiky k poklesu cen bytů a poklesu tržního nájemného z bytu. Jak se situace vyvíjela právě v Pardubickém kraji, analyzují v této kapitole.

Protože průměrná cena za jednotku u nemovitostí je jen odhadovaná částka, které v sobě nezahrnuje, kde se nemovitost nachází či v jakém je stavu, vybrala jsem vhodnější ukazatel, na kterém budu demonstrovat situace v letech 2008-2010. Jedná se o cenový index, který je očištěn o rozdíly v opotřebení, vybavenosti staveb a velikosti obcí [6].

Indexy cen nemovitostí v Pardubickém kraji v letech 2006-2011 podle čtvrtletí

Graf 31: Indexy cen nemovitostí v Pardubickém kraji v letech 2006-2011 podle čtvrtletí

Zdroj: [6]

V letech 2000 až 2005 v Pardubickém kraji rostly nejrychleji ceny stavebních pozemků a bytových domů. V Pardubickém kraji růst cen bytů vyvrcholil v první polovině roku 2008. Od 4. čtvrtletí roku 2008 se ceny bytů na Pardubicku mírně snižovaly a tento pokles vydržel až do

3. čtvrtletí roku 2010. Od tohoto momentu se ceny bytů opět mírně zvyšují [6]. Podobně tomu bylo i na Královéhradecku.

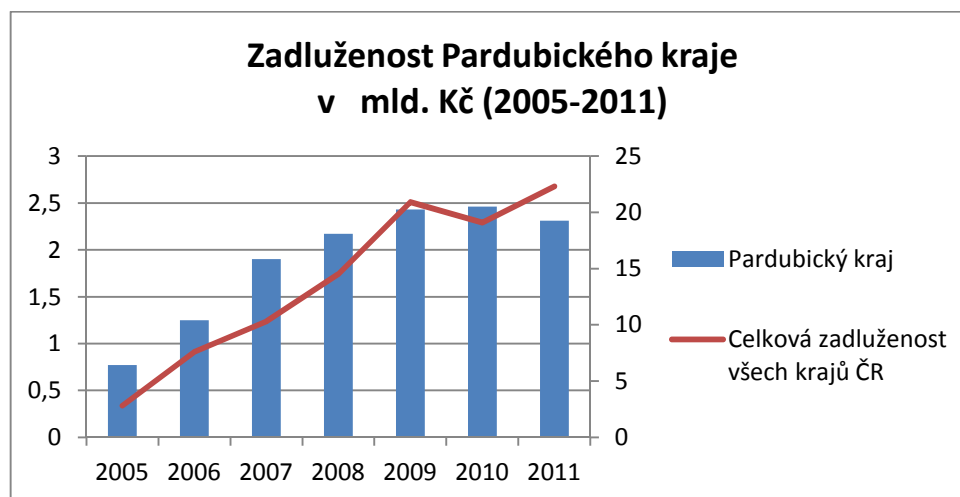
Ceny rodinných domů na Pardubicku rostly až do 1. čtvrtletí roku 2009. Následoval krátkodobý pokles, který byl později vystřídán opětovným růstem a trval dvě čtvrtletí. Od 2. čtvrtletí roku 2010 se ceny rodinných domů již nezvyšovaly. Nepatrný nárůst byl zaznamenán v 1. pololetí roku 2011, ale byl vystřídán poklesem [6].

Největší nárůst cen stavebních pozemků na Pardubicku byl zaznamenán ve 2. čtvrtletí roku 2007. Ve třetím čtvrtletí roku 2008 růst cen zpomalil. Od 2. čtvrtletí roku 2009 se ceny pozemků v kraji opět zvedly. Růst vydržel až do 3. čtvrtletí roku 2010, poté ceny opět klesly. Od 1. čtvrtletí roku 2011 můžeme vidět opětovný růst.

6.6 Hospodaření kraje

6.6.1 Zadluženost kraje

V letech 2005 až 2011 se zadluženost všech krajů v ČR postupně zvyšovala a stejně tomu bylo i v Pardubickém kraji. V roce 2011 dosahovala celková zadluženost Pardubického kraje 2,31 miliard Kč. V porovnání s předešlým rokem zadluženost poklesla o 7 %. Tento vývoj je viditelný v následujícím grafu.

Graf 32: Zadluženost Pardubického kraje v mld. Kč (2005-2011)

Zdroj: vlastní zpracování[13]

V grafu je znázorněn vývoj zadluženosti Pardubického kraje v porovnání s celorepublikovou zadlužeností všech krajů. Z grafu vyplývá, že zadluženost v kraji vzrůstala ve všech letech, s výjimkou roku 2011. Jak již bylo řečeno, v roce 2011 poklesla zadluženost

kraje o 7 %. Celková zadluženost všech krajů poklesla již o rok dříve, tedy v roce 2010 (o 9 %).

6.6.2 Příjmy a výdaje kraje

Příjmy

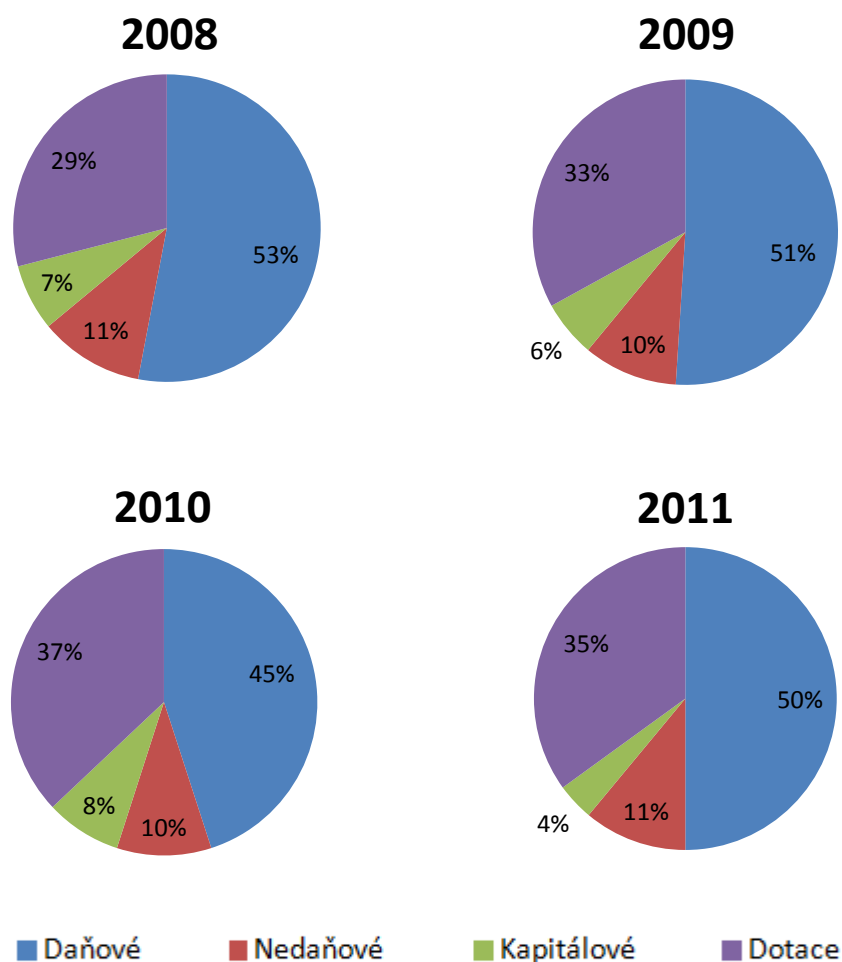
Příjmy Pardubického kraje v roce 2008 činily 10,3 mld. Kč. Největší část struktury příjmů byla tvořena z daní (53 %), následně dotacemi (30 %) a ostatními nedaňovými a kapitálovými příjmy (viz Graf 23).

Následující rok příjmy Pardubického kraje mírně poklesly o 6 %. Pokles byl zaznamenán u daňových příjmů dotačních příspěvků.

V roce 2010 příjmy dosahovaly největší hodnoty ve sledovaném období, tedy 11,5 mld. Kč. Daňové příjmy poklesly oproti loňskému roku, avšak zvýšily se příspěvky z EU a s nimi také kapitálové příjmy.

Další rok příjmy v Pardubickém kraji poklesly o 9 % oproti předešlému roku. Poklesly příspěvky z dotací a výrazně poklesly kapitálové příjmy. Daňové příjmy naopak vzrostly.

Podíl Příjmů Pardubického kraje v letech 2008 - 2011 (v %)

Graf 33: Příjmy Pardubického kraje v letech 2008 - 2011 (v %)

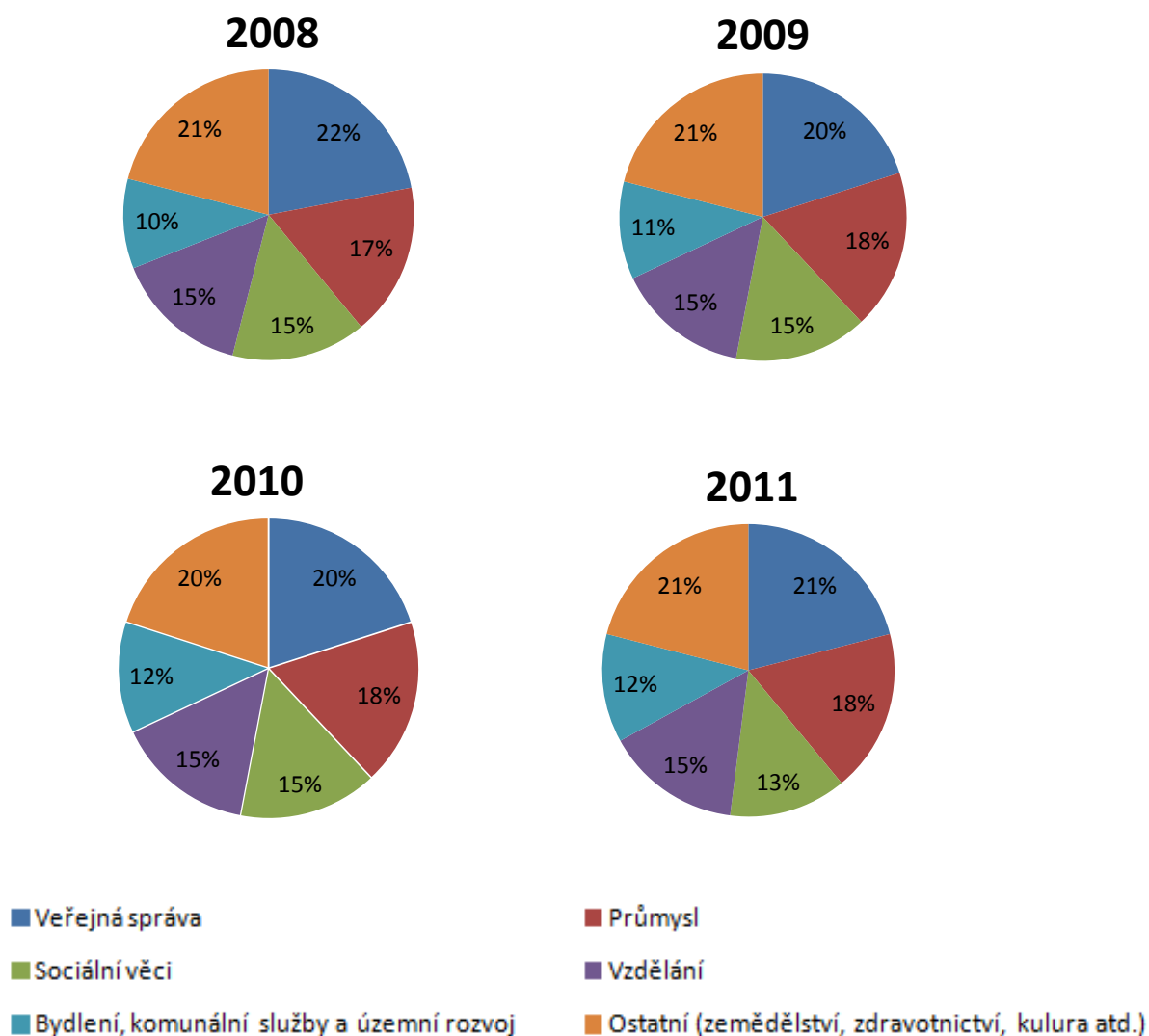
Zdroj: vlastní zpracování[41]

Výdaje

Celkové výdaje Pardubického kraje dosáhly v roce 2008 9,6 mld. Kč. Největší výdajovou položkou kraje byly výdaje určené veřejné správě (22 %), dále průmyslové výdaje (17 %), výdaje na bydlení (15 %), na sociální služby a na vzdělání (viz Graf 34).

Následující rok výdaje vzrostly na 10,6 mld. Kč. Ve struktuře výdajů se změna nijak závažně nepromítla. V roce 2010 se struktura výdajů vyvíjela obdobně jako předešlý rok. Celková suma výdajů vzrostla na 11 mld. Kč, čímž přesáhla hodnotu výdajů ve sledovaném období. V roce 2012 výdaje Pardubického kraje opět poklesly. Struktura těchto výdajů byla téměř neměnná i v tomto roce.

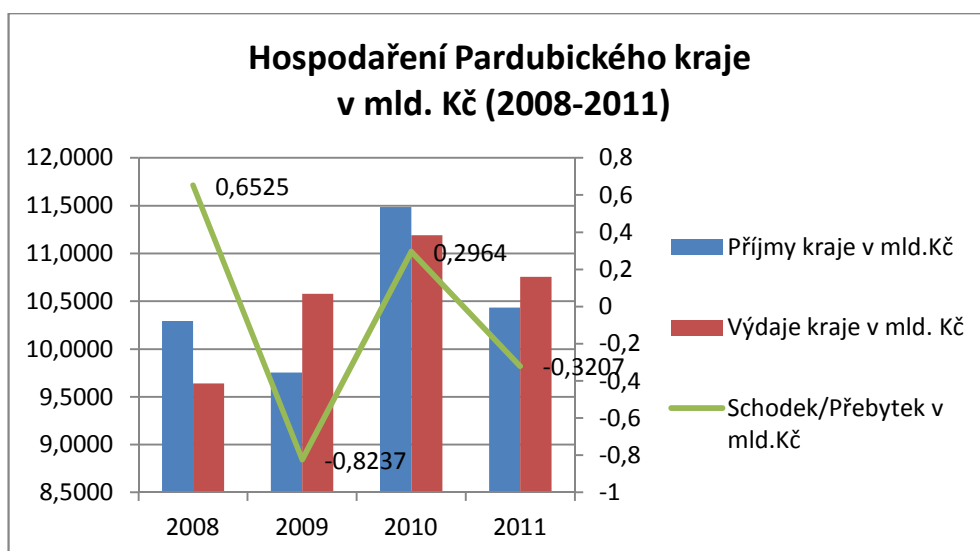
Podíl výdajů Pardubického kraje v letech 2008 -2011 (v %)

Graf 34: Výdaje Pardubického kraje v roce 2008 - 2011 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování[41]

V následujícím grafu je uveden vývoj příjmů, výdajů a výsledku hospodaření Pardubického kraje v letech 2008 - 2011.

Graf 35: Hospodaření Pardubického kraje v mld. Kč (2008-2011)

Zdroj: vlastní zpracování[41]

V roce 2008 byl plánován rozpočet Pardubického kraje jako schodkový, avšak následující rok se ukázalo, že hospodaření kraje dosáhlo přebytkového rozpočtu. Jeho změnu významně ovlivnilo pozdní schválení některých programů z EU. Mezi největší investiční akce Pardubického kraje patřila nástavba a přístavba Střední odborné školy stavební a Odborného učiliště v Rybitví, dále oprava mostu v Loučné, modernizace a původní vestavba Ústavu sociální péče Žampach, rekonstrukce vstupního objektu interních oborů v Orlicko-Ústecké nemocnici apod.

Z grafu lze rovněž vyzorovat, že příjmy kraje v roce 2009 mírně poklesly, avšak výdaje prudce narostly. Tento fakt se odrazil ve výsledku hospodaření, který byl tento rok schodkový. Cíl krajského rozpočtu byl ale jasný - měl zajistit všechny základní funkce kraje a tím obstát v období hospodářské recese.

Další rok došlo k významnému nárůstu obou položek a hospodaření kraje se ukázalo jako přebytkové. Kladný výsledek hospodaření byl způsoben na jedné straně překročením rozpočtových příjmů a na straně druhé úsporami ve výdajích. Jako významnou oblast, kterou se kraj snažil podpořit, byla oblast životního prostředí. Dále se soustředil se na drobné vodohospodářské práce, dokončení splaškové kanalizace ve Starém Městě, na výstavu kanalizací a čistíren odpadních vod, kraj rovněž podpořil některá protipovodňová opatření.

Lze usoudit, že kraj hospodaří poměrně vyrovnaně, i když některé roky sestavil svůj rozpočet jako schodkový, vždy dokázal vzniklý deficit financovat (např. přebytky z minulých let či dluhovým financováním).

7 STATISTICKÉ ANALÝZA ZJIŠTĚNÝCH DAT VÝCHODNÍCH ČECH

V této kapitole jsou zpracována některá data, která byla zjištěna ze zdrojů ČSÚ pro Královéhradecký a Pardubický kraj. Pomocí regresních funkcí se pokusím predikovat vývoj podílu nezaměstnaných osob pro rok 2013, a to v obou krajích. Další statistickou metodou, kterou použiji, bude shluková analýza, která umožňuje rozřídění množiny objektů (měst) do několika homogenních skupin na základě vybraných ekonomických ukazatelů.

7.1 Regresní analýza

Při použití regresní analýzy můžeme predikovat budoucí hodnotu náhodné veličiny, a to na základě jiné (známé) veličiny. Nejedná se přímo o funkční závislost, kdy v případě, že dokážeme ze znalosti konkrétní hodnoty x přesně určit, jaké hodnoty nabude proměnná y . Jestliže však změna hodnoty jedné náhodné veličiny vyvolá změnu rozdělení pravděpodobnosti druhé veličiny, považujeme tuto závislost za stochastickou. Při této závislosti může působit na sledovanou veličinu několik veličin a faktorů [31].

Regresní funkce vyjadřuje závislostní změny podmíněné střední hodnoty jedné veličiny při změně hodnot druhé náhodné veličiny. Pomocí regresní funkce můžeme predikovat, jaké hodnoty nabude vysvětlovaná proměnná (y) v závislosti na vysvětlující proměnné (x) [31].

Jako hlavní úkol regresní analýzy je zjištění tvaru stochastické závislosti a parametrů regresní funkce. Podle tvaru regresní funkce rozlišujeme různé typy regresních modelů [31].

Já jsem použila model lineární vzhledem k parametrům. Jedná se o regresní parabolu, která je definována takto:

$$g(x, \beta_0, \beta_1, \beta_2) = \beta_0 + \beta_1 x + \beta_2 x^2,$$

kde g_i jsou funkce nezávisle proměnných $x = (x_1, x_2, \dots, x_m)$ a kde $\beta_0, \beta_1, \beta_2$ jsou odhadované parametry.

Protože se jedná o model lineární podle parametrů, odhadneme jeho parametry metodou nejmenších čtverců. To znamená, že hledáme takové hodnoty $b_0, b_1, a b_2$, pro něž je

reziduální součet čtverců: $S_R = \sum_{i=1}^n (y_i - b_0 - b_1 x_i - b_2 x_i^2)^2$ minimální [42].

7.1.1 Královéhradecký kraj

V následující tabulce jsou uvedena data o nezaměstnanosti v Královéhradeckém kraji. Jedná se o modifikovaná data, která jsou zjištěna podle nové metodiky výpočtu nezaměstnanosti (podíl nezaměstnaných osob v Královéhradeckém). Data jsou dostupná na ČSÚ a pro všechny měsíce roku 2012 a některé měsíce roku 2013 jsou přepočítána podle nové metodiky výpočtu.

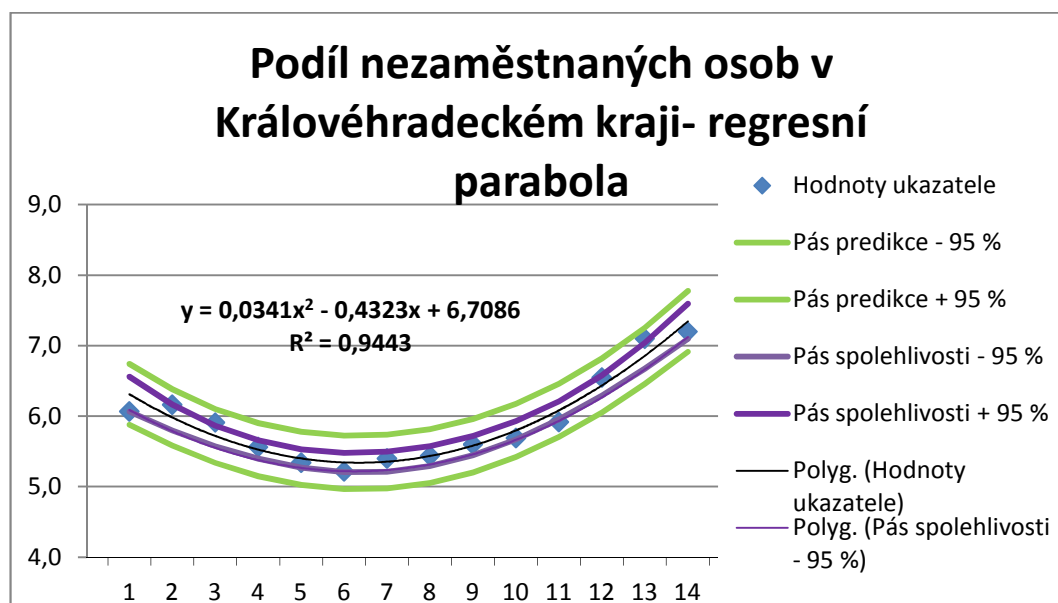
Cílem je získat model regresní funkce, podle kterého by bylo možné predikovat vývoj nezaměstnanosti. Pro výpočet regresní paraboly (včetně koeficientů determinace) byl použit program Microsoft Excel a program STATISTICA.

Tabulka 6: Zdrojová tabulka pro výpočet regresní funkce v Královéhradeckém kraji

Měsíc a rok	Pořadí	Podíl nezaměstnaných osob (v %)
Leden 2012	1	6,1
Únor 2012	2	6,2
Březen 2012	3	5,9
Duben 2012	4	5,6
Květen 2012	5	5,3
Červen 2012	6	5,2
Červenec 2012	7	5,4
Srpen 2012	8	5,4
Září 2012	9	5,6
Říjen 2012	10	5,7
Listopad 2012	11	5,9
Prosinec 2012	12	6,5
Leden 2013	13	7,1
Únor 2013	14	7,2

Zdroj: vlastní zpracování [6]

Regresní parabola

Graf 36: Podíl nezaměstnaných osob v Královéhradeckém kraji - regresní parabola

Zdroj: vlastní zpracování

Předpis regresní paraboly je: $y = 0,0341x^2 - 0,4323x + 6,7086$

Koeficient determinace: $R^2 = 0,9443$

Odhadovaná hodnota (pro 15. období): Předpověď = 7,89

Pás predikce - 95 % = 7,41

Pás predikce + 95% = 8,38

Zjištěný předpis regresní paraboly vyznačuje závislost vysvětlované proměnné (y) na vysvětlující proměnné (x).

Predikovaná hodnota podílu nezaměstnaných osob pro březen roku 2013 byla vypočítána 7,89 % s intervalem predikce 7,41 % - 8,23 %. Skutečná hodnota dle ČSÚ byla zjištěna 7,2 %.

Lze konstatovat, že model regresní paraboly se do budoucna neukazuje jako příliš vhodný, protože předpovídá růst hodnot. Vedle vícerozměrného lineárního modelu regresní paraboly, jsem použila i vybrané lineární modely (regresní přímka, regresní logaritmická funkce) a nelineární modely (logistická funkce, Gompertzova křivka). Vzhledem k velmi nízkému koeficientu determinace ($R^2 < 0,2$) se tyto modely neukázaly v tomto případě jako vhodné pro predikování vývoje nezaměstnanosti.

7.1.2 Pardubický kraj

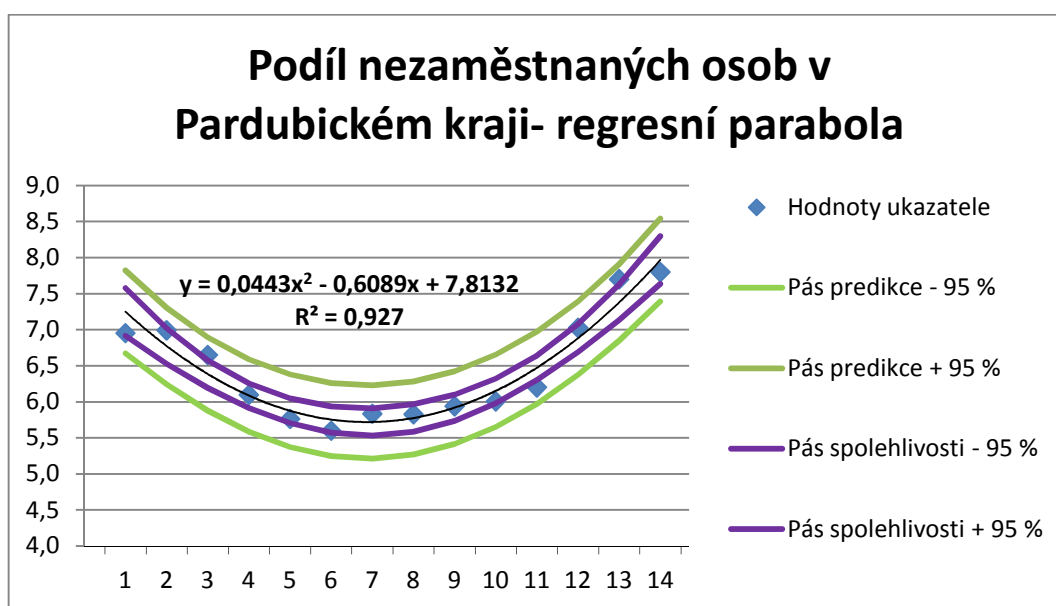
V následující tabulce jsem uvedla zdrojová data o nezaměstnanosti pro výpočty regresní funkce v Pardubickém kraji. Stejně jako v předešlé kapitole jsem odhadovala pomocí regresní paraboly model, podle kterého by bylo možné predikovat vývoj nezaměstnanosti v kraji. Výpočty byly provedeny v programech Microsoft Excel a STATISTICA.

Tabulka 7: Zdrojová tabulka pro výpočet regresní funkce v Pardubickém kraji

Měsíc a rok	Pořadí	Podíl nezaměstnaných osob (v %)
Leden 2012	1	7,0
Únor 2012	2	7,0
Březen 2012	3	6,6
Duben 2012	4	6,1
Květen 2012	5	5,8
Červen 2012	6	5,6
Červenec 2012	7	5,8
Srpen 2012	8	5,8
Září 2012	9	5,9
Říjen 2012	10	6,0
Listopad 2012	11	6,2
Prosinec 2012	12	7,0
Leden 2013	13	7,7
Únor 2013	14	7,8

Zdroj: vlastní zpracování [6]

Regresní parabola

Graf 37: Podíl nezaměstnaných osob v Pardubickém kraji - regresní parabola

Zdroj: vlastní zpracování

Předpis regresní paraboly je: $y = 0,0443x^2 - 0,6089x + 7,8132$

Koeficient determinace: $R^2 = 0,927$

Odhadovaná hodnota (pro 15. období): Předpověď = 8,65

Pás predikce - 95 % = 7,99

Pás predikce + 95% = 9,28

Zjištěný předpis regresní paraboly vyznačuje závislost vysvětlované proměnné (y) na vysvětlující proměnné (x).

Predikovaná hodnota podílu nezaměstnaných osob pro březen roku 2013 byla vypočítána 8,65 % s intervalem predikce 7,99 % - 9,28 %. Skutečná hodnota dle ČSÚ byla zjištěna 7,7 %.

Stejně jako v předešlé podkapitole se tento regresní model neukázal jako příliš vhodný pro predikce budoucích hodnot vývoje nezaměstnanosti tohoto kraje.

7.2 Shluková analýza

Shluková analýza patří mezi vícerozměrné statistické analýzy, které umožňují rozřadit množiny objektů obsahující informace vícerozměrných pozorování, a to do několika stejnorodých tříd. Principem této metody je rozčlenit zkoumané objekt do vnitřně homogenních skupin, čili shluků. Objekty uvnitř shluků jsou si co nejvíce podobné, a naopak objekty různých shluků jsou navzájem co nejvíce odlišné. Dnes je shluková analýza považována za nedílnou složku zpracování informací obsažených ve vícerozměrných pozorováních a je obsažena téměř ve všech běžně používaných statistických programech [31].

Ve shlukové analýze se k určení vzdálenosti objektů používají různé způsoby výpočtu míry vzdálenosti. Jedná se o Euklidovskou vzdálenost, Hammingovu vzdálenost, Čebyševovu vzdálenost, Minkovského vzdálenost, čtvercovou Euklidovskou vzdálenost a Mahalanobisovu vzdálenost atd. Jednou z nejběžnějších je Eukleidovská vzdálenost, která se vypočítá podle vzorce [31]:

$$d(X_i, X_j) = \sqrt{\sum_{k=1}^p (x_{ik} - x_{jk})^2},$$

kde $d(X_i, X_j)$ vyjadřuje vzdálenost mezi jednotlivými dvojicemi objektů a kde x_{ik} je hodnota k -tého pozorování na i -tém prvku a x_{jk} je hodnota k -tého pozorování na j -tém prvku.

Dále je třeba určit, jaké zvolíme pravidlo pro slučování (spojování). V této analýze využiji metodu průměrné vzdálenosti. U této metody je za vzdálenost mezi dvěma shluky považována za průměrnou vzdálenost mezi páry patřící dvěma shlukům [31]:

$$d(S_h, S_k) = \frac{1}{n_h n_k} \sum_{x_i \in S_h} \sum_{x_j \in S_k} d(X_i X_j),$$

kde $d(S_h, S_k)$ označuje míru vzdálenosti mezi dvěma shluky S_h a S_k . Pro $i = 1, 2, \dots, n$ a pro $k = 1, 2, \dots, p$.

7.2.1 Shluková analýza pro okresy Královéhradeckého a Pardubického kraje

Shluková analýza bude provedena na okresních městech Královéhradeckého a Pardubického kraje. Jedná se o Hradec Králové, Jičín, Náchod, Trutnov a Rychnov nad Kněžnou z Královéhradeckého kraje a okresní města Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí patřící do Pardubického kraje. Shluková analýza umožňuje rozřadit okresní města na základě vybraných ekonomických ukazatelů (míra registrované nezaměstnanosti, počet registrovaných podnikatelských subjektů, počet uchazečů o zaměstnání převedených na 1 volné místo, průměrný měsíční důchod) do několika homogenních skupin.

Výpočty byly provedeny ve statistickém programu STATISTICA. Konečný výstup je viditelný na obrázku 4. V tabulce 8 jsou uvedena data z oblasti zaměstnanosti, ekonomické aktivity a trhu práce z roku 2012 pro Královéhradecký a Pardubický kraj.

Tabulka 8: Zdrojová tabulka Královéhradeckého a Pardubické kraje pro shlukovou analýzu

Okresy	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	Registrované podnikatelské subjekty na 1 obyvatele	Uchazeči o zaměstnání na 1 volné místo (v %)	Průměrný měsíční důchod
Hradec Králové	7,18	0,2627	9,2	10 466
Jičín	7,6	0,2434	19	10 157
Náchod	7,34	0,2303	18,9	10 054
Trutnov	9,39	0,2446	13,4	10 218
Rychnov nad Kněžnou	5,49	0,2219	26,3	10 160
Chrudim	9,56	0,2156	12,9	10 009
Pardubice	6,13	0,3969	5,6	10 330
Svitavy	11,73	0,1445	11,6	9 979
Ústí nad Orlicí	8,25	0,2819	10,3	10 059
Průměr	8,07	0,25	14,13	10 159,11
Směr.od.	1,92	0,067374948	6,27	159,26

Zdroj: vlastní zpracování [5,6]

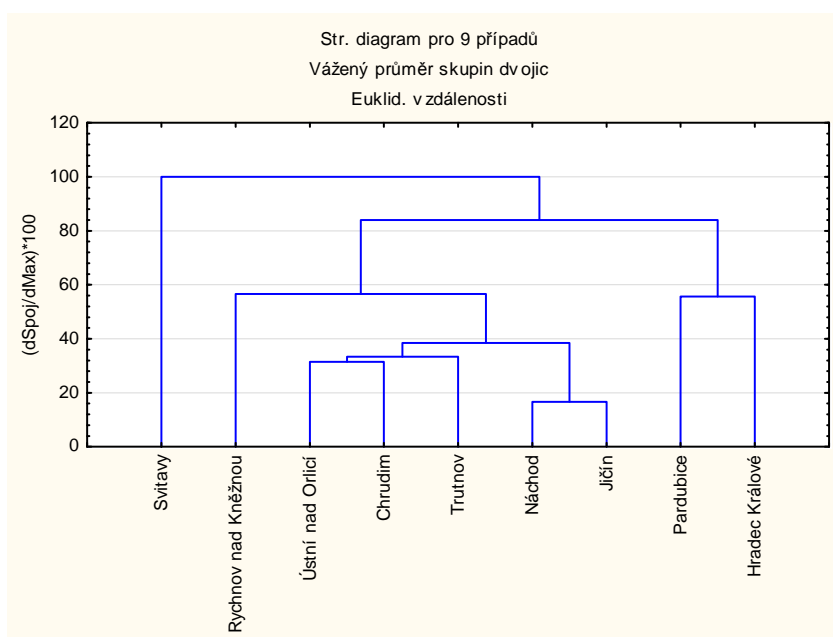
Na začátku je nezbytné, aby se data standardizovala. Standardizace může být provedena pomocí programu Excel nebo programu STATISTICA. V obou případech získáme následující tabulku 9.

Tabulka 9: Standardizovaná tabulka připravena pro výpočet shlukové analýzy

Okres	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	Registrované podnikatelské subjekty na 1 obyvatele	Uchazeči o zaměstnání na 1 volné místo (v %)	Průměrný měsíční důchod
Hradec Králové	-0,47	0,20	-0,79	1,93
Jičín	-0,25	-0,08	0,78	-0,01
Náchod	-0,38	-0,28	0,76	-0,66
Trutnov	0,69	-0,07	-0,12	0,37
Rychnov nad Kněžnou	-1,35	-0,40	1,94	0,01
Chrudim	0,78	-0,50	-0,20	-0,94
Pardubice	-1,02	2,19	-1,36	1,07
Svitavy	1,91	-1,55	-0,40	-1,13
Ústí nad Orlicí	0,09	0,49	-0,61	-0,63

Zdroj: vlastní zdroj

Shluková analýza byla provedena metoda průměrné vzdálenosti s použitím Euklidovské vzdálenosti (viz obrázek 4). Pro výpočet shlukové analýzy jsem použila vedle metody průměrné vzdálenosti také metodu nejbližšího souseda (jednoduché spojení), metodu nejvzdálenějšího souseda (úplné spojení) a Wardovu metodu. S výjimkou metody nejbližšího souseda, byla u všech metod skladba shluků stejná.

Obrázek 4: Dendrogram vygenerovaný za pomoci programu STATISTICA

Zdroj: program STATISTICA

Shluková analýza rozdělila okresní města Královéhradeckého a Pardubického kraje do několika skupin.

Okresní města Náchod a Jičín, která leží v Královéhradeckém kraji, analýza přiřadila nejbližše k sobě. Nejdůležitějším společným znakem těchto měst je počet uchazečů na 1 volné místo, podobná míra registrované nezaměstnanosti, ale také průměrný měsíční důchod. Náchod si udržuje nízkou míru nezaměstnanosti převážně díky gumárenskému průmyslu (Rubena, a.s.), strojírenskému průmyslu (ATAS elektromotory, a.s.), textilnímu průmyslu (TEPNA, a.s., Bartoň, a.s.) a potravinářskému průmyslu (Pivovar Primátor, a.s.). Okresní město Jičín těží především z turismu a průmyslu. Nalezneme zde převážně strojírenský průmysl (Ronald CR, s.r.o., Continental Automotive CR, s.r.o., AEG Components, a.s., SpofaDental, a.s., atd.), zpracovatelský průmysl (Loreta, s.r.o.) či stavební průmysl (CEMEX, s.r.o.).

Další shluk tvoří okresní města Ústí nad Orlicí a Chrudim, která jsou součástí Pardubického kraje. Tato města jsou si podobná v ukazatelích průměrného měsíčního důchodu, v počtu registrovaných podnikatelských subjektů a mimo jiné svou rozlohou. K těmto dvěma městům se následně připojuje ještě Trutnov, který spadá do Královéhradeckého kraje. Ústí nad Orlicí stejně jako Trutnov dominuje hlavně počtem registrovaných podnikatelských subjektů. V okrese Ústí nad Orlicí nalezneme strojírenský průmysl (Rieter CZ, s.r.o., FPOS, a.s., Intech s.r.o.), textilní průmysl (Rieter CZ, s.r.o., Perla, a.s.) a potravinářský průmysl (ACE Trade, s.r.o.). Chrudim je druhým největším městem v Pardubickém kraji. Mírou registrované nezaměstnanosti a počtem uchazečů na 1 volné místo se podobá Trutnovu. Průmysl v Chrudimi není orientovaný jednostranně. Nalezneme zde stavební průmysl (LEVEL, s.r.o., OKNOPLAST, s.r.o., IFASO, s.r.o.), elektrotechnický průmysl (GWF, s.r.o., DISC group, s.r.o., Satec, s.r.o.), textilní průmysl (Trigi, s.r.o.) a potravinářský průmysl (Pivovar Rychtář, a.s.). Vzhledem k rozvoji soukromých firem stoupá počet zaměstnaných ve stavebnictví. Pro ekonomické aktivity využívá Chrudim ve větším rozsahu průmyslové zóny. Město Trutnov nevykazuje nízkou mírou registrované nezaměstnanosti, ale podniká zde větší množství subjektů. V okrese Trutnov nalezneme elektrotechnický průmysl (ZPA Trutnov, ABB, s.r.o., Tyco, s.r.o., Siemens, s.r.o.), potravinářský průmysl (ZZN Trutnov, a.s., Pivovar Krakonoš, s.r.o.), kožešnický průmysl (Kara Trutnov, a.s.) a strojírenský průmysl (Kasper KOVO, s.r.o.).

Následně se připojuje Rychnov nad Kněžnou, který je nejvíce odlišný od ostatních měst svou nejnižší mírou registrované nezaměstnanosti (Závod ŠKODA AUTO, a.s., Kvasiny).

Třetí vygenerovaný shluk tvoří metropolitní města Hradec Králové a Pardubice. Největší podobnost nalezneme v ukazateli průměrného důchodu a mimo jiné také v rozloze. Hradec Králové je charakteristický tím, že nemá výrazné průmyslové zóny. Klasické průmyslové obory jsou zde zastoupeny středními a malými podniky. Město se ale může pyšnit svou architekturou, kulturou, sportovním zázemím (fotbal, hokej), školstvím a zdravotní péčí na vysoké úrovni.

Naproti tomu Pardubice jsou průmyslovým centrem východních Čech. Průmysl je zde představen v různých podobách. Jedná se o elektrotechnický (Tesla, a.s., ERA, a.s., Foxconn, s.r.o., Panasonic, a.s.), chemický (Paramo, a.s., Synthesia Explosia, a.s.), strojírenský a potravinářský průmysl (Pardubický perník, Pivovar Pernštejn, a.s.). Pardubice jsou nejvýznamnějším železničním uzlem východních Čech. Pardubice se mohou pochlubit rovněž svou architekturou, kulturou, sportovním zázemím (hokej, basketbal, dostihy) a školstvím. Míra podobnosti statutárních měst se odlišuje od ostatních okresních měst natolik, že tvoří jakoby samostatný shluk (viz Obrázek 4).

A závěrem se ke všem vytvořeným shlukům připojuje město Svitavy. Svitavy se odlišují od ostatních měst ve všech ekonomických ukazatelích. Město má nejvyšší míru registrované nezaměstnanosti a zároveň zde působí nejméně ekonomických subjektů. Podmínky pro příliv domácích a zahraničních investic, a tím zvýšení zaměstnanosti, se snaží město vytvořit v podobě vybudování průmyslové zóny, kde je postavena továrna na výrobu netkaných textilií (Fibertex, a.s.). Dále ve Svitavách působí polygrafická společnost (Westvaco, s.r.o.) a některé další zpracovatelské podniky (KOH-I-NOOR PONAS, s.r.o., Filtrex, s.r.o., Metapol, s.r.o.).

V některých případech se rozložení okresních měst dle regionální blízkosti potvrdilo. (Náchod, Jičín a Chrudim, Ústí nad Orlicí).

ZÁVĚR

Cílem této práce byla analýza příčin a dopadů ekonomické krize ve vztahu k dopadům na prostředí Evropské unie, ČR a zejména východních Čech.

Nejprve jsem objasnila příčiny ekonomické krize, které započaly v USA. V důsledku nadhodnocení internetových investic (v roce 2000) se investiční trh dostal na svůj vrchol. Avšak po splasknutí této fiktivní investiční bubliny (rok 2002) se mnoho firem a domácností dostalo do finanční tísně. V tu dobu přispěchal na pomoc FED, který snížil úrokovou sazbu na nejnižší hodnotu úrokových sazeb v historii (až na 1 %). Tímto otevřel příliv peněz do ekonomiky a pomohl domácnostem k levným úvěrům. S růstem poptávky po běžných úvěrech vzrostla poptávka po hypotékách. Následovalo splasknutí hypoteční bubliny (rok 2006). Vzhledem ke zvýšení hypotečních úrokových sazeb se mnoho domácností dostalo opět do finanční tísně a zásadních problémů. Domácnosti musely omezit své výdaje a tím poklesla poptávka po zboží, investicích, klesal HDP a naopak prudce vzrůstala míra nezaměstnanosti. Současně v této rizikové době (2007 - 2008) se zmrazil mezibankovní trh a dochází ke krizi na kapitálových trzích, kde vláda spoléhá především na výhodnější refinancování úvěrů od dvou institucí (Fannie Mac a Freddie Mae). Průběh ekonomické krize nepříjemně zasáhl mnoho firem a institucí, které byly nuceny přijmout restrukturalizační opatření, aby přežily bankrotu.

Odmítáním řešení problému na finančních trzích USA se překloupily i do ostatních ekonomik celého světa. Důsledky ekonomické krize se nemohly vyhnout ani Evropě, resp. EU. S narůstajícími problémy v USA se začala krize přesouvat a vstupovat do ostatních zemí Evropy a dopadala na globální ekonomickou situaci. Lze říci, že dopady na jednotlivé státy EU byly individuální a souvisely s výchozí situací či ekonomickým prostředím těchto států. Celkový negativní dopad se významně projevoval v růstu nezaměstnanosti, omezení zahraničního investování a ovlivnění hospodářské a měnové politiky. Současně tvrdý propad pocítil i bankovní sektor, který se potýkal s problémy souvisejícími s likviditou či prudkým nárůstem nedůvěry v mezibankovním sektoru.

Díky stabilnějšímu bankovnímu sektoru se ČR (v roce 2007) zařadila mezi méně zasažené státy a v důsledku silné ekonomické závislosti na západní Evropě, se globální krize do ČR přenesla až o rok později. Nejtěžší situace nastala v roce 2009, kdy došlo k výraznému poklesu HDP. Zahraniční obchod a míra nezaměstnanosti stoupala výrazněji než v předešlém období. Následující rok postupně dochází k obnově růstu ekonomiky a to převážně díky růstu exportu. Současně se začal projevovat nárůst nezaměstnanosti a jeho negativní růst stále

pokračuje. Po vysokém nárůstu státního deficitu, byla vláda ČR nucena přijmout některá protikrizová opatření, která nebyla populární, ale zásadní.

Průběh ekonomické krize měl odlišný dopad na ekonomiku každého kraje ČR. Hlavní cíl této práce bylo definovat dopady na dva kraje, a to Královéhradecký a Pardubický.

V Královéhradeckém kraji ekonomická situace částečně kopírovala celorepublikový vývoj. Za hlavní příčinu poklesu HDP (v roce 2009) byla považována slábnoucí domácí poptávka, zejména po investicích do nemovitostí, strojního vybavení, dopravních prostředků a infrastruktury. Podnikatelský sektor pocítil dopad v zmenšeném objemu zakázek a tím utrpěl významné ztráty v hospodaření. V roce 2009 některé ekonomické subjekty byly nuceny ukončit svou podnikatelskou činnost na Královéhradecku. To zapříčinilo pokles ekonomických subjektů v odvětví průmyslu a zemědělství. Jednalo se převážně o malé a střední podniky, které byly orientovány na obchod a export. Téhož roku došlo vlivem hospodářské recese k poklesu tržeb z vlastních výrobků o 17,5 % v kraji. Tento pokles byl samozřejmě doprovázen propuštěním zaměstnanců a to nejen v průmyslovém odvětví, ale i službách a dalších oborech. Královéhradecký kraj sice patří mezi kraje s nejnižší mírou nezaměstnaností, přesto v roce 2009 byla míra nezaměstnanosti okolo 8 %. Vlivem krize se snížila i spotřeba domácností, která se odrazila v poklesu poptávky po nemovitostech, automobilech a výrobním zařízení. Při subjektivním hodnocení hospodaření Královéhradeckého kraje jsem došla k závěru, že kraj prohlubuje svou dluhovou situaci převážně v důsledku nedostatků finančních zdrojů a čerpáním návratných finančních půjček.

Dopady krize se projeví a zanechaly negativní dopady na ekonomiku Pardubického kraje. Největší pokles regionálního HDP byl v roce 2009. Podobně poklesla poptávka po investicích do nemovitostí a stavebního průmyslu, jako v Královéhradeckém kraji. Ukončení činnosti ve více jak 250 podniků bylo zapříčiněno rovněž nedostatečnou poptávkou po výrobcích a zboží. Ve stejném období poklesly tržby v průmyslových podnicích, které byly orientovány na výrobu a zpracovatelský průmysl. Při pohledu na realitní trh lze konstatovat, že se ocitl na vrcholu koncem roku 2008, kdy nemovitosti byly silně nadhodnoceny. Od roku 2009 ceny nemovitostí začaly klesat a tento klesající trend pokračuje. Pardubický kraj dále patří mezi kraje s nižší nezaměstnaností, avšak průměrný počet nezaměstnaných vzrostl mezi roky 2008 a 2010 na dvojnásobek. Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla dosažena v roce 2010, kdy se přiblížila k 10 %. V prováděné studii jsem zjistila, že míra nezaměstnanosti dále nevrůstala. Hospodaření Pardubického kraje je z mého pohledu vyrovnanější, přestože v některém období docházelo ke schodkovému hospodaření.

V práci byla také provedena predikce vývoje nezaměstnanosti v těchto krajích. Použila jsem regresní analýzu, která mi umožnila predikovat míru nezaměstnanosti v Královéhradeckém a Pardubickém kraji a to pro měsíc březen roku 2013. Vycházela jsem z dat, která jsou dostupná na oficiálních stránkách ČSÚ a jsou modifikována podle nové metodiky výpočtu nezaměstnanosti. Na základě vypočítaných regresních funkcí jsem predikovala budoucí hodnoty podílu nezaměstnaných osob v Královéhradeckém a Pardubickém kraji pro měsíc březen roku 2013. V porovnání s aktuální zjištěnou hodnotou (dle ČSÚ) byla predikovaná hodnota Královéhradeckého a Pardubického kraje vyšší.

V poslední části mé práce jsem použila shlukovou analýzu, která mi umožnila rozdělit okresní města Královéhradeckého a Pardubického kraje do homogenních skupin. Tyto skupiny se vytvořily na základě podobnosti zjištěných dat. V některých případech se rozložení okresních měst dle regionální blízkosti potvrdilo.

Domnívám se, že provedená práce splnila cíl, který jí byl vytyčen a definován na začátku. Je v ní provedena analýza příčin a důsledků celosvětové ekonomické krize. Dále jsem provedla komparaci vybraných ukazatelů v Královéhradeckém a Pardubickém kraji a pomocí vhodných metod zkoumala vývoj míry nezaměstnanosti.

Dovolte mi závěrem úvahu, že ekonomická krize je součástí ekonomického prostředí a zabránit jejímu vzniku je v podstatě nerealizovatelné. Poučením se z minulých let, však můžeme přispět k stabilizaci hospodářskému prostředí, které by mělo v budoucnu zvýšit odolnost nejen celosvětové ekonomiky.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] BUREAU OD LABOR STATISTICS. *Database, Tables, : Consumer Price Index* [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z:
<ftp://ftp.bls.gov/pub/special.requests/cpi/cpiiai.txt>
- [2] BUREAU OD LABOR STATISTICS. *Database, Tables, : Labor Force Statistics from the Current Population Survey* [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z:
<http://data.bls.gov/timeseries/LNS14000000>
- [3] BUSINESSINFO.CZ. In: *Byznys v Pardubickém kraji* [online]. 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/byznys-v-pardubickem-kraji-7263.html>
- [4] BUSINESSINFO.CZ: *Oficiální portál pro podnikání a export*. Spojené státy americké: Investiční klima [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:
<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-staty-americke-investicni-klima-18553.html>
- [5] ČSÚ: Český statistický úřad. *Statistické ročenky Královéhradeckého kraje* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/krajp/521011-12-xh>
- [6] ČSÚ: Český statistický úřad. *Statistické ročenky Pardubického kraje* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:
<http://www.pardubice.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/krajp/531011-12-xe>
- [7] ČSÚ: Český statistický úřad. *Stručná charakteristika vývoje zahraničního obchodu České republiky v roce 2008 a v 1. pololetí 2009* [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/8900383D4C/\\$File/w-114809k01.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/8900383D4C/$File/w-114809k01.pdf)
- [8] ČSÚ: Český statistický úřad. *Zahraníční obchod se zbožím od roku 1993* [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=VZO1010CU&kapitola_id=3&null
- [9] ČSÚ: Český statistický úřad. *Změna výpočtu ukazatele míry registrované nezaměstnanosti* [online]. 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z:
http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti20121107

- [10] ČSÚ: Český statistický úřad. *Ediční plán* [online]. 2011 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/C90039DAA3/\\$File/14091206.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/C90039DAA3/$File/14091206.pdf)
- [11] ČSÚ: Český statistický úřad. *Inflace, druhy, definice, tabulky* [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace
- [12] ČSÚ: Český statistický úřad. *Krize na český trh práce přichází později, ale o to má silnější efekt* [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/krize_na_cesky_trh_prace_prichazi_pozdeji_ale_o_to_ma_silnejsi_dopad
- [13] DENÍK.CZ. *Zadlužení krajů loni stouplo nad 22 miliard, obcím dluhy klesly* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ekonomika/zadluzeni-kraju-loni-stouplo-nad-22-miliard-obcim-dluhy-klesly-20120419.html>
- [14] EUROSTAT: *Statistický úřad EU. Tables, Graphs: Real GDP growth rate - volume* [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>
- [15] EUROSTAT: *Statistický úřad EU. Mezinárodní obchod se zbožím* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/International_trade_in_goods/cs
- [16] EUROSTAT: *Statistický úřad EU. Unemployment rate* [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>
- [17] EVROPSKÁ KOMISE. *Podzimní hospodářská prognóza pro léta 2008 až 2010* [online]. 2010 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/08081617_cs.htm
- [18] EVROPSKÁ UNIE. *Hospodářské a měnové záležitosti* [online]. 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: http://europa.eu/pol/emu/index_cs.htm
- [19] EVROPSKÁ UNIE. *Souhrnná zpráva o činnosti Evropské unie 2009*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: http://europa.eu/generalreport/pdf/rg2009_cs.pdf
- [20] FED PRIME RATE. *NASDAQ Composite History Chart* [online]. 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.fedprimerate.com/nasdaq-composite-history-chart.htm>

- [21] FEDERAL RESERVE BANK OF NEW YORK. *Historical Changes of the Target Federal Funds and Discount Rates*[online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.newyorkfed.org/markets/statistics/dlyrates/fedrate.html>
- [22] FEDERAL RESERVE BANK OF ST. LOUIS. *The Financial Crisis Timeline* [online]. 2011 [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://timeline.stlouisfed.org/index.cfm?p=timeline>
- [23] HOLMAN, Robert. *Americká finanční krize: hrozba pro světovou ekonomiku?: sborník textů*. Edited by Václav Klaus - Marek Loužek. Vyd. 1. Praha: CEP Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. 87 s. ISBN 978-80-86547-65.
- [24] IHNED.CZ. *Konečný účet za rok 2012: Státní dluh se zvýšil o 168 miliard korun* [online]. 2013 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi/c1-59099650-konecny-ucet-za-rok-2012-statni-dluh-se-zvysil-o-168-miliard-korun>
- [25] INDEX MUNDI. *Historical data graphs per year*[online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.indexmundi.com/g/g.aspx?v=142&c=us&l=en>
- [26] JANÁČKOVÁ, Stanislava. *Krize eurozóny a dluhová krize vyspělého světa*. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. ISBN 978-80-86547-95-4.
- [27] KISLINGEROVÁ, Eva. *Podnik v časech krize: jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží: zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3136-0.
- [28] KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3199-5.
- [29] KRAFT, Jiří. *Východiska z krize: Cesty zmírnění negativních efektů hospodářské krize v ČR*. první. Liberec: Vysokoškolský podnik Liberec, 2011, s. 133. ISBN 978-80-7372-787-1.
- [30] KRAJSKÁ HOSPODÁŘSKÁ KOMORA: *Královéhradeckého kraje. Úsporná opatření vlády od 1.1.2011* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.podnikejme.cz/2011/01/04/usporna-opatreni-vlady-od-1-ledna-2011/>
- [31] KUBANOVÁ, J.: *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. II. vyd. Bratislava: Statis, 2004. s. 249. ISBN 80-85659-37
- [32] KURZY.CZ. *HDP 2013, vývoj hdp v ČR* [online]. 2013 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/hdp/?G=3&A=2&page=2>

- [33] MEDIATEL. *Východní Čechy* [online]. 2010 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.mediatel.cz/vychodni-cechy>
- [34] MIKESZOVÁ, Martina. *Dopady hospodářské krize na finanční dostupnost bydlení - analýza a možné nástroje státu*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010. ISBN 9788073301828.
- [35] MIRAS.CZ. *Index Dow Jones Industrial Average (DJIA)*[online]. 2012 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.newyorkfed.org/markets/statistics/dlyrates/fedrate.html>
- [36] OFICIÁLNÍ STRÁNKY: Královéhradeckého kraje. *Královéhradecký kraj* [online]. 2011 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/kraj-volene-organy/kralovehradecky-kraj/statisticke-udaje-108/>
- [37] PATRIA. *Deficit rozpočtu* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/usporna-opatreni-vlady-pro-roky-2013-az-2015-94630/>
- [38] RIS: Regionální informační servis. *Pardubický kraj* [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/pardubicky-kraj/regionalni-informace/o-kraji/>
- [39] ROGER D, CONGLETON. *On the political economy of the financial crisis and bailout of 2008–2009 Roger D. Congleton*[online]. 2009 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11127-009-9478-z>
- [40] ROZPOČET OBCE. *Královéhradecký kraj* [online]. 2011 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.rozpocetobce.cz/souhrne-rozpocoty/kralovehradecky-kraj?rok=2010#rok>
- [41] ROZPOČET OBCE. *Pardubický kraj* [online]. 2011 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.rozpocetobce.cz/souhrne-rozpocoty/pardubicky-kraj>
- [42] SOUČEK, Eduard. *Statistika pro ekonomy*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. Edice učebních textů. Kvantitativní metody. ISBN 80-86730-06-9.
- [43] UNITED STATES CENSUS BUREAU. *Number of Stories in New Single-Family Houses Sold*. [online]. [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: <http://www.census.gov/const/C25Ann/soldstories.pdf>
- [44] VLÁDA ČR. *Úsporná opatření vlády pro roky 2013 až 2015* [online]. 2012 [cit. 2013-04-21]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tema/usporna-opatreni-vlady-pro-roky-2013-az-2015-94630/>

[45] ZEMÁNEK, Josef (b): *Hypoteční krize v USA. Příčiny, průběh, následky*. Euroekonom.cz. [online],[cit. 12. 3. 2012]. Dostupné z: <
<http://www.euroekonom.cz/analyzycclanky.php?type=jz-usa-hypoteky2>